Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta financí a účetnictví
Katedra veřejných financí
Studijní obor: Bankovnictví a pojišťovnictví

Dopady stabilizace bankovního sektoru na veřejné finance

Autor diplomové práce: Gabriela Šneková
Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Jan Pavel, Ph.D.
Rok obhajoby: 2015

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Dopady stabilizace bankovního sektoru na veřejné finance“ jsem vypracovala samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označila a uvedla v přiloženém seznamu.

V Praze dne 26. srpna 2015

.....

Gabriela Šneková

Poděkování:

Ráda bych poděkovala panu doc. Ing. Janu Pavlovi, PhD. za odborné vedení, cenné rady a připomínky během psaní diplomové práce spojené s časovou flexibilitou, které si velmi vážím.

Abstrakt

Tématem této práce je zhodnocení dopadů stabilizace bankovního sektoru na veřejné finance. V první části se práce zaměřuje na obecnou charakteristiku finančních krizí a poté je zmíněno několik případů finančních krizí od počátku 19. století do současnosti. V další části práce jsou popsány obecné přístupy k řešení problematických aktiv v bilancích bank. Tyto obecné přístupy jsou poté převedeny do praxe, kde jsou vysvětleny na ekonomikách Evropské unie a Ameriky. Klíčově vybrané státy jsou poté popsány z hlediska obecného vývoje ekonomiky, reálně poskytnutých záchranných programů, objemu pomoci a dopadů na ekonomické ukazatele a veřejné finance. Poslední kapitola je pak věnována zhodnocení amerického a evropského typu záchranných programů, kde jsou porovnány čtyři vybrané státy Evropské unie a Ameriky. Výsledkem je poté výběr jednoho typu programu, který vyšel lépe jak z hlediska dopadu na veřejné finance tak i z hlediska celkového ozdravení bankovního sektoru.

Abstract

The theme of this thesis is to evaluate the effects of the stabilization of the banking sector to the public finances. The first part focuses on the general characteristics of the financial crisis and then mentioned several cases of financial crises since the early 19th century to the present. The next part describes the basic approaches to solving problematic assets in banks' balance sheets. These basic approaches are then transferred into practice, which are explained on the economies of the European Union and America. Crucially selected countries are then described in terms of the general trend of the economy, actually provided rescue programs, aid volumes and the impact of the economic indicators and public finances. The last chapter is dedicated to the appreciation of the american and european rescue programs, which compares the four selected countries of the European Union and America. The result is then a choice of one type of program, which came out better in terms of the impact on public finances and in terms of the overall health of the banking sector.

Obsah

Úvod ... **7**
1 Finanční krize ... **9**
1.1 Finanční krize, charakteristika, dělení ... 9
1.1.1 Měnová krize ... 9
1.1.2 Bankovní krize ... 10
1.1.3 Dluhová krize ... 11
1.1.4 Systematické finanční krize ... 12
2 Bankovní krize ... **14**
2.1 Historický vývoj – obecné příčiny ... 14
2.2 Historický vývoj – krize 19. a 20. století ... 17
2.2.1 Krize v období 19. století ... 17
2.2.2 Krize v období 20. století ... 20
2.3 Světová ekonomická krize současnosti ... 25
3 Obecné přístupy k řešení problémových aktiv bank v návaznosti na krizi ... **34**
3.1 Převod problémových aktiv na jinou specializovanou instituci ... 35
3.2 Ponechání problémových aktiv v bance a majetková angažovanost státu ... 38
3.3 Hybridní kombinované přístupy ... 41
3.3.1 Metoda typu nákup aktiv a převzetí závazků banky ... 41
3.3.2 Přemostění banky ... 43
3.4 Doplňkové přístupy ... 45
4 Řešení finanční krize v EU ... **48**
4.1 Instituce poskytující pomoc bankám při krizi ... 49
4.2 Záchranné programy – obsah a praxe v EU ... 57
4.2.1 Bail-out a jeho formy ... 58
4.2.2 Pravidla Evropské komise ... 63
4.2.3 Přehled státní podpory v rámci EU ... 65
4.3 Irsko ... 69
4.3.1 Obecné informace – vývoj Irska před krizí ... 69
4.3.2 Záchranné programy Irska ... 70
4.3.3 Vývoj ekonomiky Irska - data ... 72
4.4 Německo ... 76
4.4.1 Obecné informace – vývoj Německa před krizí ... 76
4.4.2 Záchranné programy Německa ... 77
4.4.3 Vývoj ekonomiky Německa - data ... 79
4.5 Španělsko ... 83
4.5.1 Obecné informace – vývoj Španělska před krizí ... 83
4.5.2 Záchranné programy Španělska ... 84
4.5.3 Vývoj ekonomiky Španělska - data ... 86
5 Řešení finanční krize v USA ... **91**
5.1 Obecné informace a formy pomoci USA ... 91
5.2 Vývoj ekonomiky USA – data ... 95
6 Zhodnocení ... **101**
Závěr ... **107**
Použité zdroje ... **109**
Seznam obrázků ... **113**
Seznam grafů ... **113**
Seznam tabulek ... **114**

Úvod

Ve své diplomové práci se budu zabývat dopady stabilizace bankovního sektoru na veřejné finance. Toto téma bylo zvoleno z důvodu již doznívajících následků finanční krize, která zasáhla celý svět. Dopady však nebudou porovnávány celosvětově, ale budou zvoleny klíčové státy vhodné poté ke komparaci. Stabilizace bankovního sektoru bylo dosaženo skrze záchranné programy, které měl každý stát odlišné. Nicméně dá se vysledovat určitá podobnost a tak se dají záchranné programy zhruba rozdělit na americký a evropský typ. Charakteristika každého bude podrobněji vysvětlena v obsahu práce. Pod americkým typem záchranného programu byly zvoleny Spojené státy americké a pod evropským typem záchranného programu byly zvoleny státy: Irsko, Německo a Španělsko. Tyto státy byly zvoleny cíleně. Spojené státy americky jsou státem, kde vypukla krize jako první a poté se šířila dál. V Evropě poté krize udeřila všude, nicméně Irsko a Španělsko jsou označovány jako země PIGS a zde krize silně udeřila i když jsou oba státy velmi odlišné. Naopak Německo je zástupcem zemí, které patří v Evropské unii v současné době k nejvyspělejším, a proto také bylo vybráno ke komparaci.

Finanční krize, která zasáhla celý svět, neměla v období od konce války obdoby. Její šíření a dopad byl díky vysoké globalizaci a navzájem provázaným trhům ještě více destruktivní na finančních trzích. Zasaženy nebyly jen finanční trhy, ale postupně i reálná ekonomika většiny zemí. Vzhledem ke své velikosti a rozsahu krize se dá konstatovat, že tato krize byla podpořena největší fiskalizací nákladů v celé historii a tím bylo velké finanční břemeno přeneseno na daňové poplatníky.

Důvodem výběru tohoto tématu byla i fiskální významnost záchranných programů. Vzhledem k tomu, že záchranné programy musely být financovány v krizových případech z veřejných zdrojů, už se přestalo jednat jen o problém samotných bank, který by si banky měly vyřešit, ale uvolněním veřejných prostředků na jejich podporu se z toho stal problém široké veřejnosti, protože použité prostředky šly z kapes daňových poplatníků. Navíc je jasné, že velikost potřebných finančních prostředků na záchranu bank nebyla zanedbatelná. Proto bude zajímavé zjistit, zda záchranné programy během několika let ovlivnily velikost veřejných výdajů a poté veřejných příjmů a tím tak celkový dopad na výsledek státního rozpočtu. Zjistíme, zda země byly dostatečně připraveny na vzniklou krizi a jak moc byla jejich ekonomika stabilní před a po krizi. Destabilizační účinek, který krize způsobila, určitě pocítil každý stát a následná snaha o opětovnou stabilizaci trvala každé zemi jinak dlouho.

V své práci se chci zaměřit i na konkrétní opatření pomoci bankám, které se dají obecně rozdělit do dvou základních metod. Důležitější však bude se detailně podívat na reálné formy pomoci, které byly v evropských státech a USA použity. Poté dokážeme určit, která opatření byla použita v rámci dvou typů záchranných programů. Je důležité říct, že každá metoda pomoci má své výhody a nevýhody a podle toho také byly použity v konkrétních případech.

Cílem diplomové práce bude tedy v závěru zhodnotit jednotlivé dopady, jak na vývoj HDP, tak na veřejné finance a především zjistit, který typ záchranného programu (evropský vs. americký) je šetrnější vůči veřejným financím. Samozřejmě ve spojení s úspěchem celého záchranného programu, a zda se bankovní sektor dokázal očistit od problematických aktiv s pomocí finanční podpory. K tomu, abych mohla výsledek určit je potřeba zjistit, jaké druhy opatření byly obdrženy v každém zkoumaném státu Evropy a v jaké velikosti a jaký rok byly poskytnuty. To samé bude platit i pro Spojené státy americké. K výslednému srovnání pak bude potřeba zmínit některé ekonomické ukazatele, které jsou klíčové pro posouzení vlivu na veřejné finance.

1 Finanční krize

1.1 Finanční krize, charakteristika, dělení

V případě finanční krize nespočívají příčiny ekonomických problémů v reálné ekonomice, ale vznikají ve finančním systému.[1] Podle Singera již v dobrých časech, kdy je svět zdánlivě nejlíbeznější, vznikají zárodky krizí. Dále pak je krize jakousi drastickou korekcí nerovnováh, které vznikly v předchozích obdobích ekonomiky[2]. Označení „finanční krize“ je teoreticky širokým pojmem zastřešující několik podtypů krizí jakožto poruch finančního systému. Následující případy poruch:

- Krize měnová[3]
- Krize bankovní[4]
- Krize dluhová či uvěrová[5]
- Systematická finanční krize[6], která je kombinací všech anebo většiny typů krizí propojených vzájemnou kauzalitou.[7]

Každou z předchozích typů krizí ve zkratce popíši v následujícím textu.

1.1.1 Měnová krize

Měnová krize je silně napojena na vývoj platební bilance, proto je v některých pramenech krize platební bilance synonymem měnové krize. Důvodem je, že měnová krize může být zapříčiněna dlouhodobým deficitem platební bilance anebo také pokud trh má podezření, že centrální banka není schopna krýt domácí měnu[8]. Projevem měnové krize je podle Dvořáka prudké a neočekávané oslabení kurzu domácí měny. Měnová krize se objevuje převážně v ekonomikách s režimem fixního měnového kurzu, kde dochází k devalvaci měnového kurzu ze strany centrální banky, která tento krok uskuteční z důvodu spekulativních útoků na směnný kurz. V režimu pohyblivého kurzu se měnová krize projeví jako silná depreciace nominálního kurzu. Centrální banky však často bojují proti náhlým

[1] Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008, str. 200
[2] Singer M., *Finanční krize: příčiny a možné dopady na českou ekonomiku*
[3] Angl.: currency or exchange rate crisis
[4] Angl.: banking crisis
[5] Angl.: credit or debt crisis
[6] Angl.: systemic financial crisis
[7] Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008, str. 169
[8] cs.wikipedia.org – Měnová krize, citováno: 25.8.2015, Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Měnová_krize

depreciacím anebo směnný kurz vůbec nedevalvují. Obranářská politika kurzu centrální banky pak vede ke snížení objemu devizových rezerv, které má centrální banka ve svých aktivech anebo banka ovlivní svými nástroji úrokové sazky, konkrétně je zvýší. Nicméně vliv na veřejné finance z pohledu měnové krize není tolik výrazný jako v případech bankovních krizí, na které se v této práci budu zaměřovat.[9]

1.1.2 Bankovní krize

Bankovní krizi zde jako typ finanční krize popíši jen ve zkratce, protože se jí budu více věnovat v další části práce. Jak se tedy bankovní krize nejčastěji projevuje? Poznáme ji podle toho, že banky jsou nedostatečně likvidní, tzn., že nejsou schopny dostát svým aktuálně splatným závazkům v plné výši. Pokud tento problém má trvalejší charakter, přechází problém likvidity do stavu insolvence banky. Nesolventnost bank je nejčastěji způsobena kreditní rizikem, a pokud banka nesplňuje kapitálovou přiměřenost, může být pro ni problém kreditního rizika likvidační. Na záchranu bank jsou pak vynakládány prostředky skrze vládní intervence nebo přímé pomoci od centrální banky. Zdrojem těchto prostředků jsou ve většině případů veřejné finance.

Bankovní krize je způsobena několika událostmi. Významnou roli hraje i vyspělost ekonomiky. V rozvojových ekonomikách je bankovní krize zapříčiněna nejčastěji ztrátou důvěry ze strany vkladatelů, kteří se posléze obávají o své vklady, a tak roste objem vybraných peněz z banky. Z banky tak mizí důležité finanční zdroje. Tento proces je často nazýván jako „run na banku“. V současné době lze tento proces sledovat v Řecku, kde se obyvatelé obávají o své peníze a čím dál více vybírají své prostředky z bank. Banky na obranu proti hromadným výběrům nastavily denní limit pro výběr z bankomatů – max. 60 EUR, banky jako instituce byly přitom zavřené. Po několika dnech se banky opět otevřely, ale určité limity zůstaly. Tyto limity pak brzdí celou řeckou ekonomiku a dále také ekonomiky, které jsou na ně navázané, ČR[10] nevyjímaje. Názorným příkladem je informace z 3.8.2015, kdy se v Athénách po pěti měsících otevřela burza po nuceném uzavření. Po otevření se v problematickém Řecku očekával propad burzy a to se také stalo. Akcie burzy se za jediný den propadly o 23% a navíc akcie čtyř největších bank Řecka se propadly o celých 30%. Dále pak bankovní prázdniny způsobily problémy všem firmám mající u zavřených bank účet, anebo pokud má jejich klientela účet u této banky.

[9] Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008, str. 169-170
[10] Česká republika

Ve vyspělých ekonomikách je bankovní krize způsobena poklesem hodnoty některé položky aktiv banky.[11] Objemově největší položkou bank jsou poskytnuté úvěry. Tato položka může klesnout na hodnotě, pokud dlužník nedokáže splácet svůj dluh vůči bance a pohledávka banky se tak stává nedobytnou. Banka poté musí pomocí klasifikace pohledávek takové pohledávky odepisovat a tak dochází ke snižování hodnoty pohledávek jako celku.

Dále lze také odhadnou závažnost bankovní krize a to především z kvantitativního hlediska. To nejlépe zobrazuje podíl klasifikovaných úvěrů k celkovému objemu poskytnutých úvěrů. Důležitou roli v posouzení pak zde ještě má celková výše nákladů na záchranu bankovního systému[12] a to bude i předmětem této práce.

1.1.3 Dluhová krize

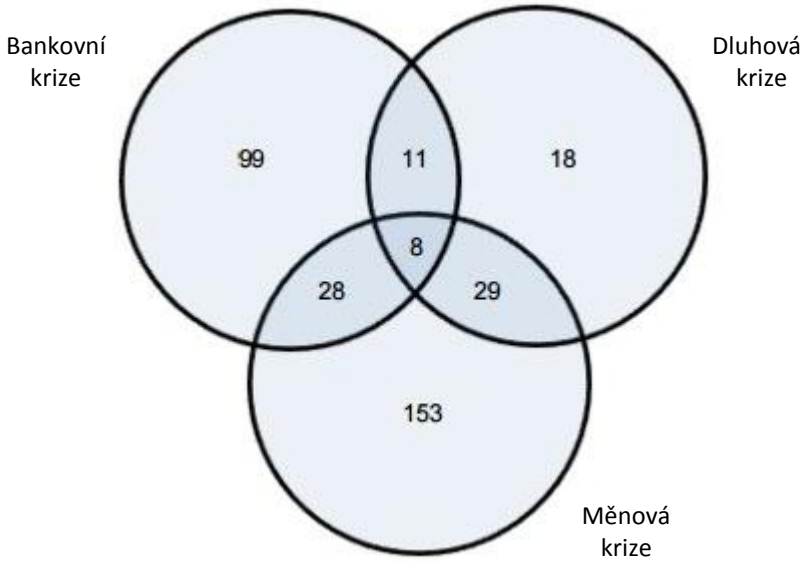
Pravděpodobnost dluhové krize je tím vyšší, čím je nižší investiční pozice země. Investiční pozice je složena ze dvou druhů pozic – věřitelské a majetkové. V majetkové pozici země jsou na straně aktiv investice v zahraničí domácích subjektů a na straně pasiv jsou to investice v dané zemi zahraničních subjektů. Ve věřitelské pozici jsou na straně aktiv pohledávky za zahraničními subjekty a na straně pasiv jsou to závazky vůči zahraničním subjektům, také nazýváno jako hrubý zahraniční dluh.[13] Právě neschopnost splácet tento zahraniční dluh vede k dluhové krizi, konkrétně externí. Dlužníkem může být jak vláda, tak i soukromé firmy a banky. Pojem „sovereign default“ označuje situaci, kdy je dlužníkem vláda a tato situace je obvyklá pro rozvojové země. Dluhová krize může být i interní, která se projevuje jako chronická vnitřní předluženost ekonomiky, nárůst objemu klasifikovaných úvěrů nebo platební neschopností podniků. Tento druh dluhové krize je pro ekonomiky velmi nebezpečný, protože vedou k zamrznutí úvěrových trhů. Dluhová krize může být velice nákladná pro státní rozpočet a tak zatěžuje veřejné finance, kdy vlády formou finančních injekcí se snaží problémy zakrývat.[14]

Následující schéma znázorňuje počet různých kombinací třech základních typů krizí. Jde o zaznamenané krize současnosti tzv. o krize, které se projevily během velké světové finanční krize v různých ekonomikách. Z obrázku je vidět, že případ, kdy se projeví všechny tři příznaky druhů krize, je opravdu ojedinělý. Propojení dvou typů krizí už je běžnější,

[11] Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008, str. 170
[12] Mládenková I., *Bankovní krize v České republice v souvislostech transformace bankovního sektoru*, 2006
[13] Zdroj: osobní zápisky z předmětu Mezinárodní monetární ekonomie, Mandel
[14] Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008, str. 170-171

nicméně dominuje propojení, kde jednou z dvou typů krizí je krize měnová. Dále je pak vidět, že měnová a bankovní krize se nejčastější projevují samostatně.

Obrázek 1: Počet samostatných i kombinovaných typů krizí

Zdroj: Laeven L., Valencia F., *Systemic Banking Crises Database: An Update*

1.1.4 Systematické finanční krize

Tento pojem se začíná objevovat až v modelech tzv. čtvrté generace finančních krizí. Důvodem nutného nového pojmenování probíhajících krizí v tehdejší době bylo, že se krize popsané v předchozím textu nevyskytovaly už jen v čisté formě. Krize se projevovaly současně a společně se prolínaly. To byl signál pro potřebu definovat pojem, který by obsahoval různé kombinace všech tří výše popsaných krizí. Systematická finanční krize tedy představuje poruchu, kde se vyskytují projevy jak měnové tak i bankovní a dluhové. Tento nový přístup posunuje nahlížení ekonomů na vzniklé krize i z jiných stran chápání. Zásadní posuny v chápání:

- Přechod od izolované analýzy jednotlivých typů krizí k analýze jejich souvislostí
- Tvorba obecného schématu systematické finanční krize, která nemusí brát ohled na rozdíly v kauzalitě problémů jednotlivých krizí
- Zjištění potřeby se více zaměřit na dluhový problém krizí, který bývá spouštěcím signálem pro výskyt jednotlivých krizí[15]

Následuje obecné schéma systematické finanční krize, které popisuje logiku krize ex post. Dále je zajímavostí, že každá systematická finanční krize se zdá být jedinečnou, co se

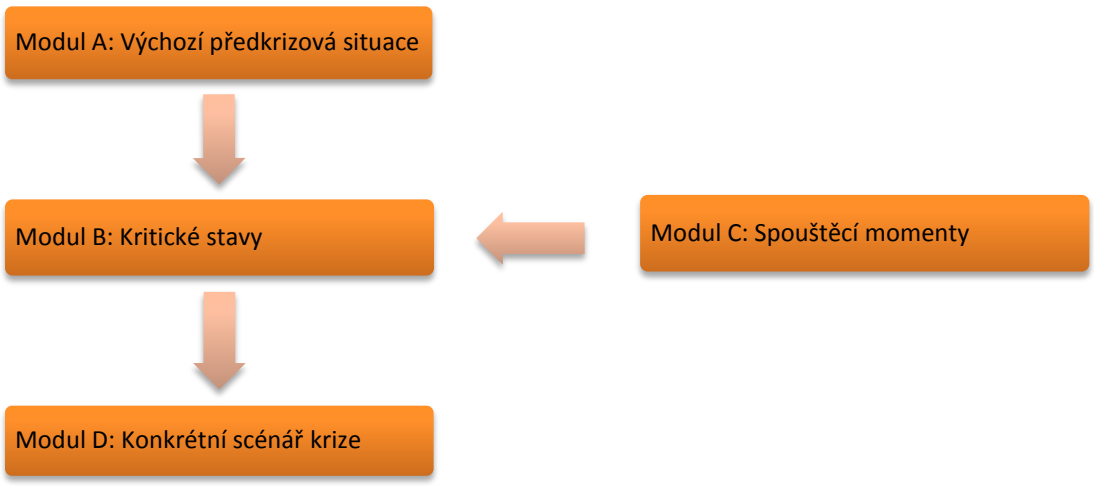
[15] Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008, str. 210

týče vzniku a projevů. Proto se mohou měnit kombinace faktorů, které zapříčiní vznik krize a měnit se může i vzájemný vztah mezi jednotlivými typy krizí. Toto schéma obsahuje čtyři základní moduly:

- Modul A: Tento modul se zaměřuje na popis výchozí situace ekonomiky, která se ještě nacházela před krizí. Specifikováno je především vnitřní makroekonomické a mikroekonomické prostředí, ale také i vnější podmínky.
- Modul B: Tento modul se podle mého názoru zaměřuje na důvod, proč krize vznikla a co zapříčinilo ekonomiku více zranitelnou. Je kombinací modulu A a modulu C. Propojuje a analyzuje vybrané parametry z modulu A a spouštěcí momenty, které popisuje modul C.
- Modul C: Tento modul se zaměřuje na spouštěcí momenty krizí. V modulu je konkrétně popsáno, jaký faktor (ekonomický, politický či psychologický) způsobil vznik zjevné krize. Nicméně již už nepopisuje, jak se do budoucna vyhnout tomuto vzniku faktorů, protože posuzuje jejich vznik jako náhodný jev.
- Modul D: Tento modul již popisuje konkrétní scénář, jak systematická finanční krize vznikla a také popisuje vztahy a problémy mezi jednotlivými typy krizí (bankovní, měnovou a dluhovou)[16].

Následující obrázek znázorňuje pro lepší představu souvislosti mezi jednotlivými moduly systematické finanční krize:

Obrázek 2: Systematické finanční krize - souvislost modulů

Zdroj: Dvořák (2008), vlastní zpracování

[16] Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008, str. 210-211

2 Bankovní krize

2.1 Historický vývoj – obecné příčiny

Historie bankovních krizí spadá již do období 19. století, kdy se první krize projevovaly v průmyslových zemích. Nicméně nejvyšší růst četnosti výskytu bankovních krizí bylo zaznamenáno v období 70. a 80. letech 20. století a to prakticky celosvětově. Potvrzují to i statistiky, které tvrdí, že od roku 1980 do roku 1995 prodělaly krizi bankovního systému ekonomiky téměř dvou třetin členských zemí Mezinárodního měnového fondu.[17]

Co tedy v minulosti zapříčinilo extrémní nárůst bankovních krizí? Důvodů je několik. Důležitým a pochopitelným důvodem je určitě asymetrická informace. Ta v bankovním systému hraje důležitou roli, protože v tomto odvětví je tvořeno mnoho vzájemných vztahů a to hlavně především mezi bankami, finančními institucemi a ostatními subjekty trhu. Asymetrická informace vzniká, pokud má každý subjekt vztahu rozdílné informace o budoucím kontraktu a na trhu pak dochází k neefektivní alokaci zdrojů. Alokací zdrojů zde především myslíme poskytování úvěrů. Důsledkem jsou poté závažné problémy: morální hazard a nežádoucí výběr.

Před uzavřením kontraktu se může projevit problém nežádoucího výběru, kdy o získání úvěru nejvíce usilují subjekty, které mají možnost v průměru nejvyššího potencionálního zisku. Samozřejmě vidina a možnost vyšších zisků sebou nese i značné riziko. To pak může představovat zvýšené nebezpečí tohoto úvěru pro věřitelskou banku. Tím pak vzniká problém, že budou spíše poskytovány špatné úvěry, protože banky kvůli asymetrické informaci nebudou schopny rozpoznat dobré a špatné úvěrové riziko. Banky nedokážou plně rozlišovat rizikovost jednotlivých projektů žadatelů o úvěr. Důležitým aspektem je tak cena, která však v tomto případě není vyčišťovací cenou na trhu, protože méně rizikové projekty s nižší výnosností nebudou vůbec uskutečněny z důvodu vysokých nákladů na úvěrové financování.

[17] Jonáš J., *Bankovní krize: Zkušenosti a příčiny*, Praha: ČNB – Institut ekonomie, 1997, str. 7

V následující tabulce je přehled špatných úvěrů poskytnutých ve vybraných zemích v období krizového boomu.

Tabulka 1: Množství špatných úvěrů ve vybraných ekonomikách (v % z celkových úvěrů)

Země	Vrchol krize	Špatné úvěry	Země	Vrchol krize	Špatné úvěry
ČR	1994	39	Argentina	1985;90;94;95	30; 16; 9; 12
Švédsko	1992;94;95	11; 6; 4	Malajsie	1988;90;94;95	33; 21; 10; 6
USA	1987;90;94;95	4; 3; 2; 1	Finsko	1992;94;95	8; 5; 4
Venezuela	1983;90;94;95	15; 3; 24; 11	Kolumbie	1984;90;94;95	25; 2; 2; 3

Zdroj: Jonáš J., 1997, vlastní zpracování

Po uzavření kontraktu vlivem asymetrické informace může nastat problém morálního hazardu. Zde problém asymetrické informace spíše znevýhodňuje pozici banky. Subjekt, kterému byl poskytnut úvěr, může vykazovat nemorální chování nepříznivé pro věřitele. Nemorální chování může v tomto případě být vědomé a záměrně pak dochází k nesplacení svých závazků (úvěrů), anebo také použití zdrojů (peněz z úvěru) na příliš rizikové projekty či použití prostředků na jiné účely, než na které byly původně poskytnuty.

Banky z důvodu možných rizik přijímají různá opatření. V praxi bývá často subjekt žádající o úvěr již předchozím, anebo i současným klientem banky. Banka tak má částečně povědomí o klientovi a jeho aktivitách, protože mu v rámci svých služeb spravuje osobní konta. Tyto informace pak pomáhají bankám lépe zhodnocovat riziko daného klienta. Navíc klient bude upravovat své chování z důvodu zachování dobrého jména a důvěry vůči své bance. Tato snaha pak vede k možným lepším podmínkám poskytnutých ze strany banky k potencionálnímu dlužníkovi žádajícímu o úvěr. Dalším možným opatřením, které banky používaly a používají, je nutnost krytí rizika. Požadováno je nejčastěji ručení či kvalitní kolaterál. Čím méně se banka chce vystavovat možnému riziku, tím více bude zvyšovat své nároky na zajištění. Dále pak bude banka sledovat možné budoucí náklady spojené s úsilím, které by zajistilo nápravu porušených podmínek ze strany klienta.[18]

Co tedy dále zapříčinilo, že se zvýšila intenzita, s jakou docházelo k bankovním krizím? V 80. letech 20. století docházelo k rozsáhlým finančním inovacím a k celkové globalizaci finančního trhu. To představovalo pro původní banky riziko v podobě nové konkurence, která vlivem inovací vstupovala na trh. Konkurence sebou přinášela nové netradiční produkty ve srovnání s původním prostředím a začala si ukrajovat částečný podíl

[18] Jonáš J., *Bankovní krize: Zkušenosti a příčiny*, Praha: ČNB – Institut ekonomie, 1997, str. 9-16

na bankovním trhu. Původním bankám se logicky podíl snižoval a tak se začaly obracet na orgán regulace. Ten však v té době mnohdy nebyl schopen zakročit a vypracovat vhodný regulační rámec pro měnící se bankovní trh.

Důležitou změnou, která velkým dílem přispěla k rozmachu bankovních krizí, byla liberalizace finančního a bankovního systému. Tak se nejvíce projevovala v rozvojových zemích na počátku 90. let 20. století, nicméně i některé vyspělé země nebyly výjimkou. První počátky liberalizace lze sledovat v zemích Latinské Ameriky, Asie atd. Liberalizace pomohla odhalit tzv. kostlivce ve skříni, kteří vznikli za předešlého období státní regulace, a dále také vnesla do bankovního prostředí problém zvýšené nejistoty a nestabilitu ekonomických veličin. Důvodem potřeby finanční a bankovní liberalizace té doby byly neuspokojivé ekonomické výsledky. Liberalizace však má i pozitivní dopady a to kladný hospodářský růst a efektivní alokaci úspor. Druhá strana mince však říká, že tyto pozitivní dopady jsou mnohdy doprovázeny zvýšeným rizikem a vysokými náklady.

Jak bylo řečeno, liberalizace a konkurenční prostředí pomohly odhalit slabá místa a nashromážděné problémy v bankovním prostředí z předešlého období. Ve státem chráněném prostředí vznikala chybná rozhodnutí a banky fungovaly neefektivně. Toto prostředí podporovalo nezdravé praktiky bank v podobě nevhodné alokace aktiv zaměřené na jiný cíl než maximalizace zisku. Poskytování úvěrů se více řídilo politikou vlastníků či spoluvlastníků bank, anebo podléhalo politickým požadavkům. Kritérium zisku bylo až na dalším stupni. Toto částečné zakrnění bankovního systému pak mělo následky ve formě ztráty konkurenceschopnosti v prostředí liberalizace, kdy pod tlakem konkurence nových subjektů na trhu začaly mít původní banky finanční problémy. Důsledkem pak může být celkový otřes bankovního systému v podobě nedůvěry veřejnosti, kdy výsledkem může být počínající bankovní krize.

Dalším negativním důsledkem liberalizace pro banky na trhu může být změna úrokových sazeb. Úrokové sazby jsou pro banku klíčové, protože ovlivňují jak její aktiva, tak její pasiva a to v podobě možnosti získání cizích finančních zdrojů, které banka nezbytně potřebuje či v podobě zisku na straně poskytnutých úvěrů bankou. V důsledku liberalizace se úrokové míry pohybují většinou nežádoucím způsobem pro banku, kdy dochází ke: „*snížení příznivého pozitivního rozdílu mezi dlouhodobými a krátkodobými úrokovými sazbami*“[19]. Vlivem liberalizace a nové konkurence musely banky více snižovat rozpětí nůžek, které představovaly rozdíl mezi velikostí krátkodobé úrokové sazby na vkladech u bank, které byly drženy na nízké úrovni díky úrokovým stropům a dlouhodobé úrokové sazby na poskytnutých

[19] Jonáš J., *Bankovní krize: Zkušenosti a příčiny*, Praha: ČNB – Institut ekonomie, 1997, str. 21

úvěrech bank, které byly zase drženy na vyšší úrovni nástrojem minimálních úrokových sazeb. Liberalizace tedy vede ke snížení čistého úrokového spreadu bank.

Vlivem liberalizace došlo k dalšímu ne příliš příznivému finančnímu jevu a to k vyšší kolísavosti úrokových sazeb a dalších ekonomických proměnných. Kolísavost úrokových sazeb způsobuje možnost chybného zhodnocení možné ziskovosti budoucích úvěrových projektů a tím pak banka může vytvářet chybná rozhodnutí v oblasti alokace aktiv. Zkreslenost hodnocení ziskovosti projektů může také způsobit nestabilita cenové hladiny, která ovlivňuje výši reálné úrokové sazby a pro banky je pak složitější ji určit. Navíc období liberalizace bylo doprovázeno investičním optimismem, kdy došlo k obrovskému nárůstu různých investičních a rozvojových projektů. To mělo zásadní vliv na poptávku po úvěrech ze strany podnikatelských aktivit. Noví investoři byli však pro banky velkou neznámou, protože neměli za sebou zatím žádnou úvěrovou historii. To pak způsobovalo bankám problém ve formě ohodnocování klienta, zda je vhodný či ne pro poskytnutí úvěru a dále posoudit úvěrové riziko jeho investičního záměru. Banky však pod tlakem udržet si či získat vyšší postavení na trhu snižovaly své nároky na poskytování úvěrů. Tím byla způsobena rychlá úvěrová expanze, která díky svým nesprávným rozhodnutím se stala zdrojem bankovních krizí.[20]

2.2 Historický vývoj – krize 19. a 20. století

Následující část bude věnována významným bankovním panikám a krizím, které byly zaznamenány v období 19. a 20. století. Je pravdou, že počátky a první impulzy krizí byly datovány již v 18. století, nicméně jejich četnost a závažnost nebyla tak významná jako v následujících dvou stoletích.

2.2.1 Krize v období 19. století

První hlavní finanční krize v tomto období byla zaznamenána na počátku století, která by se dala nazvat jako **Panika 1819**. Tato krize proběhla na území Spojených států a tento kolaps ekonomiky přetrval až do roku 1821. V tomto období docházelo ve Spojných státech k přechodu z evropského koloniálního obchodování k dynamické ekonomice kapitalismu s rostoucím průmyslem a ekonomice zásady „Laissez-faire“[21]. Příčinami krize byla především rostoucí spekulace na trhu s veřejnými pozemky a neomezené vydávání papírových peněz

[20] Jonáš J., *Bankovní krize: Zkušenosti a příčiny*, Praha: ČNB – Institut ekonomie, 1997, str. 21-25
[21] Překlad: „Nechat to být“

z bank. K zamezení nadměrného vydávání papírových peněz přistoupila státní[22] banka k politice ostrého krácení úvěrů. Pokud nebyly úvěry zajištěny zárukou ve formě kovových peněz, banky začaly uplatňovat zástavní právo na zastavené farmy a podnikatelské nemovitosti. Tyto události vyvolaly paniku obyvatel a vedly k rozsáhlým bankrotům a extrémně rostoucí nezaměstnanosti. Sled událostí vyvolal u obyvatel odpor k bankovnictví a podnikání a dále vyvolal obecné přesvědčení, že hospodářská politika federální vlády je chybná.

Panika 1825 byla způsobena krachem na burze a klíčovou bankou byla Bank of England a její spekulativní investice v Latinské Americe (imaginární země Poyais[23]). Krize zapříčinila uzavření šesti londýnských bank a dalších šedesáti bank na území celé Anglie a dále měla dopad na trhy v Evropě, Latinské Americe a Spojených státech. Proti úplnému zhroucení Bank of England zasáhla Banque of France svými zlatými rezervami. Tato krize byla považována za první moderní ekonomickou krizi, která nebyla zapříčiněna vnější událostí a byla prvním impulzem pro počátky hospodářských cyklů. Banky poskytovaly příliš mnoho úvěrů, protože byly v zajetí euforie vzniklé z extrémního rozmachu a růstu akciového trhu, který se nakonec projevil jako nafouknutá bublina. Příčiny krize tedy byly problémy v Latinské Americe, nadměrné vydávání bankovek spekulantům a partnerům jednajícím nezodpovědně (vysoce rizikové investice), rostoucí nabídka peněz ze strany Bank of England a následné prudké snížení nabídky. Extrémní změny nabídky peněz ze strany Bank of England způsobily runy na banky a Bank of England nakonec zafunguje jako věřitel poslední instance až příliš pozdě.

Krize 1837 byla finanční krizí ve Spojených státech, která vyvolala velkou recesi trvající až do roku 1840. Během této krize došlo vlivem pesimismu ke snížení cen, mezd a zisků a naopak došlo ke zvýšení nezaměstnanosti. Příčiny krize byly domácího i zahraničního původu. Za domácí příčiny lze považovat především spekulativní úvěrové praktiky v západních státech, splasknutí bubliny na trhu s pozemky a prudký pokles cen bavlny. Za zahraniční příčiny krize lze považovat nekontrolovaný mezinárodní pohyb kovových peněz a restriktivní úvěrová politika ve Velké Británii. Obchody začínaly selhávat a banka v New York City pozastavila platby v kovových penězích, což znamenalo, že již nebyly cenné papíry plně směnitelné za kovové peníze. Jejich nominální hodnota nebyla plně vyplacena.

[22] The Second Bank of the United States (BUS) – Hamiltonian National Bank se sídlem v Philadelphii.

[23] Smyšlená země oblasti Střední Ameriky vymyšlená Gregorem MacGregorem, což byl skotský dobrodruh, cestoval, kolonizátor, spekulant atd. Země údajně plná vzácný zdrojů a velmi úrodná měla sloužit jako lákadlo pro investory, kteří si zde chtěli kupovat pozemky. Poyais byla popisována jako země se stávající infrastrukturou, nevyužitými zlatými a stříbrnými doly a velkou srovnanou úrodnou půdou.

Počátky **krize roku 1847** byly spojené s koncem železničního průmyslového boomu ve Velké Británii okolo roku 1840, kdy se zhroutily některé britské finanční trhy. Jako prostředek stabilizace této situace byl schválen zákon Roberta Peela - Bank Charter Act of 1844. Tento zákon stanovoval maximální množství bankovek, které mohlo být v oběhu v jednom okamžiku. Tato množství bankovek pak byla garantována a současně bylo zajištěno množství zlata a stříbra v rezervním fondu. Dále pak zákon vyžadoval, že pokud je nutno zvýšit množství peněz v oběhu, je potřeba k tomu ve stejné míře zvýšit i množství zlata či stříbra v rezervním fondu. Nicméně v 1847 byl tento zákon obcházen ze strany Bank of England tím, že byly emitovány peněžní prostředky, které nebyly kryté odpovídající hodnotou zlata a stříbra. Bank of England poté žádala o pozastavení tohoto zákona. Toto porušení pak znamenalo nadměrnou monetární inflaci při konstantní výši rezervního fondu banky. Tato událost pak měla za následek paniku v roce 1847. Ta se posléze přesunula i do Spojených států, kde vygradovala v **krizi roce 1857**. Ke krizi přispěla i událost, kdy se na cestě do Spojených států potopila loď SS Central America[24], která převážela potřebnou zásilku zlata pro Bank of New York.

Finanční krize 1873 měla za následek depresi, která se rozšířila do Evropy a Severní Ameriky a zde trvala až do roku 1879. Ve Velké Británii měla tato krize dlouhodobější následky, kdy způsobila na dvě desetiletí stagnaci. Toto období ve Velké Británii bývá také nazýváno Dlouhá deprese. Krize byla následkem Francouzko-Pruské války[25], kdy bylo narušeno hospodářství v Evropě. Dále pak ztrátami majetku v důsledku požárů v Bostonu a Chicagu, vysokými obchodními deficity, nekontrolovatelné spekulativní investice v železničním průmyslu a propad bankovních rezerv v New Yorku roku 1873 z 50 miliónů na 17 miliónů dolarů.

Krize 1884 vznikla v období deprese 1882-1885 ve Spojených státech. Zlaté rezervy Evropy byly vyčerpány a Bank of New York City se souhlasem ministra financí zastavila investice po celých státech a dožadovala se splácení úvěrů. Hlavní příčinou krize byly krachy významných amerických investičních podniků Grand & Ward a Marine Bank of New York. Pád těchto dvou významných institucí mělo za následek dominový efekt napříč celým Wall Streetem, kdy zkrachovalo tisíce dalších společností. Tento masivní krach byl počáteční předzvěstí Velké hospodářské krize.

Krize 1893 byla největší krizí, kterou zatím Spojené státy zaznamenaly v té době. Průběh a příčiny této krize byly podobné jako u roku 1873 a byla opět doprovázena sérií

[24] Loď se potopila vlivem hurikánu v roce 1857 s posádkou okolo 420 lidí a s 14 tisíci kily zlata!
[25] Válka v letech 1870-1871

bankovních krachů zapříčiněných především velkým a nejistým financování železničního průmyslu. Spojení velkého trhu a železniční bubliny způsobilo silnou poptávku investorů po zlatě jako rezervy[26].

2.2.2 Krize v období 20. století

Krize v roce 1901 se projevila jako první krach na burze cenných papírů v New Yorku. Hlavní příčinou této krize byly boje o získání finanční kontroly nad společností Northern Pacific Railway skupováním akcií. V **květnu roku 1901** se odpoledne začal projevovat finanční pesimismus, aniž by to některý z investorů předpovídal. Brzy začaly padat ceny akcií významných společností, až se tento propad promítl do celého trhu cenných papírů, kdy po celé burze dominovalo jedno slovo: Sell![27]

Krize roku 1907 je také nazývána jako krize bankéřů nebo krize Knickerbocker. Byla to finanční krize ve Spojených státech, která vygradovala v průběhu tří týdnů a začala v polovině října, kdy burza cenných papírů v New Yorku zaznamenala pokles o 50% od svého vrcholu v předchozím roce. Ve Spojených státech právě probíhala recese a panika se projevila poměrně rychle častými runy na banky a svěřenecké fondy a následně se rozšířila po celých státech, kdy zbankrotovaly státní i místní banky a podniky. Příčinami krize bylo stažení likvidity z trhu bankami, ztráta důvěry vkladatelů bank, protiprávní obchodování. Panika byla způsobena neúspěšným pokusem převzít kontrolu nad společností United Copper Company, kdy banka, která financovala tento záměr, ztratila důvěru na trhu. To způsobilo pád Knickerbocker Trust Company, která byla považována za velmi důvěryhodnou a to poté rozpoutalo paniku a nedůvěru vkladatelů. Krize by se ještě více prohloubila nebýt finančníka J. P. Morgana, kterému se podařilo přesvědčit i ostatní finančníky, aby společně poskytli finanční prostředky na podporu bankovního systému. Tím se částečně podařilo zažehnat finanční nákazu. Další krize však mohla být zapříčiněna velkou makléřskou společností, která poskytla kolaterál pro své velké úvěry akcie společnosti TC&I[28]. Pád ceny akcií této společnosti byl odvrácen J. P. Morganem, který převzal TC&I skrze svou společnost U. S. Steel Corporation. Tyto události pak vedly k vytvoření Federálního rezervního systému.

Krize 1927 v Japonsku neboli Shōwa krize byla předzvěstí Velké hospodářské krize. Příčinami krize byla ekonomická bublina a runy na banky způsobené nedůvěrou vytvořenou platební neschopností bank vůči národní bance.

[26] Informace o jednotlivých krizích – zdroj: en.wikipedia.org
[27] Překlad: Prodat!
[28] Tennessee Coal, Iron and Railroad Company

Velká hospodářská krize byla svými důsledky jedna z nejsilnějších krizí 20. století. Zasáhla všechny státy, které byly zaměřené na export a trvala od roku 1929 do poloviny 30.let 19.století, což napovídá tomu, že byla částečně příčinou druhé světové války. Krize vznikla ve Spojených státech a odtud se dále šířila. Evropské země byly ještě zasaženy následky první světové války a jejich žádosti o půjčky směřovaly ke Spojeným státům, které nebyly příliš válkou zasaženy a jejich ekonomika rostla rychleji než v zemích Evropy. Vlivem nadneseného optimismu se zvyšoval objem moderních investic, které byly financované především úvěry, přičemž ekonomika opustila od zlatého standardu. Masivní investice vedly k nadhodnocení společností a růstu cen akcií nad jejich reálnou vnitřní hodnotu. Ve spojených státech také byly hromaděny platební prostředky, což bylo způsobeno ochranářskou politikou bránící splácení evropských úvěrů. Na konci 20.let 20.století dosáhly ceny akcií svého maxima a jejich cena chvilku kolísala na hranici svého vrcholu. V roce 1929 začaly ceny akcií pozvolna klesat a u investorů se začal projevovat pesimismus spojený s obrovským nárůstem prodeje akcií. Každý, kdo akcie vlastnil, se jich najednou chtěl zbavit a to za každou cenu. Tato nálada na trhu ještě více prohlubovala propad cen a na trhu vznikl obrovský převis nabídky akcií nad poptávkou. Cena padala rapidně a tak dne 25.10.1929[29] vyhlásila burza cenných papírů v New Yorku krach, který se pak šířil i ostatními burzami. Krize a panika se poté šířily dále do obchodní sféry, kdy začaly krachovat společnosti, protože se výrazně snížila hodnota jejich kapitálu důsledkem poklesu cen akcií. Většina podniků byla zavřena a zaměstnanci propuštěni a tak se výrazně zvýšila nezaměstnanost, která vyvolala paniku u občanů, kteří okamžitě začali vybírat svoje vklady u bank. Tyto runy na banky způsobily krach mnoha bank, protože jejich kapitál nebyl dostatečně velký, aby uspokojil požadavky svých věřitelů v tak krátké době. Proto období Velké hospodářské krize pohltilo okolo jedné třetiny všech amerických bank. Tím se výrazně snížil výkon ekonomiky a platební schopnost celého systému, což se negativně odrazilo do okolních exportně zaměřených ekonomik. Dlouho trvalo, než se podařilo krizi postupně zastavit[30]. K tomu nejvíce přispěl tzv. New Deal[31], který opustil od liberální politiky a zaměřil se na politiku státních intervencí a nařízení. Během prvních 100dní tohoto programu bylo přijalo nejvíce důležitých opatření a zákonů a tak bude klíčové zmínit právě toto období.

[29] Tento den známý jako černý pátek je brán jako den, kdy vypukla Velká hospodářská krize
[30] cs.wikipedia.org
[31] Záchranný program za účelem odvrácení Velké hospodářské krize za vlády prezidenta Roosevelta, který se významně podílel na pomoci americké ekonomice.

Následující opatření jsou nejvýznamnější, co byla učiněna v rámci tohoto programu:

- Přijetí série zákonů s cílem finančního zotavení, kdy dohled nad finančním trhem byl přesunut na Federální rezervní systém. Ten měl dohlížet na zahraniční transakce, stanovit maximální úrokovou sazbu ze spořících a termínovaných účtů a také na nařízený zákaz úročení běžných vkladů.
- Dále pak nařízení oddělení investičního a obchodního bankovnictví jako obrana proti finanční panice. Vytvoření Federální korporace pro pojištění vkladů a Federální korporace pro pojištění půjček a spoření jako zajištění proti masivním výběrům.
- Založení speciálních institucí, které poskytovaly překlenovací úvěry pro oblasti zemědělství a pro majitele domu, aby jejich majetek nepropadl.
- Schválení zákonů: Zákon o cenných papírech regulující kapitálové trhy, zákon o burzách cenných papírů, který zřídil Komisi pro burzy a cenné papíry vykonávající dohled nad kapitálovým trhem.
- Ustanovení společnosti Tennessee Valley Authority, jež měla za cíl vybudovat přehrady zamezující povodním na řece Tennessee a současně tuto oblast zásobovat elektřinou. Zároveň se tato společnost stala zdravou konkurencí soukromých závodů vlastněných investory.
- V roce 1933 byl přijat federální zákon o podpoře v nouzi, který měl pomoct bojovat proti vysoké nezaměstnanosti té doby. Přibližně desetina amerických domácností byla závislá na státní podpoře. V rámci tohoto opatření bylo vytvořeno několik podpůrných programů – poskytnutí práce, vzdělávací, veřejných prací, atd.[32]

Sekundární bankovní krize proběhla ve Velké Británii v období 1973-1975. Byla to hrozba pádu několika středních bank způsobená poklesem cen nemovitostí, které byly předmětem úvěrů u těchto bank. Ceny nemovitostí rostly od začátku 60.let do 70.let 20.století následkem poválečného boomu ve Velké Británii a v tomto období bylo poskytnuto mnoho úvěrů právě za účelem nákupu nemovitostí. Tržní ceny nemovitostí začaly klesat z důvodu rostoucí volatility úrokových sazeb a snižující se ochoty bank poskytovat úvěry kryté nemovitostí. Úvěry tak nebyly plně kryty a banky začaly mít problémy s likviditou. K odvrácení hrozící krize pak byla potřebná likvidita bankám doplněna ze strany Bank of England, která pak těmito zásahy ztratila přibližně 100 miliónů liber. Nicméně ke krizi stejně došlo z důvodu globálního krachu akciového trhu v období 1973-1974, který navíc podpořil pád cen nemovitostí.

[32] Smiley G., *Nový pohled na velkou hospodářskou krizi – Přehodnocení jejích příčin a následků*, Praha, Wolters Kluwer, 2009, str. 75-78

Japonská bublina cen aktiv byla ekonomická bublina v Japonsku v období 1986-1991 a měla vliv na pokles ekonomiky Japonska na budoucích deset let. Bublina se nafukovala pět let, kdy akciové trhy a ceny nemovitostí byly nadhodnocovány. Bublina byla zapříčiněna přehřátou ekonomikou, moc rychlým růstem cen aktiv a nekontrolovaným[33] růstem peněžním zásoby vlivem zvýšené úvěrové kreace. Akciový index Nikkei se v roce 1990 propadl na polovinu svého maxima, což vlivem nové měnové politiky utahování opasku národní banky se jevilo jako nevyhnutelné. To pak mělo vliv na pokles cen aktiv v roce 1991 a k viditelnému zhroucení pak došlo v roce 1992 následované dlouhou depresí ekonomiky.

Finská bankovní krize 1990 byla silná finanční krize, která se svými dopady promítla do období 1991-1993. V 80. letech 20. století docházelo k ekonomickému boomu, který byl financován především na dluhové bázi. Ekonomický růst byl financován především zahraničními půjčkami, což zvyšovalo úroveň zahraničního dluhu. Finská ekonomika se v období do 80. let vyznačovala silnou regulací ze strany národní banky. Bank of Finland se zaměřovala na řízení měnového kurzu, úrokové sazby a čistý export. Naopak v období ekonomického boomu byla finská ekonomika silně neregulovaná, což bylo jednou z příčin krize. Období optimismu skončilo a vzhledem k silnému zahraničnímu úvěrování docházelo k tlaku ze strany zahraničních věřitelů. Následkem této krize pak byly ohromné náklady pro daňového poplatníka ve výši přibližně 8% z celkového HDP Finska[34].

Švédská krize 1990 byla krize ekonomiky, která se zdála z předchozích let zdánlivě dokonalá. Vyznačovala se solidárním sociálním systémem, prospěšnou spoluprácí mezi státními institucemi, vysokým zdaněním. V 80. letech 20. století Švédsko procházelo růstem financovaným úvěrovou kreací a ceny na finančních trzích rostly. Krizi v roce 1990 rozpoutal celkový pesimismus hospodářství na mezinárodní úrovni, restrukturalizace daňového systému a snaha držet inflaci na nízké úrovni. V následujících letech po krizi klesla úroveň HDP o 5% a rapidně se zvýšila nezaměstnanost[35], což nasvědčovalo tomu, že se jednalo o nejhorší ekonomickou krizi ve Švédsku za posledních 60 let. V rámci záchranného programu vláda převzala skoro čtvrtinu bankovních aktiv a také musela upravit svůj sociální systém reformami, protože solidarita původního systému byla vzhledem ke klesající úrovni HDP neudržitelná. Nicméně ve srovnání s okolními státy si Švédsko stále drží vysokou úroveň zdanění a sociálního systému.

[33] I přes očividnou nedůvěru obyvatelstva byla měnová politika stále uvolněná.
[34] Jedna z nejzávažnější bankovních krizí severských zemí.
[35] Během krize o cca 10%.

Venezuelská bankovní krize 1994 způsobila nutné převzetí mnoha bank vládou země. Důvody krize byly finanční liberalizace, lhostejný bankovní dohled, celkový pesimismus cen ropy a snížení veřejných výdajů. První banka, která podlehla krizi, byla v roce 1994 Banco Latino[36]. Dále pak další dvě významné banky mající ve svých pasivech celkem 18% z celkových vkladů. V srpnu 1994 vláda převzala Banco de Venezuela, která se stala v pořadí již desátou převzatou bankou, a majoritní podíl státu v této bance činil 294 miliónů USD. Celkem tedy bylo v období 1994-1995 převzato v rámci záchranného programu 17 bank z celkových 49, což představovalo 53% trhu z pohledu aktiv. Celkové náklady převzetí činily přibližně 12 miliard USD a v průběhu let tyto náklady poměrově k HDP zaujímaly 18-31%[37].

Asijská finanční krize vygradovala v období 1997/1998 a byla jednou z nejsilnějších krizí 20. století. Jak už to u krizí bývá, v předkrizovém období přibližně od začátku 90.let 20.století vykazovalo mnoho asijských států výrazný nárůst HDP. Tento růst byl především způsoben přílivem investic ze zahraničí, kdy byly zahraniční společnosti přilákány levnou pracovní silnou asijských zemí s vidinou významné úspory mzdových nákladů a tak přesouvaly svou výrobu právě do těchto zemí. Nákupy cenných papírů a nemovitostí byly financování především úvěry, které byly ochotně poskytovány. Do asijských zemí proudilo obrovské množství levného kapitálu, který byl poskytován převážně z Evropy a Japonska. Ne však všechny investiční projekty, financované z těchto peněz, byly reálně spolehlivé a ziskové, nicméně odhalit tuto realitu nebylo pro věřitele snadné. Většina zemí patřících do skupiny tzv.: „Asijských tygrů“[38] měly navázanou měnu na americký dolar s politikou řízení měnového kurzu na stabilní úrovni. Nicméně s vidinou neustálého ekonomického růstu držely politiky daných států měnový kurz uměle na silné úrovni. Centrální banky se dlouho bránily devalvaci kurzu, avšak postupem času byla situace neudržitelná. Prvním projevem byl pokles akciového indexu SET v Thajsku, kdy byla nakonec centrální banka nucena uvolnit měnový kurz své měny baht. Ten se okamžitě propadl o necelých 20% oproti dolaru. Tato depreciace národní měny měla zásadní vliv na thajské podniky, jimž rapidně vzrostla hodnota zahraničních půjček. Negativní dopad byl tak silný, že ani přes snahu národní banky, zkrachovalo obrovské množství společností. Tlak na thajskou měnu byl prvním signálem a postupně se tento tlak přesunul i do jiných asijských států jako Hongkong a Singapur.

[36] Druhá největší banka v zemi.
[37] Informace o jednotlivých krizích – zdroj: en.wikipedia.org
[38] Označení pro státy s nadprůměrně rostoucí ekonomikou. Každá asijská ekonomika se rozvíjela jiným tempem a tak se seznam zemí postupně rozšiřoval. Významné země patřící do této skupiny: Jižní Korea, Tachj-wan, Singapur, Hongkong, Malajsie, Filipíny, Thajsko, Indonésie, Indie, Čína, Vietnam, Pákistán atd.

Zahraniční společnosti okamžitě začaly stahovat své investice a pro asijské ekonomiky to znamenalo zásadní odliv zahraničního kapitálu. Mnoho podniků a bank bylo na pokraji bankrotu a nebyly schopny dostát svým závazkům. V roce 1997 došlo k očekávaným bankrotům a k propadům akciových indexů.[39] Asijská krize se pak dále rozšířila do zemí navázaných na asijské ekonomiky. V následující tabulce je vidět procentuální propad vybraných akciových indexů.

Tabulka 2: Propad Indexů vlivem asijské finanční krize

Akciový index	Propad (max-min)	Akciový index	Propad (max-min)
SET (Thajsko)	-85,30%	Hang Seng (Hongkong)	-60,05%
Korea Composite index	-66,76%	Nikkei-225 (Japonsko)	-37,67%
KLSE (Malajsie)	-77,38%	DAX 30 (Německo)	-37,57%
Tchaj-wan SE 100	-45,88%	DOW Jones 30 (USA)	-19,26%
Jakarta SE (Indonésie)	-65,49%		

Zdroj: Peníze.cz, vlastní zpracování

Z tabulky je vidět, že nejsilněji se krize na akciovém indexu odrazila v případě Thajska, kde se asijská krize projevila první. Pokud bychom srovnali sílu propadu indexu a časovou linii, jak se krize projevovala, lze konstatovat, že krize se více odrazila na indexu té země, která byla počátku celého reakčního řetězce. Dále pak je vidět, jak moc se asijská krize projevila v okolních zemích, které byly na země „Asijských tygrů" napojeny. Japonsko a Německo byly zasaženy mnohem více než Spojené státy americké, protože jejich úvěrová angažovanost v asijských zemích byla mnohem větší. To, že americká ekonomika tolik neutrpěla a to především z důvodu zdrženlivosti v době ekonomického boomu asijských zemí, mělo ještě větší dopad na depreciaci asijských měnových kurzů, které byly v období před uvolněním navázány právě na americký dolar.

2.3 Světová ekonomická krize současnosti

Počátky krize vznikaly na půdě Spojených států amerických a byla označována jako americká hypoteční krize. Následky krize byly však globálního rozměru a tak se charakter krize spíše změnil na globální systematickou finanční krizi, kde základní příčinou byl dluhový

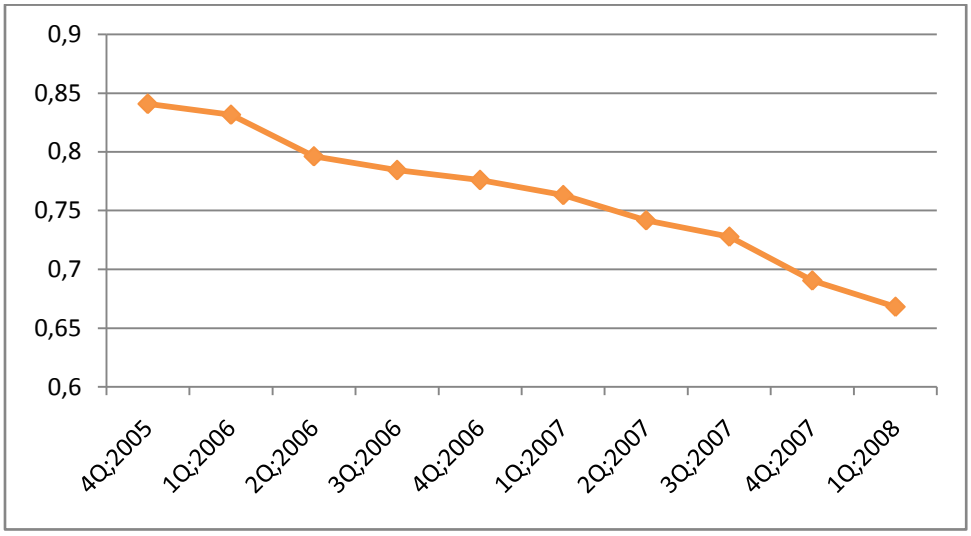
[39] Zdroj: Peníze.cz

problém[40]. Příčiny krize se začaly rozvíjet o několik let dříve, než ještě samotná krize propukla, nicméně zachytit tyto náznaky rozvíjející se krize bylo složité z důvodu silně expandujícího finančního trhu. Regulační systém nebyl špatně nastaven, avšak bylo mnoho způsobů, jak ho obejít a tak americké finanční instituce začaly mít větší sklon k riziku a ztratily přiměřenost v oblasti úvěrování. To vedlo k masivní úvěrové expanzi, ke které přispěly i nízké úrokové sazby.

Ekonomická situace USA v předkrizovém období

Pro pochopení vzniku globální krize, která zasáhla celý svět, je nejprve klíčové rozebrat situaci před krizí v USA. Realitou tehdy bylo, že USA byla jednou z nejsilnějších mocností na světě a její ekonomika udávala směr rozvoje. Toho si byly Spojené státy americké vědomy a snažily se částečně skrývat své vady na kráse americké ekonomiky. Nicméně tempo růstu bylo výrazné a tak nebyl důvod významně pochybovat o této ekonomice. Vážnými problémy této ekonomiky byly především fiskální deficit, což nebylo nic neobvyklého v té době, deficit běžného účtu platební bilance a nízká míra úspor, což se nakonec projevilo jako velký problém. Navíc se americká ekonomika podle svého ministra financí tehdejší doby zaměřovala významně na sílu své měny. V následujícím grafu směnného kurzu dolaru vůči euru je však vidět, že už od roku 2005 dolar oslaboval a to nejen vůči euru, ale například i vůči japonskému jenu, britské libře, australskému dolaru atd.

Graf 1: Vývoj kurzu dolaru vůči euru před a během krize

Zdroj: Oanda.com, vlastní zpracování

[40] Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008, str. 295

Jak už to podle předchozího textu bývá, krizi skoro vždy předchází výrazný růst ekonomiky, který je podpořený nadměrnou úvěrovou expanzí a to nejen v USA, ale po celém světě. Podle některých ekonomů je pravidlem, že po úvěrové expanzi se vždy nevyhnutelně dostaví krize a to i v případě, kdy se budeme pokoušet potlačit či odložit pomocí nových injekcí ve formě nových úvěrů[41]. V USA byla úvěrová expanze způsobená výrazným poklesem úrokových měr za účelem oživení ekonomiky pomocí politiky levných peněz. Pokles byl výrazný, podle Dvořáka (2008) klesly úrokové sazby v roce 2003 na 1%. Oživení ekonomiky především burzovního trhu a firemního sektoru vedlo k růstu investic financovaných spotřebními a hypotečními úvěry. Podniky využívaly možnost levného financování a tak docházelo významně k růstu zadlužení a také k poskytování nekvalitních úvěrů, což bývá většinou cesta do záhuby. Celkové zadlužení ekonomiky USA na konci roku 2007 pak vzrostlo až na 346% HDP[42]. Tyto levné peníze byly zároveň lákadlem pro podniky, které se ocitly ve finanční tísni, aby se zachránily před případným krachem. Proto za toto období zkrachovalo nejméně podniků za poslední dobu. Navíc o firemní obligace byl velký zájem ze strany investorů fondů kolektivního investování, což umožnilo ještě výraznější růst úvěrování. Zlom nastal až s růstem úrokových sazeb od roku 2003 a roce v 2007 sazba vystoupala až nad hranici 5%[43]. Toto zvýšení sebou neslo výrazné zvýšení úrokových nákladů a útlum v růstu ekonomiky.

Počátky a náznaky hypoteční krize

První problémy, které nastartovaly krizi, se objevily na americkém hypotečním trhu. Americký hypoteční trh byl značně neregulovaný a to podpořilo růst cen na trhu nemovitostí. Investice se na tomto trhu rostly obrovskou rychlostí navíc s podporou levných hypoték. Ty byly poskytovány jak bonitním, tak i nebonitním klientům a tak objem investic podle Dvořáka (2008) na tomto trhu dosáhl až 1,3 biliónů USD. To však do budoucna znamenalo vznik obrovského problému, který bohužel nebyl řešen zavčas. Minulostí se v této době stal tradiční způsob úvěrování u soukromých dluhů, kdy dluh měl konkrétního dlužníka a věřitele a oba měli povědomí o té druhé straně. Situace se však změnila[44] a na trh nastoupil nový trend sekuritizace soukromých dluhů. U dluhu veřejného to bylo však obvyklou praxí, kdy prakticky na trzích neexistují státní obligace v čisté formě.

[41] Huerta de Soto J., *Peníze, banky a hospodářské krize*, Praha: ASPI, 2009, str. 419
[42] Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008, str. 297
[43] Tradingeconomics.com
[44] Počátky tohoto trendu lze sledovat již v 90.letech 20.století.

Nejčastější typem sekuritizovaných obligací jsou zajištěné dluhové obligace - CDO[45]. CDO je cenný papír na základě podkladového aktiva, který zajišťuje krytí pro tento instrument a také výnos pro investora. V našem případě byly podkladovým aktivem hypotéky a v předkrizovém období hlavně hypotéky nízké kvality. Banky s vidinou maximalizace zisku poskytovaly hypoteční úvěry i méně bonitním klientům. Emise těchto obligací spadá pod správu tzv. SPV[46], který však neručí za závazky spojené s touto obligací a nenese riziko. To nese jeho mateřská společnost, což je banka, která tuto speciální instituci zřídila. Proto mívají SPV většinou velmi vysoký rating.

CDO není jediným typem tohoto charakteru obligace. Dále existují CBO[47], CLO[48], SFCDO[49] atd. CDO jsou také emitované v různých kvalitách podkladového aktiva ve spojení s rizikem, které nesou. Známě tři typy tranší podle rizika – junior, mezzanine a senior, kde junior je nejrizikovější, ale také s nejvyšším výnosem. Pro banky byla tato emise CDO velmi výhodná, protože se mohla tímto způsobem zbavit rizika a navíc jí to umožnilo přístup k potřebnému kapitálu. Nákup CDO byl pro investory[50] poměrně také výhodný, protože tranše s nejnižším rizikem stále poskytovaly vyšší výnos než státní obligace. Nicméně i když tyto tranše měly rating AAA, stále byly rizikovější než státní obligace a na to mnoho investorů nebralo zřetel. Proč tedy představovaly sekuritizované CDO instrumenty takové nebezpečí? Důvodů je několik a jde tedy především o to, že napomohly k nadměrné úvěrové expanzi, která produkovala i podstatnou část nezdravých nebezpečných úvěrů. Dále pak CDO instrumenty zvýšily anonymitu vztahu mezi věřitelem a dlužníkem, což ani pro jednu stranu není výhodné. Investoři se orientovali pouze na základě ratingu, který byl k jednotlivé tranši přiřazen. V rozporu byl však fakt, že některé ratingové agentury se angažovaly na trhu nekvalitních hypoték a tak mohl jejich rating být zkreslen od reality a kvality jednotlivých CDO. S tím je také spojen problém nejasné věřitelské struktury u CDO a tak v případě nesplácení úvěrů není jasné, na koho spadá dluhové břemeno, kdo ponese ztráty z CDO. V několika pramenech je tedy uváděno, že ratingové agentury svým nesprávným hodnocením CDO instrumentů částečně zapříčinily vznik krize. Úvěrové ratingové agentury dramaticky selhaly, když změnily vnímání kreditního rizika tím, že zlepšily rating pro senior tranše CDO na úroveň investičního stupně AAA. Tím tyto tranše CDO pozvedly na rizikovou úroveň

[45] Collateralized debt obligation
[46] Special Purpose Vehicle
[47] Collateralized Bond Obligation – podkladovým aktivem jsou dluhopisy
[48] Collateralized Loan Obligation – podkladovým aktivem jsou bankovní úvěry
[49] Structured Finance CDO – podkladovým aktivem jsou strukturované produkty
[50] Především asijské a evropské banky

stejnou, jako měly státní dluhopisy. Problém ratingových agentur je tedy angažovanost na trhu hypoték a oligopolní postavení[51].

Dopady krize na banky a ostatní instituce

V roce 2006 už byly instrumenty CDO obsaženy ve všech portfoliích významných i menších finančních institucích po celém světě a již v tomto roce se začaly projevovat první viditelné příznaky krize. Důsledkem nebyly jen ztráty z nekvalitních CDO, ale také ztráty z propadu cen akcií jednotlivých institucí, které se projevovaly téměř okamžitě.

Na konci února 2007 byl zaznamenán výrazný nárůst nesplacených hypotečních úvěrů a to především vůči společnostem, které se specializovaly na poskytování hypotečních úvěrů pro rizikovější část obyvatelstva. Jednalo se především o státem podporované společnosti Fannie Mae[52] a Freddie Mac[53], které zastřešovaly celkem přes polovinu celého amerického hypotečního trhu a tak na ně projevy krize měly o to větší vliv, který se následně promítl i do vládních financí.

Tyto první příznaky se dále projevily i na finančních trzích, kdy ze světových kapitálových trhů zmizelo přes 3 bilióny USD, a světové indexy klesly o několik procent. Poté došlo na určitou dobu k uklidnění trhů, které však netrvalo dlouho a už v červenci opět došlo k výraznému propadu. Na americkém trhu došlo k propadu cen akcií o 9,5% za jediný měsíc, což byl nejhorší propad od roku 2003[54].

Americké burzy nebyly jediné, které zaznamenaly tento propad. Ještě více oslabily akcie především bank, developerů a finančních institucí na evropských trzích celkem o cca 12%. Tato vzniklá nejistota se negativně projevila i na trhu mezibankovních úvěrů, kde se zvýšila mezibankovní sazba[55] na nejvyšší úroveň za posledních šest let, což bankám způsobilo významné problémy.

Problémy však nepociťovaly jen banky, ale i podílové fondy, které v dřívějších dobách měly zajišťovat vyšší zhodnocení i při vysokém stupni zabezpečení. Jedinou nevýhodou je, že podílové fondy neměly zajištění jako banky, které měly své vklady pojištěné ze strany státu. Nicméně postupem času podílové fondy opustily od méně rizikových investic jako vládních cenných papírů a krátkodobých firemních dluhopisů a přešly k nákupům CDO i s nižším ratingem, což bylo částečně v rozporu s americkými regulemi. Proto se počátkem července

[51] Klvačová E., *Světová ekonomická krize: příčiny, projevy, perspektivy*, Praha: Professional Publishing, 2009, str. 36
[52] The Federal National Mortgage Association
[53] The Federal Home Mortgage Corporation
[54] Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008, str. 302
[55] Dokonce i jednodenní LIBOR považovaná za benchmark.

projevily problémy i v tomto segmentu trhu, kdy investiční banka Bear Stearns musela finančně podpořit své dva fondy, které čelily nátlaku svých věřitelů a dostávaly se do problému kvůli svým nekvalitním investicím na hypotečním trhu. Podílové fondy začaly mít problémy se ztrátou likvidity a byly nuceny ji získat prodejem svých aktiv, což vedlo k poklesu jejich hodnoty.

Čísla mluví za vše a tak je vhodné zmínit nejvýznamnější ztráty. Společnost Golden Sachs oznámila problémy tří spravovaných investičních fondů a poskytla jim finanční podporu ve výši 3 miliardy USD, což mělo dopad na její hodnotu akcií, které se propadly za jediný den o 4,4%. Spravovaný fond společností Basis Capital Fund Management upozorňoval v srpnu před vnitřní ztrátou až 80%. Největším převzetím té doby byl případ, kdy společnost HSBC převzala depozitní listy svých fondů ve výši 45 miliard USD. Tyto hrozící ztráty posléze odepsala ve výši cca 10 miliard USD. Odpisy společnosti Morgan Stanley z investic do rizikových hypoték přesáhly 9 miliard USD a výsledná ztráta této společnosti činila 3,6 miliard USD. Společnost Merrill Lynch vykázala ztrátu 2,3 miliardy USD vlivem odpisů skoro 8 miliard USD.

Tento trend prakticky panoval všude a společnosti buď vykazovaly přímo ztráty, nebo výrazné propady v zisku. Tato vlna ztrát se dále rozšířila i do dalších kontinentů, kdy ztráty hlásila Deutsche Bank, švýcarská banka UBS, Royal Bank of Scotland, Bank of China, japonská Mizuno Financial a další. U některých bank byly ztráty tak významné, že se je rozhodly krýt emisí nových akcií a tím tak navýšily své základní jmění. Překvapivým faktem bylo, že o tyto akcie byl stále velký zájem a tak mnoho finančních institucí řešilo svůj problém se ztrátou emisí.

Jak už to ale u velkých krizí bývá, problém s likviditou časem přeroste v insolvenci a pokud tento problém banky nedokážou řešit, často pak dochází k jejich převzetí ze strany státu. Prvním případem, kdy banka nebyla schopna dostát svým splatným závazkům, byla britská banka Northern Rock[56]. Tato banka byla jako první vystavena runu na banku ze strany svých věřitelů a i když se je centrální banka snažila přesvědčit, že žádné nebezpečí nehrozí, objem vybraných peněz byl v té době necelých 6 miliard GBP. Následoval pokles hodnoty jejích akcií o 26% a evropské burzy reagovaly také poklesem, který se posléze obrátil v růst, kdy bylo oznámeno, že se za banku zaručí vláda. Poté následovaly další vlny propadů cen, které vedly k myšlence prodeje banky silnému investorovi. K dohodě nakonec nedošlo a banka musela být zestátněna.

[56] Nyní v rukou společnosti Virgin Money od roku 2012 za cca 1 miliardu GBP.

V té době spousta národních bank poskytovala finanční injekce mnoha institucím, které se dostaly do finanční tísně. Tyto negativní informace působily špatně na okolí, kde významně klesla investorská důvěra. Proto se na počátku roku 2008 vytvořila další silná vlna pesimismu na světových burzách spojená s rapidním poklesem indexů po celém světě.

Krize se také začala šířit do jiných segmentů ekonomiky. Problémy začaly mít i pojišťovny a zajišťovny, což v případě zajišťoven byl velký problém, protože objem pojištěných dluhopisů dosahoval 2,4 bilionů USD[57]!

Odhady na začátku roku 2008 naznačily, že celková výše ztráty z rizikových hypoték doposud celkem činila 400 miliard USD, což bylo následováno další masivní vlnou ztrát finančních institucí a poklesem hodnot akcií. To vyvolalo obrovskou vlnu fúzí na tomto trhu. Hypoteční banka Countrywide Financial byla převzatá pomocí Bank of America, protože hodnota jejích akcií klesla na 51% její původní hodnoty. Dále pak banka J.P.Morgan převzala investiční banku Bear Stearns, které klesly akcie o 50% hodnoty[58] a proběhlo mnoho dalších poklesů cen akcií. Spousta ekonomů, kteří v průběhu krize začali ztrácet optimismus, došlo k závěrům, že krize významně způsobila pokles ekonomické aktivity, snížení cen nemovitostí, vzniklý credit crunch[59] a recesi dlouhého trvání.

Důsledky krize ve světě

Celosvětově došlo k významným burzovním ztrátám, které byly jedny z nejhorších od dob Velké hospodářské krize. V USA byl výrazný pokles indexu DJI, který poklesl za jediný měsíc o 10%. Jako extrém se na evropských burzách zase krize projevila jako propad trvající celých šest týdnů v řadě. Dále pak se projevila krize v Asii, kde burza v Šanghaji ztratila od svého vrcholu celých 48% za necelý rok.

Dalším důsledkem finanční krize byla také stagflace[60], kde názory ekonomů na to, který projev stagflace je horší, byly v rozporu. Nakonec oba projevy měly různé negativní dopady v různých ekonomikách. Stagflace byla doprovázena rostoucí mírou nezaměstnanosti, která se projevila ve většině ekonomik, a dopadem růstu nezaměstnanosti bylo snížení spotřeby domácností, což vedlo k dalšímu útlumu ekonomik.

V Evropě se zase krize silně podepsala na státech eurozóny z důvodu eura jako státní měny. V tomto případě se dřívější výhoda eura změnila na nevýhodu. Mnoho ekonomů považovalo tuto měnu za výhodnou, která dokáže synchronizovat hospodářské cykly všech

[57] Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*, Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008, str. 307
[58] Akcie byly nakoupeny za 2 USD za akcii, cena před rokem a půl činila 171 USD za akcii.
[59] Zpřísnění podmínek pro získání úvěru a snížení celkové dostupnosti úvěrů.
[60] Kombinace stagnace ekonomiky a vysoké inflace.

zemí eurozóny a nebrali v úvahu jedinečnost každé ekonomiky a možné individuální dopady na samotnou ekonomiku. Je pravdou, že společná měna snižuje transakční náklady a působí lépe na pokles prémie za likviditu, což bylo pro některé ekonomiky v dobách krize klíčové[61]. Nicméně po příchodu krize byl hospodářský cyklus v Evropě synchronizován až moc a všechny ekonomiky eurozóny lehly společně jako na povel[62].

Celosvětová krize měla negativní dopad i na veřejné rozpočty jednotlivých zemí. Na zvýšení rozpočtového deficitu v následných letech mělo vliv jak snížení daňových příjmů, tak i zvýšení veřejných výdajů. Následující tabulka ukazuje vývoj veřejného rozpočtu v USA v klíčových letech. Čísla jsou v celkových výsledných hodnotách v bilionech USD a v poměru k HDP.

Tabulka 3: Vývoj státní rozpočtu USA ve vybraných letech (v biliónech USD, v % k HDP)

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
+/- v USD	0,1615	0,2964	0,1567	-0,1896	-0,4414	-0,4701	-0,3505	-0,2641
+/- k HDP	1,3	2,3	1,2	-1,5	-3,3	-3,4	-2,5	-1,8
Rok	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
+/- v USD	-0,1666	-0,4594	-1,4127	-1,2792	-1,2595	-1,034	-0,6375	-0,4477
+/- k HDP	-1,1	-3,1	-9,8	-8,7	-8,5	-6,8	-4,1	-2,8

Zdroj: Whitehouse.gov, vlastní zpracování

Z tabulky je vidět, jak se vyvíjel státní rozpočet v USA ve vybraných letech. Časovou řadu jsem schválně zvolila už od roku 1999, protože jsem chtěla zviditelnit i dopad teroristického útoku z roku 2001 na americkou ekonomiku. Je vidět, že do roku 2001 hospodařila ekonomika s přebytkem státního rozpočtu, nicméně katastrofálním vlivem teroristického útoku se ekonomika dostala do červených čísel. Tato událost měla negativní dopad na americké burzy, které v té době zaznamenaly silný pokles. Poté byla naordinována politika tehdejším předsedou guvernérů FEDu[63] Alanem Greenspanem na obnovu trhů a ta měla za cíl snižování úrokových sazeb a tím možnost získání levných peněz na trhu. To postupně vedlo k oživení ekonomiky a růstu HDP v zemi, což mělo pozitivní vliv po roce 2004 na zlepšování a zmenšování státního deficitu. Pak už je zcela jasné, kdy se přibližně krize projevila do veřejných financí a daňových příjmů. Obrovský propad vznikl mezi lety

[61] Kolektiv autorů – editorka: Kubátová K., *Úloha veřejných financí v řešení problémů a dopadů současné krize*, Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, str. 91
[62] Kohout P., *Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma*, Praha: Grada, 2011, str. 129
[63] Federální rezervní systém

2008 a 2009, kdy se deficit navýšil o skoro celý bilión USD! Tento přelom let byl nejvýraznějším propadem veřejného rozpočtu za celou historii USA. Také je však vidět, že od tohoto propadu je zde snaha o postupné smazání deficitu veřejného rozpočtu, jde ale o dlouhou cestu.

Problém, na který se v této práci zaměřím, je fiskalizace nákladů spojených s finanční krizí. Na jedné straně je zvýšení veřejných výdajů s cílem podpořit domácnosti a firmy a na druhé straně je zvýšení výdajů důsledkem platby úrokových nákladů rostoucího veřejného dluhu. Záchrana domácností a firem, které se dostaly do finanční tísně vlivem krize na trhu s hypotékami a propadem cen nemovitostí, zatěžuje veřejné výdaje výrazně vzhledem k vysokému počtu problémových hypoték. Do roku 2007 nebylo splaceno okolo 700tisíc rizikových hypoték, což vedlo ke zvýšení počtu exekucí o skoro 80%. Proto vláda USA přijala několik opatření, aby zabránila pokračující recesi. Poskytla jednorázovou daňovou refundaci pro obyvatele, podpůrná opatření pro významné instituce, zvýhodnění pro obor stavebnictví, rozšířené podpory programu bydlení a byla zde i snaha zabránit burzovní panice a krizi na bankovním trhu.

3 Obecné přístupy k řešení problémových aktiv bank v návaznosti na krizi

Bankovní sektor je velice citlivý a náchylný vůči finančním krizím. Dá se říct, že skoro při každém vzniku a průběhu krize je bankovní sektor zasažen. Proto vzniklo mnoho studií a postupů, jak se s následky bankovních krizí vyrovnat a jak je řešit. V této kapitole budou popsány a rozebrány možné přístupy, jak řešit již vzniklé problémy bank a tím je zachránit před možným krachem, což by mělo dopad na celý bankovní systém státu popř. bankovní systémy světových ekonomik. Při analýze bankovních problémů je potřeba se držet určitých základních principů, které zajistí správné a efektivní řešení[64]:

- Existence bankovních krizí je přirozeným jevem[65]
- Hledání nových možných metod řešení
- Kredibilita a rychlost
- Potřeba celkově pro společnost co nejnižších nákladů
- Dodržení hierarchie povinnosti nést náklady bankovní krize od vlastníků bank až k daňovým poplatníkům
- Nejlepším řešení krize je ponechání jí zákonům trhu
- Zamezení zásahům regulátora do přirozeného vývoje trhu a zdrženlivost regulátora
- Oddělení morálního a ekonomického problému
- Snaha podpořit prospěšné podněty od různých subjektů trhu

Jak již bylo popsáno, vlivem krize vznikají v bankách problematická aktiva a to ve formě nesplacených a nedobytných úvěrů[66]. Řešení a pomoc s problematikou těchto aktiv jsou dvě možná a to přes aktiva nebo pasiva banky. Postup řešení přes stranu pasiv je pomocí ze strany státu a to tak, že buď stát poskytne bance finanční výpomoc anebo převezme v bance určitý majetkový podíl a ovládá ji skrze svá rozhodnutí. Tyto změny se projeví ve vlastním kapitálu banky a tím i na straně aktiv. Druhým způsobem je změna aktiv banky a to tak, že určitá instituce odkoupí problematická aktiva nakažené banky a nahradí je jinými typy aktiv, které

[64] Kollár M., Komárek L., *Politická ekonomie: Možnosti řešení problematických aktiv komerčních bank*. Praha, 2009

[65] Jak by se dalo vydedukovat z předchozího textu tak i z historie, o bankovních (finančních) krizích by se dalo říct, že jejich vznik a odeznění je zakořeněn v hospodářském cyklu. Není pravdou, že by při každém hospodářském cyklu vznikala finanční krize, nicméně lze vysledovat podobnost fáze, kdy krize vzniká a s jakou fází pak zaniká. Ve většině případů krizi přechází fáze konjunktury ekonomiky a po propuknutí krize následuje recese, kterou se snaží vlády a národní banky zvrátit svými záchrannými politikami.

[66] V případě Velké finanční krize současnosti to byla nekvalitní CDO aktiva obsažená v bilanci skoro ve všech finančních institucích.

jsou neproblematické a méně rizikové jako např. státními cennými papíry. Těmito způsoby se banky více od rizika očistí a získají větší důvěryhodnost na trhu. Tyto dva způsoby řešení krizí patří mezi základní a očištěné postupy, které se čistě v této formě příliš nevyskytují. V praxi spíše existují v modifikované formě, kde buď dochází k jejich kombinaci anebo se přidá určitá další okolnost. V následujícím textu budou popsány čtyři postupy, které řeší problematiku nezdravých aktiv v bilanci banky. Je to převedení problémových aktiv na jinou specializovanou instituci, majetková angažovanost v bance a další interní řešení uvnitř banky, hybridní kombinované přístupy, možné doplňující přístupy[67].

3.1 Převod problémových aktiv na jinou specializovanou instituci

Vyvedení problematických aktiv z bilance banky přináší mnoho výhod pro poškozenou banku. Výhody pro banku:

- Odstranění nezdravých aktiv a tím zlepšení kvality samotné bilance
- V návaznosti na první výhodu kvalitnější bilance jde také o zvýšení atraktivnosti banky v očích potencionálních investorů
- Správa problematických aktiv specializovanou společností může vést ke zvýšení jejich dobytné hodnoty, pokud dojde ke správnému načasování a trpělivosti
- Vyvedení problematických aktiv z bilance může bance poskytnout prostor pro zaměření se na ostatní problémy (ztráta zisku, vzniklá úspora vlivem zbavení se špatných aktiv, která by jinak vyžadovala zdroje a čas na prodej a správu) a zaměřit se na ozdravení banky

V tomto typu řešení problematických aktiv nezůstavují špatná aktiva v bilanci banky, ale jsou vyvedena pryč a to pomocí speciální instituce. Samotné vyvedení může probíhat buď prodejem třetí straně, správou aktiv zprostředkovatelem s cílem postupného zhodnocení aktiv a výnosnějším pozdějším prodejem anebo jako prodej zástav. Problematická aktiva jsou vyváděna z banky v různých formách: jednotlivě, v blocích, skrze partnerství se soukromou institucí, pomocí sekuritizace. Pokud jsou problematická aktiva prodávána jednotlivě, je potřeba mít prostředníka, který bude zajišťovat a organizovat převod aktiv od postižené banky ke kupujícímu subjektu. Při prodeji problematických aktiv v blocích jde o seskupování aktiv do různých kombinací za účelem co nejvyšší maximální hodnoty, kterou lze z prodeje získat. Tuto aktivitu vykonává sám vlastník aktiv. Tím může být původní banka v nesnázích nebo její

[67] Kollár M., Komárek L., *Politická ekonomie: Možnosti řešení problematických aktiv komerčních bank*. Praha: Oeconomica, 2009, (5), str. 7-17

nový vlastník, pokud došlo k odkupu, dále pak i pověřená část banky anebo i soukromá instituce, která se zaměřuje na správu a odkup problematických aktiv.

Častým případem bývá i angažovanost na této pozici veřejné instituce, která na správu a prodej problematických aktiv dostala mandát od státu. Pokud převezme správu nad problematickými aktivy veřejná instituce, důležitou otázkou pak je, kdo financuje celý proces. Možnosti jsou zhruba dvě a to buď soukromí investoři, pokud projeví zájem anebo celý prodej a správa problematických aktiv musí být zaplacena z veřejných prostředků nebo z prostředků fondu pojištění depozit, což je právnická osoba zřízená snad v každém státě na základě zákona o bankách[68].

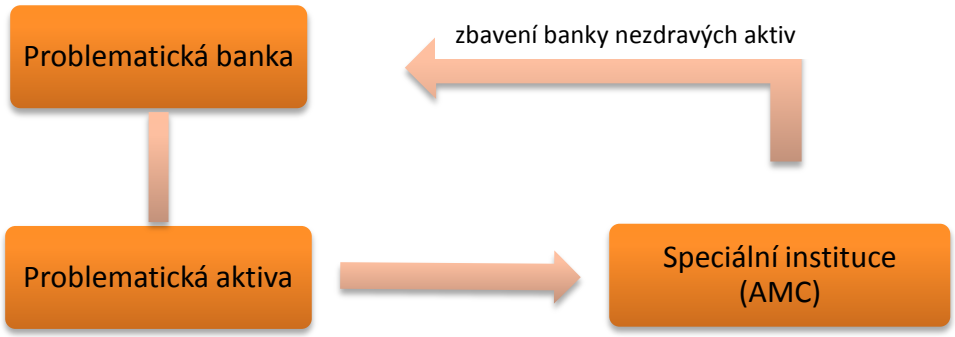
Důležité je v této problematice i správné načasování prodeje a správy problematických aktiv veřejnou institucí. Pokud se veřejná instituce rozhodne o co nejrychlejší odprodej těchto aktiv, tak výhodou je minimalizace nákladů. Nad druhou stranu je pravdou, že uspěchání prodeje problematických aktiv může vést k prodeji pod cenou, než kdyby se cena sama na trhu ustálila. Tento uspěchaný prodej pak může mít za následek další propad ekonomiky a negativní vliv na sekundární trh, kde se s těmito typy aktiv obchoduje. Druhou variantou je držba problematických aktiv po dobu než se jejich cena ustálí na rovnovážné úrovni a jejich následný prodej za tuto cenu snižuje celkové záporné saldo příjmů a výdajů na restrukturalizaci bankovního sektoru, kdy tento záměr je financován z peněz daňových poplatníků. Ustálení cen má pozitivní vliv na negativní hospodářské výkyvy, které se tímto uklidní a oživí ekonomiku. Nicméně delší držba těchto aktiv může vést ke špatnému fungování cenového mechanismu sekundárního trhu.

Dále existuje názor, že správa problematických aktiv veřejnou institucí je neefektivní a to může vést ke znehodnocení těchto aktiv. Správa problematických aktiv vyžaduje vytvoření instituce, na kterou by byla aktiva převedena a která by manipulovala s těmito špatnými aktivy. Tyto agentury se označují pod zkratkou AMC[69]. Důvodem vytvoření této společnosti je usnadnění a urychlení celého procesu restrukturalizace dluhů v ekonomice a tím pomoci postiženým bankám. Banky totiž ve většině případů nemusejí mít dostatečné zkušenosti s nedobytnými pohledávkami. Nicméně je potřeba stanovit určité časové období, po které bude tato speciální instituce fungovat a oznámit tuto informaci účastníkům trhu nejlépe již při vzniku této instituce. Jedná se totiž o veřejnou instituci a proto je potřeba předem znát existenční období z důvodu zachování transparentnosti.

[68] Půlpánová S., *Komerční bankovnictví v České republice*, Praha: Oeconomica, 2007, str. 269
[69] Asset Management Companies

Nicméně ani vytvoření specializované instituce AMC nedokáže odplavit tato špatná aktiva, stále zůstanou v ekonomice a je potřeba se jich pomocí restrukturalizace postupně zbavit. V zájmu zachování zdravé konkurence na bankovním trhu je potřeba zajistit, aby se banky zbavovaly opravdu jen těch nejproblematičtějších aktiv. Mohlo by totiž dojít k situaci, kdyby si banky chtěly ulehčit situaci a zbavovaly by se všech svých špatných aktiv. Státní zásahy by měly být co nejnižší a současně by měla být zachována zdravá soutěž na trhu a odsáty by měly být jen ty nejrizikovější úvěry, kterých se banky chtějí zbavit. Problém s ostatními méně rizikovými úvěry by si měly banky umět vyřešit a k tomu nést adekvátní náklady. Výsledkem by měl být stejný podíl špatných aktiv u všech bank na trhu. To jak u bank, které potřebovaly pomoc se svými problematickými aktivy, tak i u těch, které pomoc nepotřebovaly a dokázaly si vyřešit problém na své náklady. Tímto krokem se omezí diskriminace na bankovním trhu vůči těm bankám, jejichž portfolio nebylo v příliš špatném stavu a nežádaly o odkup špatných úvěrů. Následuje schéma správy AMC nad problematickými aktivy.

Obrázek 3: Správa problematických aktiv pomocí speciální instituce AMC

Zdroj: Kollár M., Komárek L. (2009), vlastní zpracování

Zřízení instituce AMC přináší určité výhody:

- AMC při vzniku získává určité pravomoci a výhody od státu, které jí pomáhají se lépe orientovat na trhu a získá tím i pravomoci, které jí usnadní cestu k dobývání pohledávek od dlužníků[70]
- Úspory z rozsahu, kterých je dosaženo především pomocí velkého objemu problematických aktiv, které na sebe AMC přetáhne. Jedna instituce stahuje nezdravé úvěry z celého bankovního sektoru, což jí dá možnost aktiva seskupit a prodávat pak v balících. Velké a zajímavé balíky aktiv mohou přilákat potencionální investory.

[70] Což je především oceněno v ekonomikách s nedostatečnou legislativou a špatnou tržní disciplinou

- Kapitál, který byl vložen do banky, se lépe zhodnotí
- Omezení nebo úplný zánik nesprávných vztahů, které existovaly mezi bankou a určitými podniky
- Přirozené vytvoření sekundárního trhu, kde se obchodují problémová aktiva. Tato aktiva mají specifický charakter a tak je vyžadována existence sekundárního trhu

Tento postup však má i své nevýhody:

- Činnost AMC může být pod dohledem politiků státu, což může být v rozporu s cílem celé záchranné akce. Politizace je tím větší, čím více je převedených pohledávek do AMC v poměru k celkovému dluhu ekonomiky
- U bank, které byly zbaveny špatných aktiv, může vzniknout problém morálního hazardu[71]
- Administrativní náročnost a vznik nesrozumitelných právních vztahů
- Problém vysoko postavených manažerů[72] v čele AMC s porozuměním, odborností dané problematiky. Absence zkušeností a informovanosti těchto klíčových pracovníků dosazených vládou

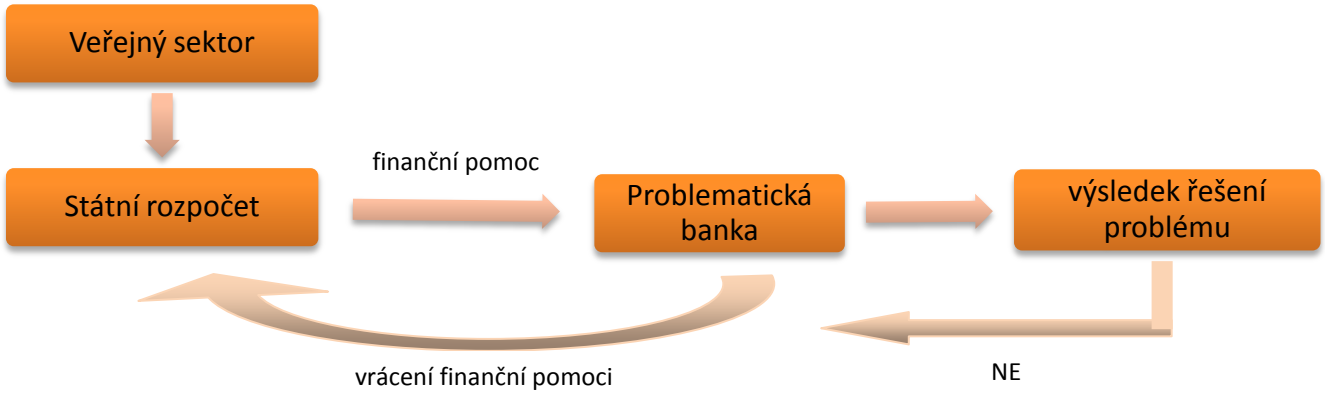
3.2 Ponechání problémových aktiv v bance a majetková angažovanost státu

První technikou podpory bank je asistence otevřené bance[73]. Důležitou informací a zároveň i podmínkou této techniky je fakt, že je financována penězi veřejného sektoru a ne financemi centrální banky. V této metodě nejde o majetkové převzetí banky, ale o poskytnutí finanční pomoci problematické bance. Finanční pomoc je poskytnuta vládou nebo fondem pojištění vkladů a touto technikou podpory nejsou narušeny zájmy akcionářů. Nicméně poskytnutí finanční pomoci má své podmínky. K tomu aby bance byla poskytnuta finanční pomoc, musí problematická banka přijmout určitá opatření vedoucí k nápravě problematické situace, ve které se banka nachází. Tato opatření by měla vést k nápravě situace a měla by být zabezpečena ze strany vlastníků banky[74]. Vlastníci banky by měli především zajistit vytvoření plánu na restrukturalizaci a obnovu banky anebo plán na odprodej banky investorovi za výhodných podmínek pro banku. Finanční pomoc na podporu banky může mít několik podob.

[71] Rozdílnost politiky banky s přítomností rizika a bez rizika
[72] Manažeři dále čelí ovlivňování ze strany politiků. Hrozí problém korupce a změny optimálního řešení, které bylo předem nastaveno
[73] Open bank assistance
[74] Pokud jde o banku vlastněnou státem, tak stát musí zajistit plnění podmínek

Může jít o poskytnutí úvěru bance ze strany státu za výhodných podmínek, navýšení kapitálu, odkoupení aktiv z banky soukromou anebo speciální vládní institucí, poskytnutí nových vkladů do banky veřejným sektorem.

Obrázek 4: Schéma asistence otevřené bance

Zdroj: Kollár M., Komárek L. (2009), vlastní zpracování

Na schématu je vidět podmínka, pod kterou je poskytnuta finanční pomoc problematické bance. Pokud se nepodaří splnit předem stanovené plány na obnovu banky, tak veřejný sektor bude požadovat vrácení finanční pomoci, což pak může být pro postiženou banku problém. Proto se vedení banky musí postarat o to, aby plány na obnovu a ozdravení banky, které jsou financovány z veřejných prostředků, vedly k předem stanovenému výsledku.

Pro banky je tato technika pomoci poměrně přívětivá. Nenaruší její vedení, získá finanční pomoc a zůstane její vlastnění v rukách akcionářů. Pro veřejný sektor už to tolik neplatí, jelikož poskytuje svoje zdroje[75] pro záchranu banky, která může postupně vykazovat náznaky morálního hazardu, protože disponuje s prostředky, které svým původem nejsou jejím vlastnictvím.

Z pohledu široké mezinárodní finanční veřejnosti je tento princip pomoci bankám nouzovou variantou. Tato technika by měla být použita jen v případě, kdy by bylo nákladnější použít metodu likvidace banky a posléze by došlo k výplatě depozit, která byla pojištěna. Pokud tedy dojde k použití této metody, je potřeba, aby tato technika pomoci byla použita s vědomím veřejnosti a byla provedena s jistotou a důvěrou. Tento potřebný projev vůči veřejnosti je poté pro banku klíčový z důvodu získání nového potencionálního investora a rychlejší ozdravný proces banky. Proto je také lepší, kombinovat formu pomoci problematické bance tzn. finanční pomoc ze strany veřejného sektoru kombinovat s pomocí i

[75] Navíc poskytuje prostředky ve velkém objemu

ze soukromého sektoru. Toto propojení finanční pomoci zamezí částečně bance ke sklonu k morálnímu hazardu. Ten by měl být dále potlačován i ze strany věřitelů banky a to tím, že banka by neměla mít lepší podmínky, než kdyby došlo k likvidaci a pojištěná depozita byla vyplacena.

Jak již bylo popsáno v textu, tato technika asistence otevřené bance je pro veřejný sektor velmi nákladná a tak je finanční pomoc poskytována jen opravdu významným bankám bankovního sektoru. Bankám, jejichž krach by otřásl celým bankovním systémem, nicméně problémem je, že tato metoda spíše zvýhodňuje velké banky a ty malé pak zůstávají bez pomoci a zvýhodnění, což podrývá zdravou konkurenci na bankovním trhu.

Pod tuto techniku také spadá metoda, která se zaměřuje na restrukturalizaci kapitálu banky s pomocí vlády. Opět se jedná o metodu, která je financována veřejnými zdroji a jde o rekapitalizaci banky, což znamená, že cílem této metody je zlepšení kapitálového postavení problematické banky a také snaha zlepšení její úvěrové schopnosti. Tato metoda se také zaměřuje na ceny problematických aktiv na trhu. Snaží se zabránit poklesu cen těchto rizikových aktiv, které by se nebezpečně hromadily na bankovním trhu. Tato metoda se nesnaží bance pomoct rozpoznat problematická aktiva a ani vypořádat se s dlužníky. Naopak je na bance samotné[76], aby zajistila potřebnou restrukturalizaci špatných úvěrů a platby z dlužnické strany. V některých případech strana veřejného sektoru vyžaduje oproti finanční pomoci, aby se buď angažovali akcionáři banky, pokud jde o privátní vlastníky anebo je nutný postih dlužnické strany.

Další podmetodou, která však není pro banky příliš příjemná, je varianta likvidace problematické banky na bankovním trhu a vyplacení pojištěných vkladů. Pro trh to však znamená jisté pozitivum ve formě vyčištění trhu a uvolnění určitého množství kapitálu, který byl v bance blokován. Při rozhodování, zda aplikovat tuto metodu likvidace banky hraje důležitou roli čistá současná hodnota. Na tu se musíme v případě rozhodování dívat ze dvou možných pohledů. V případě likvidace se musíme dívat na současnou hodnotu plynoucí z likvidace banky. Ta totiž dnes může být vyšší než budoucí diskontovaná hodnota, ze které jsou sraženy náklady ve formě nákladů daňových poplatníků, které byly poskytnuty na pomoc bance.

Dále také existuje fakt, kdy hodnota problémových aktiv v čase neroste, ale spíše klesá, což je poté pro stát ještě více nákladné. Tato metoda likvidace se tedy využívá, pokud je levnější variantou pro stát a nezatěžuje tolik státní rozpočet a také pokud se nepodařilo nalézt vhodného investora, který by měl zájem problematickou banku odkoupit. Pokud tedy

[76] Nejen na bance samotné, ale i na možném investorovi či pověřené soukromé instituci

nakonec dojde k likvidaci a vyplacení pojištěných vkladů, měly by být prostředky vytěžené z likvidace rozděleny v určeném logickém pořadí. Nejprve by měli být uspokojeny nepojištěné vlády, poté ostatní věřitelé a až nakonec by to měli být akcionáři zlikvidované banky. Bohužel jak už tomu bývá, vlivem politické sféry do celého procesu likvidací špatných bank může dojít k diskriminaci menších bank[77] a také ke vzniku příliš velkých bankovních struktur, které mají menší averzi k riziku a poté přispívají k další tvorbě problému na bankovním trhu.

3.3 Hybridní kombinované přístupy

Kombinované hybridní přístupy nabízí několik technik řešení krizí bank. Na záchranu banky jsou používány metody typu nákup aktiv a převzetí závazků anebo tzv. přemostění banky[78].

3.3.1 Metoda typu nákup aktiv a převzetí závazků banky

Tato technika nákupu aktiv a převzetí závazků banky[79] je jak lze poznat z názvu převod celku nebo části aktiv banky a zároveň převod celku nebo části závazků (vkladů u banky) problémové banky. Nabyvatelem může být jak jiná instituce[80], tak i státní instituce. Tato metoda se výrazně používala v historii a i nyní ve Spojených státech amerických. V případě vkladů může nabývající instituce buď převzít všechny vklady anebo jen část. Pokud dojde k převzetí všech tzv. těchto pojištěných i těch nepojištěných, spadají všichni klienti předchozí banky pod novou banku nabyvatele a jsou jím chráněni. Při převzetí problémových aktiv nabyvatelem by měly být úvěry převedeny v jejich reálné hodnotě a ne jejich nominální hodnotě, protože ta bývá zkreslena resp. nadhodnocena vlivem nesplacení jejich části.

U metody typu P&A je ze strany vkladatelů výhodou ve srovnání s metodou likvidace banky a vyplacení pojištěných depozit to, že staví na stejnou úroveň jak pojištěná tak i nepojištěná depozita. U metody likvidace banky a výplaty pojištěných depozit jsou uspokojena všechna pojištěná depozita a nepojištěná depozita jsou posléze vyplacena z prostředků plynoucích z likvidace banky. Nicméně vkladatelé nepojištěných depozit ve většině případů získají zpět pouze podíl z likvidace, což pravděpodobně není celá částka

[77] Upřednostňovány jsou totiž více velké a důležité banky
[78] Kollár M., Komárek L., *Politická ekonomie: Možnosti řešení problematických aktiv komerčních bank*. Praha: Oeconomica, 2009, (5), str. 7-17
[79] Purchase and Assumption Transaction – P&A metoda
[80] Soukromý investor tak i zdravá banka

jejich původního vkladu. Tudíž metoda P&A se jeví jako spravedlivější z pohledu vkladatelů, protože všichni mají stejný nárok za své vklady. Samozřejmě tato situace u P&A metody platí pouze za situace, pokud byly převzaty všechny vklady a tak vznikla podmínka, která staví pojištěné i nepojištěné vklady na stejnou úroveň. To že metoda P&A staví pojištěná i nepojištěná depozita na stejnou úroveň sebou nese i určité nevýhody. Jde především o to, že neodděluje od sebe tyto dva typy vkladatelů, protože nepojištění vkladatelé jsou z pohledu banky rizikovější. Vkladatelé nepojištěných depozit se projevují rizikovějším chováním, které může přerůst až do problému morálního hazardu. Ten se v tomto případě projevuje jako využívání postavení velkých bank. Klienti těchto velkých bank se ve vědomí jejich velikosti a významnosti chovají rizikověji, protože vědí, že v případě problémů bude vláda usilovat o jejich záchranu metodou P&A už z důvodu jejich klíčovosti na bankovním trhu. To bude vkladatelé motivovat k nedbalému ukládání většího objemu prostředků do těchto bank bez potřeby pojištění těchto vkladů.

Stát se v metodě P&A může projevit jako asistent při převodu problémové banky a ve většině případů se snaží zjednat fůzi či akvizici problémové banky s novým nabyvatelem banky. Občasný případem je i samotná iniciativa soukromého sektoru, kdy stát nemusí zasahovat. Nicméně častější je první varianta už i z toho důvodu, že vládní instituce podporující tuto transakci poskytuje soukromým investorům určitou formu motivace v podobě finanční dotace buď z fondu pojištění depozit anebo z veřejných zdrojů. Na druhou stranu i investor[81] v některých případech poskytne státu nebo regulátorovi určitý poplatek či prémii za zprostředkovanou transakci, která nabývající bance umožnila získat vklady z problémové banky[82]. Pro veřejné prostředky to tedy znamená určitou formu vratky financí, což je pro daňové poplatníky určitě přívětivější. Pokud dojde k převodu celého objemu aktiv a pasiv, přicházejí původní akcionáři o celý vložený kapitál do banky a nesou plně odpovědnost za řízení banky. Na nabyvatele se převedou požadovaná aktiva banky, nicméně licence zůstane v původní bance. Ta je posléze problematické bance odebrána a banka je poté podřízena procesu likvidace společně se svým zbytkem aktiv.

Metoda P&A má své výhody a nevýhody. Za nevýhodu této transakce lze považovat právní komplikace, které vznikají problémem rozdělení původní banky na dvě části, kdy jedna část se prodá zdravé bance a ta druhá část původní banky se ve většině případů zlikviduje.

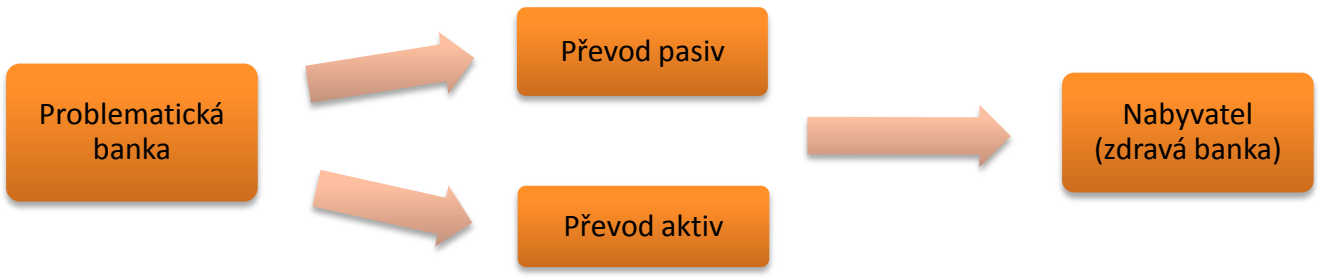
[81] Nabývající strana (banka)
[82] Velikost prémie je předem oznámená nabývající bankou a je především poskytnuta za možnost převzít problémovou banku a její aktiva a pasiva. Je to tzv. franchise.

Naopak výhodami jsou:

- Vkladatelé problematické banky nepřicházejí o své vklady. Ty jsou pouze přesunuty do jiné banky, a pokud celý proces proběhne rychle, tak si své vklady mohou opět vybírat ve velmi blízké době u nové banky.
- Výhodou této P&A metody je i rychlost jakou probíhá
- Nenarušuje příliš tržním mechanismus, protože aktiva a vklady zůstávají stále v bankovním systému
- Tím, že zůstanou zachována aktiva problematické banky, tato metoda minimalizuje náklady potřebné k řešení bankovního problému

Následující schéma ukazuje, jak funguje metoda P&A.

Obrázek 5: Schéma metody P&A

Zdroj: Kollár M., Komárek L. (2009), vlastní zpracování

3.3.2 Přemostění banky

Metoda přemostění banky spadá svými vlastnostmi částečně pod metodu P&A, kterou jsem popsala v předchozím textu. Při této metodě přemostění banky je problematická banka na určitý časový úsek přesunuta pod státní vlastnictví, pokud se tedy nejedná o banku, která již původně byla částečně nebo celá vlastněna státem.

Důvodem vzniku přemostění banky je vytvořit prostor pro restrukturalizaci problematické banky s cílem jejího pozdějšího výhodnějšího prodeje. Banka je převedena na stát a to dává čas regulátorovi banku přetvořit tak, aby pro potencionální investory byla zajímavější a lákavější. Investor dále naloží s poskytnutým časem výhodně pro jeho záměry, protože mu čas poskytne prostor, aby si mohl zjistit co nejvíce informací o problematické bance a pak podat co nejlépe odpovídající cenovou nabídku. Následný prodej soukromému

investorovi probíhá nejčastěji právě skrze metodu P&A[83]. Dále pak i skrze akvizice, fůze anebo přímý odprodej akcií nezdravé banky.

Jasnou výhodou této metody vůči klientům banky je stálé fungování. I když se banka přesune na přemosťující banku[84], je plně funkční. Celý tento proces a především nově vzniklá přemosťující banka je pod dozorem likvidátora, který je jmenován regulátorem procesu. Přemosťující banka tedy dále přijímá vklady od klientů, poskytuje většinu služeb a poskytuje i úvěry s menším rizikem pro stávají klienty. Všechny tyto kroky udržující provoz banky jsou nezbytné k zachování zákazníků a jejich spokojenosti, protože tento proces přemostění nemusí působit pozitivně a důvěryhodně na klienty, kteří by pak mohli přesouvat své finanční prostředky k jiným bankám, což by bance ještě více uškodilo.

Během procesu se může management přemosťující banky snažit o částečnou restrukturalizaci úvěrů od problémové banky a tím pak zvýšit hodnotu těchto aktiv. Opět existuje několik variant převodu aktiv a pasiv od problematické banky a to, že jsou buď převedena všechna aktiva a pasiva, anebo jsou převedeny jen částečná aktiva a pasiva. Ta aktiva a pasiva co nejsou převedena do přemosťující banky, zůstávají v problematické bance a jsou pak podrobena procesu likvidace. Častým případem bývá situace, kdy se převádí do přemosťující banky jen pojištěná depozita a ta nepojištěná zůstávají v původní bance. K výplatě těchto nepojištěných depozit pak slouží likvidační zůstatek původní nezdravé banky, často však tyto depozita nejsou uspokojena v plné výši.

Metoda přemostění banky je použita jen v případech, kdy se jedná o významnou banku bankovního trhu. Jde ve většině případů o velkou banku, jejíž pád by otřásl celým trhem a o banku, která je i významná svými nabízenými službami veřejnosti. Předem by měla být známá doba přemostění banky a proces by neměl být příliš zdlouhavý, aby poté nenarušoval celý klíčový proces obnovy bankovního trhu. Navíc čím je proces přemostění banky delší, tím je větší riziko, že klienti původní problematické banky a nyní přemosťující banky by mohli přejít i se svými vklady ke konkurenční zdravé bance.

I když se tato metoda jeví jako propracovaná a ze strany veřejného sektoru důležitě vnímaná metoda, má i své nevýhody. Těmi především jsou:

- Vzhledem k tomu, že jde o dlouhodobější proces ve srovnání s jinými technikami záchrany bank, tak délka procesu může mít negativní vliv na konečnou prodejní cenu přemosťující banky. Pokud je bankovní krize hluboká, může tento fakt vyvíjet větší

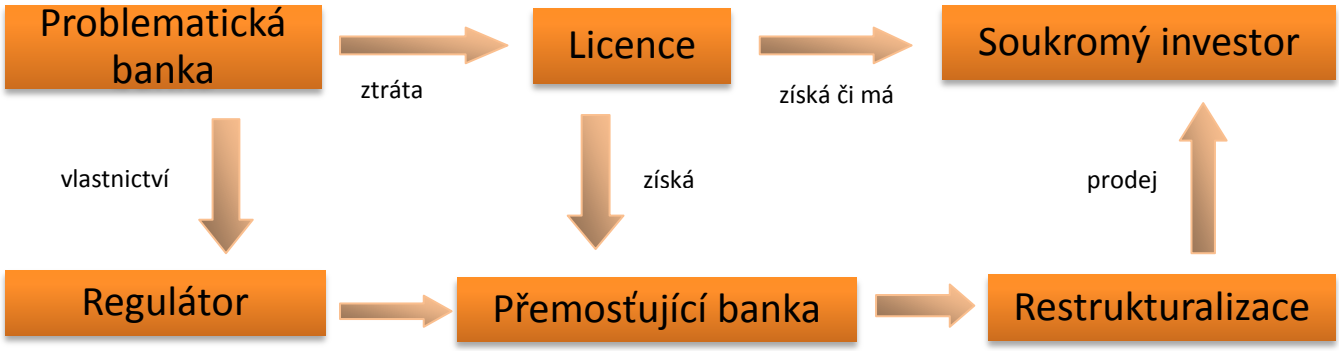
[83] Nejvíce v USA
[84] Přemosťující banka dostane licenci na dočasné provozování

tlak na regulátora celého procesu, který se bude snažit přemosťující banku prodat co nejdříve a to i za nižší cenu, než by ve skutečnosti na trhu měla.

- Dále pak duplikace procesů z pohledu regulátora v řešení problému bankovního sektoru. Jde totiž o dvě vzniklé transakce, se kterými se musí regulátor na konci vypořádat. Ukončit vztah mezi původní problematickou bankou a přemosťující banku a také ukončit vztah mezi přemosťující bankou a novým nabývajícím soukromým investorem.
- Navíc je pro regulátora celého procesu ještě přitěžující okolností to, že zodpovídá za chod problematické banky ve fázi, kdy již existuje přemosťující banka.
- Nevýhodou přemosťující fáze také může být ztráta kvalitního personálu, který se přesune spíše do zdravých bank.

Následující schéma je ukázkou fungování metody přemostění banky. Jak je vidět, problematická banka spadá pod správu regulátora a současně ztrácí licenci. Regulátor vytváří přemosťující banku a následně tato banka získává licenci od regulátora. Po potřebném procesu restrukturalizace je přemosťující banka prodána soukromému investorovi, který buď už licenci má, nebo jí získá.

Obrázek 6: Schéma přemosťující banky

Zdroj: Kollár M., Komárek L. (2009), vlastní zpracování

3.4 Doplňkové přístupy

Jedním z dalších možných přístupů, jak řešit problém na bankovním trhu a jak vypomoct strategické bance na domácím trhu je metoda vládou asistovaného prodeje. Ten typ se zaměřuje na prodej problematické banky s pomocí státu soukromému strategickému zahraničnímu investorovi. Asistence státu zde především představuje odkup či převzetí problémových aktiv, které nejsou předmětem prodeje soukromému investorovi. Dále pak stát

může i v některých situacích dočasně přizpůsobit pravidla pro danou banku a tím jí zjednodušit její fungování na trhu.

To napovídá tomu, že cílem této metody je zjednodušení podmínek pro fungování problematické banky a tím dosáhnout i dalších cílů jako je zefektivnění celého bankovního trhu a jeho kapitálového ozdravení. Zahraniční banka sebou přináší při koupi problematické banky mnohdy levnější kapitál než by měla samotná problematická banka.

Celý proces metody asistovaného prodeje také není příliš rychlým procesem. Klíčový problém prodlužující proces je počáteční neznalost domácího trhu problematické banky ze strany zahraničního investora. Zahraniční investor na počátku procesu potřebuje více času, aby se obeznámil s místním systémem a podmínkami, které na bankovním trhu platí. Potřebuje například získat a zprovoznit kvalitní informační databázi o dlužnících atd., protože tyto informace převzaté od problematické banky mohly být v nedostatečné kvalitě. Dále pak je při této technice ponechána veškerá restrukturalizace problematických aktiv na novém investorovi, stát v tomto případě nezasahuje a ani se neangažuje.

Možné problémy, které se mohou při této metodě projevit:

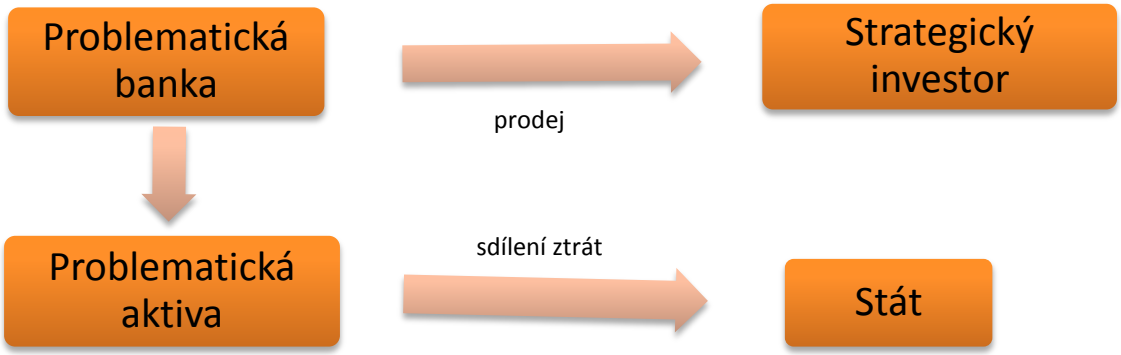
- Na začátku celého procesu, kdy strategický zahraniční investor převezme správu nad problematickými aktivy, bude dále zprostředkovávat úvěry, které však budou zaměřeny spíše za méně rizikovými klienty. Poskytování pouze méně rizikových úvěrů omezí celkově úvěrovou aktivitu vůči zbytku ekonomickým subjektům[85].
- Rizikem vnímaným ze strany státu také může být, že se nepodaří odhalit důvod převzetí problematické banky zahraničním strategickým investorem. Tedy co vzbudilo jeho zájem o koupi této nezdravé banky.
- Dalším rizikem může být i regulatorní, legislativní či institucionální prostředí, které má každá země jedinečné. To má však vliv na zahraničního investora a jeho úvěrové aktivity.
- Dále pak příliv zahraničního kapitálu se zdá být jako prospěšný vůči celému bankovnímu systému, což pravděpodobně i je, nicméně je důležité si uvědomit, že nedokáže zlepšit ani ekonomickou situaci dlužníků bank a ani nezlepší efektivitu aktivních bankovních operací.

Za významnou výhodu plynoucí z příchodu zahraničního investora na domácí bankovní trh se dá považovat tlak, který je tvořen na zlepšení dozoru, dohledu a regulace nad

[85] Je však pravdou, že pokud strategický investor získá od původní problematické banky kvalitní zázemí v podobě kvalitních zaměstnanců, dostatečných informací o klientech a efektivní síť poboček pak nemusí ani dojít k problému omezení úvěrové kreace ze strany banky.

bankovním trhem, který se ocitl v problémech. Zahraniční investor se také bude jinak projevovat na domácím trhu vlivem zkušeností z jeho domácího trhu a může poskytnout přínosné informace z jiného (možná i dokonalejšího) prostředí. Dále pak obecným faktem je, že s příchodem nového konkurenta v podobě zahraničního investora to donutí domácí subjekty zlepšovat své služby. Zlepšování služeb a konkurenční boj pak vede k lepším podmínkám pro samotné spotřebitele a klienty bank[86]. Následující schéma je odrazem podstaty vládou asistovaného prodeje.

Obrázek 7: Schéma vládou asistovaného prodeje

Zdroj: Kollár M., Komárek L. (2009), vlastní zpracování

[86] Celý text řešení problémů problematických aktiv bank inspirován a podporován článkem: Kollár M., Komárek L., *Politická ekonomie: Možnosti řešení problematických aktiv komerčních bank*. Praha: Oeconomica, 2009, (5), str. 7-17

4 Řešení finanční krize v EU

Jak již bylo popsáno v předchozím textu, tak finanční krize a na to navázaná bankovní krize jsou závažným problémem finančního sektoru a narušující chod celé ekonomiky a to nejen domácí, ale i zahraničních ekonomik. Tato kapitola je zaměřena především na krize v bankovním sektoru, protože jak se ukázalo z různých statistik, tak právě bankovní sektor je vysoce náchylný vůči krizím a krize objevující se ve finančním sektoru jsou mnohem četnější než v jiných sektorech. Finanční krize potažmo bankovní krize představují velké nebezpečí pro celou ekonomiku díky své velikosti a především provázanost institucí. Navíc tento sektor ekonomiky je tak významný, že si stát nemůže dovolit neřešit problémy vzniklé s krizí a to vyvíjí ještě větší tlak na příslušné pověřené orgány.

V následujícím textu bude rozebrán systém finanční pomoci v rámci Evropské unie. Klíčové bude: jaké instituce pomoc poskytují, jakou pomoc poskytují, v jaké formě a jakým institucím v kombinaci s reálnými daty. V každé ekonomice, tak i v nadnárodním měřítku vystupují dva typy orgánů a jsou to výkonné orgány zaměřující se na výkon moci s cílem stability ekonomiky dané země a také dohledové orgány zaměřující se na stabilitu finančního sektoru dané země. V globálním ohledu jsou přijímány určité programy a opatření s cílem určit možnosti řešení krizí danými orgány zaměřující se na finanční stabilitu a na to, jak finanční instituce dodržují určená pravidla důvěryhodnosti, efektivnosti a stability. V této práci se zaměřuji na jeden konkrétní typ institucí a to jsou obchodní banky, které se dostaly do finančních problémů[87] a tím pak by dále ohrožovaly celý ekonomický systém. Pro obchodní banky celosvětově existují určitá pravidla, která se mohou lišit částečně podle systému, v jakém fungují. Tato kapitola je zaměřena události a charakteristiky v evropském měřítku, ale neznamená to, že pokud by byl nějaký fakt zmíněn, tak by nemohl platit i např. v americkém měřítku. Primárně by si tedy obchodní banky měly umět vyřešit svůj problém s likviditou samy. Pokud však při nastalých okolnostech nejsou banky schopny si samy zajistit dostatečnou likviditu, může dojít i k poskytnutí nouzového úvěru od centrální banky. Angažovanost státu nastává až ve fázi, kdy se v problémech ocitla klíčová banka bankovního trhu anebo se octilo v problémech větší množství bank[88]. Stát však kromě finanční pomoci

[87] Především problémy s likviditou a poté se solventností – primárně by však mělo být požadováno od orgánů moci, aby si banky dokázaly řešit své problémy s likviditou či solventností samy a až poté, pokud by neuspěly, by měly zasáhnout svými nástroji. Banky by si samy měly najít oporu v soukromém sektoru a až potom by měl zasáhnout veřejný sektor. Jak již bylo popsáno v předchozím textu, banka sama může učinit určité kroky vedoucí k doplnění prostředků. Je to např.: hledání nových investorů, odprodej určitých aktiv, emise nových akcií, výměna akcií za dluhopisy atd.

[88] Náznaky systémové bankovní krize

může generovat stimuly, které podporují domácnosti a společnosti a skrze ně pak reálnou ekonomiku, protože se zlepší celková životní úroveň a postavení. Nicméně prostředky státu nejsou neomezené a tak i v některých případech může zasáhnout nadnárodní instituce, která poskytne finanční pomoc.

4.1 Instituce poskytující pomoc bankám při krizi

Při poskytování pomoci bankám musí jakákoliv instituce brát ohled na ekonomiku, v jaké se daná banka nachází, tzn. brát na zřetel konkurenční prostředí, aby nebylo narušeno a také na legislativní rámec, který je v dané zemi platný. Různé formy pomoci postiženým bankám můžou poskytnout různé instituce. Jak už bylo naznačeno v předchozí kapitole, těmi institucemi jsou: stát, státem zřízená nebo pověřená instituce s podílem vlastnictví, centrální banka, nadnárodní instituce.

Pokud je poskytovatelem pomoci **stát**, jsou takovéto záměry pomoci financovány především z veřejných rozpočtů dané země. Z příjmů veřejného rozpočtu jsou financovány záměry jak samotného státu, tak i speciální instituce s vlivem státu. Důvodem, proč stát takovéto instituce zřizuje anebo je podporuje, je lepší kvalifikovanost a informační výhoda těchto institucí. Další významnou výhodou pak je lepší schopnost hospodařit s přidělenými nebo dostupnými prostředky. Speciálně **státem zřízená instituce** se nejčastěji pojí k transakci, která byla popsána ve třetí kapitole a to je převzetí problémových aktiv od nezdravé banky s cílem jejich restrukturalizace a prodeje soukromému investorovi za vyšší reálnou hodnotu. Speciální instituci řídí státem pověřený management, nicméně problémem je, že pověřené řízení nemá takovou politickou odpovědnost jako čistě státní instituce. Je tedy klíčové hned na začátku celého procesu určit strukturu dané instituce, aby nedocházelo k zakrývání některých činností a úniku prostředků. Dále je pravdou, že rozpočet speciální instituce bývá oddělený od státního rozpočtu a tak ho lze lépe monitorovat a prezentovat snadněji výsledky činnosti. Tento fakt zvyšuje celkově transparentnost[89] této instituce, což je klíčové pro zachování zdravého trhu. Stát však musí zachovat určitou míru zdrženlivosti, co se týče přidělování veřejných prostředků. Přílišné plýtvání veřejnými penězi by mohlo vést k celkové nedůvěře trhu ve veřejný systém a odlákat již zapojené místní či zahraniční nebo potenciální investory, což by ještě více uškodilo situaci dané ekonomiky a vedlo ke zvýšení nákladů financování[90].

[89] Pro náš případ je klíčové - přehlednější evidence nákladů a výnosů dané instituce.
[90] Více: www.bruegel.org/ - Banking crisis, financial stability and State aid: The experience so far

Při poskytování finanční pomoci nezdravým bankám je častým nástrojem zmiňovaným již v předchozím textu odkup problémových aktiv či poskytnutí nouzového úvěru. Tuto formu pomoci může poskytnout stát, jak bylo popsáno výše z veřejných prostředků, tak i tento nástroj může použít **centrální banka** dané země skrze peněžní kreaci. Emise peněz má však svoje multiplikační dopady na celou ekonomiku. Nadměrné úvěrování problematických bank může vést k dalšímu vzniku finanční krize, protože úvěrování bylo jednou z příčin vzniku krizí, kdy na trhu byl poskytnut levný zdroj peněz. Dále pak zvyšování měnové báze a tím i nabídky peněz vyvíjí tlak na zvýšení cenové hladiny. Je pravdou, že cílování inflace a udržování míry inflace na lehce rostoucí každoroční bázi[91], je monetárním cílem centrální banky. Nicméně nástroje používané s cílem zamezení krize bankovního trhu spíše destabilizují politiku centrální banky na udržení jejich monetárních cílů. Centrální banka si tedy musí vybrat mezi možnou vyšší mírou inflace nebo finanční krizí. Vzhledem k tomu, že finanční krize jsou stále předmětem řešení, zkoumání a aplikací různých teorií řešení tak předpokládám, že ve volbě mezi inflací a hrozbou rozšiřující se krize dá centrální banka přednost zažehnání krize na úkor rostoucí míry inflace.

Tabulka 4: Roční míry inflace vybraných zemí 2002-2013 (v %)

Země	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Česká republika	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	3	6,3	0,6	1,2	2,1	3,5	1,4
Belgie	1,6	1,5	1,9	2,5	2,3	1,8	4,5	0	2,3	3,4	2,6	1,2
Dánsko	2,4	2	0,9	1,7	1,9	1,7	3,6	1,1	2,2	2,7	2,4	0,5
Estonsko	3,6	1,4	3	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2	2,7	5,1	4,2	3,2
Finsko	2	1,3	0,1	0,8	1,3	1,6	3,9	1,6	1,7	3,3	3,2	2,2
Francie	1,9	2,2	2,3	1,9	1,9	1,6	3,2	0,1	1,7	2,3	2,2	1
Chorvatsko	2,5	2,4	2,1	3	3,3	2,7	5,8	2,2	1,1	2,2	3,4	2,3
Irsko	4,7	4	2,3	2,2	2,7	2,9	3,1	-1,7	-1,6	1,2	1,9	0,5
Island	5,3	1,4	2,3	1,4	4,6	3,6	12,8	16,3	7,5	4,2	6	4,1
Itálie	2,6	2,8	2,3	2,2	2,2	2	3,5	0,8	1,6	2,9	3,3	1,3
Kypr	2,8	4	1,9	2	2,2	2,2	4,4	0,2	2,6	3,5	3,1	0,4
Lucembursko	2,1	2,5	3,2	3,8	3	2,7	4,1	0	2,8	3,7	2,9	1,7
Německo	1,4	1	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2	1,2	2,5	2,1	1,6
Portugalsko	3,7	3,3	2,5	2,1	3	2,4	2,7	-0,9	1,4	3,6	2,8	0,4
Řecko	3,9	3,4	3	3,5	3,3	3	4,2	1,3	4,7	3,1	1	-0,9
Slovinsko	7,5	5,7	3,7	2,5	2,5	3,8	5,5	0,9	2,1	2,1	2,8	1,9
Španělsko	3,6	3,1	3,1	3,4	3,6	2,8	4,1	-0,2	2	3,1	2,4	1,5
USA	1,6	2,3	2,7	3,4	3,2	2,8	3,8	-0,4	1,6	3,2	2,1	1,5
Velká Británie	1,3	1,4	1,3	2,1	2,3	2,3	3,6	2,2	3,3	4,5	2,8	2,6

Zdroj: Finance.cz, Worldbank.org, vlastní zpracování

[91] Průměrný každoroční růst cenové hladiny o cca 1-2% by měl zajistit rovnovážný růst ekonomiky (HDP) a akceptovatelný růst cen v ekonomice, čímž plní svůj cíl cenové stability.

Dle tabulky je vidět, pro které menší zlo se centrální banky rozhodly. Tabulka popisuje vývoj inflace od 2002 do 2013 a je vidět, že rok 2008, který je v tabulce zvlášť zvýrazněný, byl ve vývoji zlomový. Ve všech zmíněných státech tabulky je vidět v roce 2008 nárůst míry inflace a v některých případech i rapidní[92]. Dále pak je vidět, že krizový rok 2008 byl pro státy inflačně až příliš silný a mnoho zemí se poté snažilo v následujícím roce inflaci stlačit na předešlou a i nižší míru. Výrazný skok mezi roky 2008 a 2009 je vidět u České republiky, Estonska, Belgie, Irska, Portugalska, Slovinska, Španělska, USA, atd. V případě Islandu je to naopak, kdy v roce 2009 byla míra inflace ještě vyšší než v předchozím roce 2008 a dlouho se nedařilo Islandu stlačit míru inflace na stabilnější míru.

Institucí, která může poskytnout potřebné finanční prostředky pro problematické ekonomiky, je na mezinárodní úrovni **Mezinárodní měnový fond**[93]. Tato mezinárodní instituce zastřešuje celkem 188 států a každý stát přispívá do této instituce svými financemi. Každý stát má vyměřenou výši půjčky, kterou mohou obdržet. Tato výše půjčky[94] se odvíjí od výše předchozích příspěvků dané země. Příspěvky jsou určeny velikostí kvóty, kterou má každá země jedinečnou[95] a podle ní se také dále odvíjejí její hlasovací práva atd. Pozitivem této instituce je, že poskytuje potřebné úvěry i v případě jiných problémů[96] ekonomiky než jen finančních krizí. Pro představu kolik tvoří příspěvky států do MMF vyšel ke 30.6.2015 návrh plateb pro následujících 5 let. V roce 2015 se celkem[97] požaduje vybrat od všech členských států 5,5743 miliard SDR[98], což je přibližně 7,7744 miliard USD. Extrémem tohoto návrhu je částka pro rok 2018 a 2019: pro rok 2018 je požadováno 9,1473 miliard SDR, což je v přepočtu 12,7577 miliard USD a pro rok 2019 je požadováno 9,4772 miliard SDR, což je v přepočtu 13,2179 miliard USD.

Dalšími velice důležitými **nadnárodními institucemi v rámci Evropské unie** jsou záchranné fondy působící na této úrovni. Jde především o tři důležité stabilizační mechanismy. První dva vznikly v květnu 2010 na základě domluvy Evropské unie a eurozóny a jsou to Evropský mechanismus finanční stabilizace (EFSM) a Evropský nástroj finanční stability (EFSF). Dále pak ještě vznikl v říjnu 2012 Evropský stabilizační mechanismus (ESM).

[92] Např.: Česká republika, Island, Estonsko, Belgie, Kypr atd.
[93] MMF (angl.: IMF)
[94] Ke dni 31.7.2015 je Interest rate of IMF = 0,050%, což je velice výhodná úroková míra
[95] Kvóta se odvíjí podle několika aspektů dané země – její relativní velikosti a finanční síly.
[96] Obecnými cíly MMF totiž jsou: globální měnová spolupráce, zajištění finanční stability, usnadnění mezinárodního obchodu, podporování vysoké zaměstnanosti a udržitelného hospodářského růstu a snížení chudoby ve světě – více na IMF.org
[97] Hlavní příspěvek + poplatky a úroky
[98] Special Drawing Rights = zvláštní práva čerpání. Exchange rate: 1USD=0,717 SDR ke 31.7.2015

Evropský mechanismus finanční stabilizace (EFSM) byl spuštěn dne 10.5.2010 v roce 2013 byl nahrazen programem ESM, nicméně podle některých názorů stále existují nečekané a výjimečné události, které by měl tento program pokrýt. Jeho rating byl podle největší ratingových agentur[99] AAA. Je důležitou informací, že tento program poskytoval finanční pomoc všem členským státům Evropské unie[100], které se dostaly do silné finanční tísně, a finanční porucha byla již mimo kontrolu samotného státu. Tento záchranný mechanismus byl také všemi 28 státy podporován. EFSM byl záchranný program pro financování v nouzi, kde byly finanční prostředky zajišťovány z finančních trhů pod zárukou Evropské komise a jako zajištění[101] byl použit rozpočet Evropské unie. EFSM si takto mohlo na finančních trzích půjčit až 60 miliard EUR. Veškeré vícenáklady jako úroky a poplatky nesl dlužnický stát, který o finanční pomoc požádal, a žádný z těchto nákladů nenesla Evropská komise. Mechanismus pracoval pod dohledem Evropské komise a za cíl si kladl finanční stabilitu v Evropě. Finanční pomoc byla poskytována formou úvěru nebo úvěrové linky, skrze něž šlo čerpat úvěr až do výše stanoveného stropu. Předtím než však členská země mohla využít finanční pomoci EFSM musela předložit žádost obsahující informace o zhodnocení svých finančních potřeb. Dále pak musela žádost obsahovat hospodářský a finanční ozdravný plán, jak pomocí opatření zlepšit finanční stabilitu dané země. Rada poté na základě kvalifikované většiny rozhodla, zda finanční pomoc poskytne či nikoli. Pokud se rozhodla kladně o poskytnutí finanční pomoci, rada vydala rozhodnutí obsahující: obecné podmínky hospodářské politiky, návrhy na úpravu hospodaření daného státu, postupy finanční pomoci, jak velkou pomoc poskytne, v kolika platbách a kdy pomoc poskytne. Hospodaření dané ekonomiky a dodržování podmínek bylo pak Evropskou Komisí za pomoci Evropské centrální banky monitorováno a byly popřípadě dále upravovány. Finanční pomoc byla řízena podle nařízení Evropské Komise. Ta si pak mohla zajišťovat finanční prostředky na finančních trzích. Dále pak se ještě zapojoval Účetní dvůr, který prováděl finanční kontroly a audit nad svěřenými prostředky finanční pomoci. Tento mechanismus pomoci byl aktivován pro Portugalsko a Irsko a celková výše schválené pomoci byla 46,8 miliard EUR. Reálně prostředky vyplaceny v rámci EFSM však všechny nestihly být. Zbytek byl pak doplacen v rámci EFSF, který částečně nahradil EFSM. Portugalsko celkem obdrželo 24,3 miliard EUR a Irsko celkem obdrželo 22,5 miliard EUR v období tří let (2011-2013). EFSM byl v červenci

[99] Fitch, Moody, Standard & Poors
[100] Na rozdíl od EFSF a ESM, které podporují pouze státy eurozóny
[101] Pokud by dlužnická strana selhala

2015 použit pro krátkodobou výpomoc (překlenovací úvěr) pro Řecko ve výši 7,16 miliónů EUR, kdy hlavním účelem úvěru byly splátky MMF a ECB[102].

Evropský nástroj finanční stability (EFSF) se sídlem v Lucembursku vznikl v reakci na krizi roku 2008 jako širší záchranná síť pro členské státy eurozóny, které se dostaly do finančních problémů. Vznik tohoto záchranného programu byl dne 9.5.2010 odsouhlasen všemi tehdejšími[103] členskými státy Evropské unie. EFSF byl vytvořen jako dočasný mechanismus pro řešení krizí a byl poté nahrazen ESM[104]. Cílem tohoto záchranného programu byl především boj s finanční nestabilitou a dluhovou krizí. K získání dostatečných prostředků pro své záchranné programy používá EFSF emisi dluhopisů. Za tyto dluhopisy pak ručí jednotlivé členské státy eurozóny a to podle jejich poměru podílu na splaceném kapitálu ECB. Původní výše záruk byla schválená v celkové hodnotě max. 440 miliard EUR, nicméně dne 21.7.2011 se zástupci eurozóny dohodli na zvýšení záruk až na 780 miliard EUR. Tato dohoda všech členských států eurozóny pak musela být jednotlivě ratifikována. Pro získání pomoci musí členský stát eurozóny o ni požádat a dohodnout se s Evropskou Komisí a Mezinárodním měnovým fondem. Poté tyto podmínky dohody musí schválit všichni ministři financí eurozóny. Pokud dojde k takovému schválení pro daný členský stát, EFSF za dobu přibližně 3-4 týdnů vytvoří podpůrný program a vyšle odborníky z EK, ECB a MMF na podporu ekonomické problematiky dané země. Časová prodleva doprovází i samotné vyplacení půjčky, kdy EFSF potřebuje několik dní na zajištění potřebných prostředků. EFSF používá čtyři základní nástroje pomoci státům. Tyto nástroje dále pak převzala i ESM a také je používá. Každý nástroj je použit až po schvalujícím procesu a je vždy určen podle potřeby daného státu. Těmi nástroji jsou:

- Poskytnutí úvěru členskému státu eurozóny, který se dostal do finančních potíží
- Intervence dluhů primárního a sekundárního trhu
- Tvorba zákona na úrovni preventivního programu
- Poskytování finanční pomoci za účelem podpory vlády dané země s cílem potřeby rekapitalizace finančních institucí

[102] ec.europa.eu – European Financial Stabilisation Mechanism
[103] 27 státy
[104] Uzavřen 30. června 2013

Dále se pak dne 26. října 2011 hlavy státu či vlády dohodly, že pomocí dvou nových úvěrových mechanismů rozšíří možnou kapacitu čerpání z EFSF. Těmi rozšiřujícími mechanismy jsou:

- Sovereign partial risk protection[105]: Principem je poskytnutí ze strany EFSF částečné ochranné osvědčení na nově emitované dluhopisy členským státem. Certifikát poskytne držiteli dluhopisu 20-30% ochrany před úvěrovým rizikem ze strany členského státu.
- Co-Investment Fund: Do tohoto fondu byly vkládány jak veřejné tak i soukromé prostředky a ty pak byly využity k nákupu dluhopisů členských států a tím potřebné státy získaly zdroje.

Za dobu své existence poskytl EFSF finanční pomoc Irsku, Portugalsku a Řecku a celkem byly poskytnuty prostředky v celkové výši 175,3 miliard EUR. EFSF poskytl Irsku v období 2011-2012 prostředky ve výši 18 miliard EUR v návaznosti na přislíbené prostředky v rámci EFSM. A podobně byly poskytnuty prostředky Portugalsku ve výši 26 miliard EUR. Dále pak Řecku byla v rámci druhého záchranného balíčku poskytnuta finanční pomoc ve výši 130,9 miliard EUR. V současnosti EFSF již neposkytuje žádnou finanční podporu (program pomoci Řecku skončil 30. června 2015), nicméně instituce stále funguje, aby pokryla následující činnosti spojené s předešlými aktivitami: přijímá stále splátky úvěrů od dlužnických zemí, dále pak posílá úroky a jistiny držitelům dluhopisů, koriguje časový nesoulad mezi daty splatnosti dluhopisů nakoupených a vydaných.[106]

Na činnost EFSF navázal **Evropský stabilizační mechanismus (ESM)**, který si ponechal náplň činnosti a zázemí s personálem z EFSF. Stejně jako v případě EFSF poskytuje ESM finanční podporu jen členským státům eurozóny. Důvodem vzniku ESM dne 8.října 2012 byla snaha vytvořit stálý záchranný mechanismus a ESM se stal hlavním nástrojem k financování nových programů. EFSF fungovala souběžně s cílem udržování probíhajících projektů pro Irsko, Portugalsko a Řecko. ESM jako stálý mechanismus si klade za cíl finanční stabilitu měnové unie Evropské unie a je mezivládní organizací dle mezinárodního práva. K získání kapitálu používá emisi dluhopisů nebo jiných dluhových nástrojů, které nabízí na finančních trzích. Získaný kapitál pak slouží jako zdroj financí pro potřebné členské státy. Oproti EFSF, který byl založen na základě záruk členských států má ESM upsaný kapitál ve výši 700 miliard EUR poskytnutý členskými státy eurozóny. 80 miliard EUR je ve formě

[105] Dalo by se přeložit jako suverénní dílčí ochrana před rizikem, ale v tomto případě bych tento mechanismus nepřekládala

[106] Podrobnosti EFSF: efsf.europa.eu, cs.wikipedia.org, en.wikipedia.org, ec.europa.eu/

splaceného kapitálu a 620 miliard EUR je ve formě disponibilního kapitálu. Výše upsaného kapitálu poskytuje ESM úvěrovou kapacitu ve výši 500 miliard EUR. Nástroje pomoci potřebným členským státům používá ESM stejné jako v případě EFSF (4 hlavní nástroje). Pokud chce členský stát zažádat o záchranný balíček ESM musí projít několika schvalovacími procesy. Nejprve jde o podepsání tzv. Memoranda o porozumění[107] ze strany žádajícího státu a poté vypracování návrhu programu s potřebnými reformami a fiskální konsolidací s cílem obnovení finanční stability v daném státě. Dále pak musí žádající stát plně ratifikovat tzv. European Fiscal Compact[108]. Země poté projde analyzujícím a vyhodnocovacím procesem ze strany velké trojky (ECB, MMF, EK)[109] a poté tyto instituce rozhodnou, který podpůrný program je pro daný stát vhodný. Podpůrné programy:

- Poskytnutí úvěru na podporu stability v rámci makroekonomického ozdravného programu[110] - v případě, kdy stát nedokáže získat prostředky na finančních trzích
- Program rekapitalizace bank - v případě, kdy stát ani soukromý sektor nedokážou provést rekapitalizaci banky sami. Velikost potřebných prostředků určí zátěžový test banky. Prostředky z tohoto balíčku musí být použity výhradně na účel rekapitalizace.
- Preventivní finanční pomoc - pomocí úvěrové linky mohou členské státy čerpat dle potřeby menší objemy prostředků na pokrytí nepříznivých nečekaných událostí.
- Podpora primárního trhu facilit – podobné jako preventivní finanční pomoc. Pomáhá podporovanému státu na konci ozdravného programu lépe se dostat k finančním prostředkům např.: pomoc s prodejem dluhopisů státu.
- Podpora sekundárního trhu facilit – pomáhá při problémech s likviditou státního dluhu, kdy nedostatečná likvidita ohrožuje stabilitu daného státu.

V rámci podpůrných balíčků byla poskytnuta finanční pomoc zatím Španělsku a Kypru. Velkou trojkou byl vytvořen hospodářský program obnovy pro obě země a ty zatím využily části přislíbené finanční podpory. Kypru byla nakonec schválena podpora 10 miliard EUR, kde 1 miliardu EUR poskytne MMF a 9 miliard EUR poskytne ESM. Těchto 10 miliard EUR bylo rozmístěno do možných pěti podpůrných programů následovně: 4,1 miliardy EUR na platby dluhových závazků (program 5), 3,4 miliardy na pokrytí fiskálního deficitu (program 1 nebo 3), 2,5 miliardy EUR na rekapitalizaci bank (program 2). Dále pak Španělsku byla přislíbena pomoc ve výši 100 miliard EUR na rekapitalizaci bank, nicméně

[107] MoU – Memorandum of Understanding
[108] Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě hospodářství a měnové unie; dá se říct, že je jedná o přísnější verzi Paktu stability a růstu.
[109] Evropská centrální banka, Mezinárodní měnový fond, Evropská komise
[110] Sovereign Bailout Loan

zhruba za rok a půl (od července 2012 do prosince 2013) využilo Španělsko podpory ve výši 41,3 miliard EUR. Zbylé prostředky zatím přesunuty nebyly.[111] ESM se zdá být jako vhodný mechanismus na podporu členských států při problémech s finanční stabilitou.

Pro státy, které nejsou členy eurozóny je k dispozici pomoc skrze **Balance-of-Payment (BoP)**[112]. Přes tuto instituci může Evropská unie poskytnout pomoc i mimo eurozónu, pokud se členské státy Evropské unie dostaly do obtíží, které ohrožují saldo platební bilance. Střednědobá finanční pomoc směřuje především tam, kde je omezení vnějšího financování země a přestože je tento typ střednědobé pomoci poskytován výhradně ze strany Evropské unie tak v současné době bývá pomoc rozšířena ještě o pomoc mezinárodních institucí a mimoevropských zemí (např.:MMF)[113].

Následující tabulka znázorňuje přehled schválených dostupných a poskytnutých záchranných programů pro státy Evropské unie v období po krizi až do současnosti.

Tabulka 5: Přehled poskytnuté pomoci pro státy EU (v miliardách EUR)

Člen EU	Období	MMF	SB	EIB / EBRD	Bilaterální smlouvy	BoP	GLF	EFSM	EFSF	ESM	Bail-out celkem
Kypr I	12/2011-12/2012	-	-	-	2,5	-	-	-	-	-	**2,5**
Kypr II	5/2013-3/2016	1	-	-	-	-	-	-	-	9	**10**
Řecko I + II	5/2010-6/2015	32,1 ze 48,1	-	-	-	-	52,9	-	130,9 z 144,6	-	**215,9 z 245,6**
Řecko III	8/2015-10/2018	(nové závazky)	-	-	-	-	-	-	-	(nové závazky)	**?**
Maďarsko	11/2008-10/2010	9,1 z 12,5	1	-	-	5,5 z 6,5	-	-	-	-	**15,6 z 20,0**
Irsko	11/2010-12/2013	22,5	-	-	4,8	-	-	22,5	18,4	-	**68,2**
Lotyšsko	12/2008-12/2011	1,1 ze 1,7	0,4	0,1	0,0 z 2,2	2,9 z 3,1	-	-	-	-	**4,5 ze 7,5**
Portugalsko	5/2011-6/2014	26,5 z 27,4	-	-	-	-	-	24,3 z 25,6	26,0	-	**76,8 ze 79,0**
Rumunsko I	5/2009-6/2011	12,6 z 13,6	1	1	-	5	-	-	-	-	**19,6 z 20,6**
Rumunsko II	3/2011-6/2013	0,0 z 3,6	1,15	-	-	0,0 ze 1,4	-	-	-	-	**1,15 z 6,15**
Rumunsko III	10/2013-9/2015	0,0 z 2,0	2,50	-	-	0,0 z 2	-	-	-	-	**2,5 z 6,5**
Španělsko	7/2012-12/2013	-	-	-	-	-	-	-	-	41,3 ze 100	**41,3 ze 100**
Celkem	**12/2008-3/2016**	**104,9**	**6,05**	**1,1**	**7,3**	**13,4**	**52,9**	**46,8**	**175,3**	**50,3**	**458,05**

Zdroj: en.wikipedia.org, vlastní zpracování

Legenda: MMF-Mezinárodní měnový fond, SB – Světová banka, EIB – Evropská investiční banka, EBRD – Evropská banka pro obnovu a rozvoj, GLF – Greece Loan Facility

[111] Podrobnosti ESM: cs.wikipedia.org, en.wikipedia.org, esm.europa.eu, ec.europa.eu/
[112] V překladu: platební bilance
[113] Zdroj: ec.europa.eu

Z tabulky je vidět, že finanční pomoc byla poskytnuta nejrůznějšími světovými organizacemi. Římskými číslicemi jsou číslovány záchranné programy, které byly daným státům poskytnuty v různých obdobích. Zajímavostí je záchranný program Řecko III, který je v současné době v jednání[114]. Tento tzv. bail-out by měl trvat po dobu tří let a do Řecka by měly putovat finanční prostředky ve výši cca 85 miliard EUR. Do tohoto záchranného programu by měly být zapojeny instituce MMF a ESM. Avšak vzhledem k naléhavosti kritické situace Řecka a prozatímní nejistoty záchranného programu III, byly dne 20.července 2015 zaslány prostředky ve výši 7,16 miliard EUR ještě v rámci záchranného programu II zastřešovaným EFSF. Zpráva z 3.sprna 2015 informovala o nejistém osudu záchranného programu III, kdy MMF projevil určitou míru nejistoty. Nejistota existuje na obou stranách, jak na straně věřitelů, tak i na straně Řecka samotného. MMF tvrdí, že příliš zadlužené Řecko s nedostatečnými reformami není vhodným státem pro finanční podporu[115].

4.2 Záchranné programy – obsah a praxe v EU

Záchranné programy mají z obecného pohledu pevně stanovená určitá kritéria, kdy mohou být použity a kdy je jejich použití nevhodné pro daný problém. Podle toho se určí, zda žádající banka obdrží určitou formu pomoci. Existuje několik možných druhů opatření, které poskytovatel pomoci může nabídnout, a z obecného pohledu již byly popsány v kapitole 3. Předmětem této kapitoly bude se zaměřit na konkrétní opatření používaná v rámci Evropské unie a přiřadit k nim i objemová čísla. Pochopit velikost a sílu bankovní krize nám pomůže studie od Laeven a Valencia (2012), kteří tvrdí, že bankovní krize je pro stát významná, čím větší je objem státních zásahů. Signálem významných státních zásahů by měla být především velikost těchto opatření:

- Potřebná rozsáhlá podpora likvidity (více jako 5% z celkových vkladů plus závazků vůči nerezidentům)
- Náklady na restrukturalizaci banky (více jak 3% k HDP)
- Významné bankovní převzetí (znárodnění)
- Významné poskytování záruk (garancí)
- Výrazné odkupy aktiv (více jak 5% k HDP)
- Zamrznutí vkladů nebo bankovní prázdniny

[114] Schválen k jednání dne 17. července 2015
[115] en.wikipedia.org, EurActiv.cz

Čím více dochází ke státním intervencím, tím větší je závažnost situace bankovní krize. Dle Laeven a Valencia (2012) se intervenční politika státu dá považovat již za významnou, pokud byly provedeny minimálně tři druhy ze šesti opatření popsané výše.

Tyto typy záchranných akcí na podporu bank a finančního sektoru se dají jedním slovem pojmenovat jako tzv. **bail-out**. Jde o formu finanční podpory, kdy poskytovatelem pomoci je okolí. Existuje i tzv. **bail-in**, kdy instituce či společnost v nesnázích se snaží si najít východisko z problémů sama interními zásahy uvnitř společnosti či instituce. Při bail-outu přichází finanční pomoc z vnějšího prostředí.

4.2.1 Bail-out a jeho formy

Bail-out je, jak už bylo řečeno, forma pomoci pocházející z vnějšku. Je poskytována institucím či společnostem hrozící kolaps nebo bankrot a poskytovateli můžou být instituce či stát a jeho formy popsané v kapitole 4.1. Finanční prostředky, které jsou v rámci bail-outů používány pocházejí z veřejných zdrojů a proto se někdy v tomto spojení používá označení socializace nákladů. Poměrně vtipnou zajímavostí tohoto slova bail-out je, že se stalo podle americké organizace American Dialect Society slovem roku[116] 2008. Bail-out má několik forem a lze ho rozlišit podle účelu pomoci. Pokud má banka problém s likviditou, je nejčastěji zvolena forma pomoci skrze přímé půjčky či poskytnuté garance. V případě problému se solventností dostává se bance pomoc ve formě odkupu aktiv či rekapitalizace. Sanací se nazývá poskytnutí více druhů bail-outů.

Garance

Garance je forma pomoci, kde se poskytovatel garance zavazuje, že v případě selhání dlužníka vyrovná závazek[117] vůči věřiteli (příjemce garance). Garance je samozřejmě upravená smlouvou, kterou mezi sebou příjemce a poskytovatel uzavírají. Pokud dojde k nároku na poskytnutí garance, příjemce garance se obrací na poskytovatele garance, aby dlužnou částku vyrovnal. Po finančním uspokojení věřitele se poskytovatel garance obrací na dlužníka, který musí svůj závazek vyrovnat již s poskytovatelem, který převzal původní závazek na sebe. Obsahuje limity garance, podmínky naplnění garance, odpovědnost dlužníka atd. Aby byla podstata garance naplněna, musí být splněno několik podmínek. Jde především o naplnění závazku, který byl předmětem garance[118] a dále pak věřitel se musí nejprve pokoušet vymáhat závazek od dlužníka a až poté, kdy dlužník nedokázal ve stanovené lhůtě a

[116] Slovem roku se stane slovo, které je typické pro uplynutý rok a definuje onen rok. Plus možná ještě více trefné a komičtější je, že slovem roku 2007 se stalo slovo subprime…
[117] Závazek ve sjednané výši a ve stanoveném čase
[118] Garance se nevztahuje na závazky dlužníka, které nejsou popsány v předmětu garance

výši závazek splatit, se věřitel obrací na poskytovatele garance. Záruka ze strany instituce se vztahuje především na přednostní krátkodobé a dlouhodobé dluhové instrumenty a také na nadlimitní primární vklady a mezinárodní vklady.

Garance má výraznou výhodu, že je při poskytnutí rozpočtově neutrální avšak řeší pouze problém likvidity. Výhodnost garance lze také sledovat v její administrativní nenáročnosti a rychlosti, se kterou ji lze použít. Z časového hlediska je jedná o jednu z nejrychlejších forem opatření vůči bankám. Dá se tedy říct, že garance je rychlý a levný možný přístup k poskytnutí potřebné likvidity, což je pro banku v krizi výhodné. Výhodou také je, že garance poskytnutá na různé typy závazků banky jako například na vklady klientů anebo na emitované dluhopisy působí na zvýšení bonity dluhopisů či zvýšení důvěry současných či potencionálních klientů banky.

Nevýhodou však v návaznosti na levný zdroj likvidity může být částečně morální hazard ze strany banky. Dále pak vzniklá důvěra vůči bance s poskytnutou garancí se odvíjí i od důvěry v poskytovatele garance. Čím vyšší má poskytovatel garance rating a větší ekonomickou stabilitu, tím lépe se garance odráží na samotné bance, ale také to platí naopak.

Přímé půjčky

Obecně přímé půjčky jako podpora likvidity a forma opatření není příliš používanou formou bail-outu. Používá se spíše na počátku krize pro individuální případy a poskytovatelem je většinou centrální banka. Z pohledu časové perspektivy je tato forma pomoci spíše krátkodobější a dlouhodobé problémy bank spíše neřeší. Forma této půjčky může být přímo poskytnutí úvěru potřebné bance anebo si poskytovatel pomoci přímo uloží u této banky prostředky (vklady). Dále pak půjčky můžou být poskytovány nadnárodním věřitelem přímo státu a ten pak tyto prostředky používá především na problematiku nesolventnosti bank.

Odkup aktiv

Odkup aktiv spojen se záchranou problémové banky, která má ve svém portfoliu příliš rizikových aktiv. Pokud se pak banka ocitne se svými rizikovými aktivy na pokraji počínající krize, může se obávat nesplacení těchto rizikových aktiv a počítat do budoucna s velkými odpisy, které budou mít negativní vliv na její výsledek hospodaření. Proto odkup aktiv a jejich nahrazení méně rizikovými aktivy může být pro banku jako záchranný kruh. Odkup provádí speciální instituce (koncept tzv. špatné banky = bad bank[119]) a ta je buď soukromá či státní.

[119] Cílem bad bank je převzetí, správa a výhodný prodej problémových aktiv. Tato banka může být i interně rozdělena na špatnou a dobrou část a celek může fungovat jako holdingová společnost. Na trhu, kde jsou banky s nezdravými aktivy, může být vytvořena buď jedna či více těchto speciálních institucí. Existuje i situace, kdy každá problémová banka má svou bad bank.

Jedná se tedy o návratné či nenávratné vyvedení problémových aktiv z banky skrz převzetí, prodej nebo výměnu za méně problémová aktiva. Tento typ záchrany pomůže nezdravé bance zbavit se rizikových aktiv a tím očistit svou rozvahu. Dále pak představuje možné řešení problému likvidity a pomáhá bance snížit velikost rizikově vážených aktiv a tím zvýšit ukazatel kapitálové přiměřenosti. Odkup problémových aktiv současně snižuje potřebu banky tvořit rezervy a opravné položky, které pro banku můžou být ztrátové. Příkladem odkupu aktiv u nás bylo založení Konsolidační banky (1991), která v té době na sebe převedla některé druhy závazků a od dvou významných bank převzala problematické úvěry na tzv. trvale se obracející zásoby (TOZ)[120], což je část zásob ve společnosti či instituce, která je stále přítomná a nespotřebovává se.

Financování těchto speciálních institucí bývá různé. Financovat ji může soukromý sektor, centrální banka pomocí svých výhodných úvěrů, stát nebo se dokáže financovat sama. Zisk může vygenerovat výhodným prodejem problémových aktiv, která prodá nebo může potřebné prostředky získat pomocí emise dluhopisů.

Státní podpora může mít různou sílu podle toho, jak moc je speciální instituce samostatná a jaké je složení problematických aktiv. Účast státu ve fázi, kdy se musí speciální instituce vyrovnat s vygenerovanou ztrátou, může být úplná, částečná nebo žádná. Pokud stát nese celou váhu generovaných ztrát, pak účel speciální instituce je pouze provedení transakce odkupu a prodeje aktiv. Participace na ziscích či ztrátách zde není a tak se může i stát, že zřízená instituce nebude vynakládat maximum svých možností na to, aby následný prodej vyšel za co nejvyšší možnou cenu. Částečná účast státu znamená, že část podílu nese i finanční sektor. Velikost podílu každé složky se dá vysledovat na složení základního kapitálu. Zde už speciální instituce je řízena i jinou formou dohledu a tak se i zvyšuje snaha speciální instituce dosahovat co nejlepších výsledků. V případě, že účast státu není přítomna ve speciální instituci, je dozor nad institucí řízen soukromou institucí, která přebírá zodpovědnost za zisky a ztráty. Pokud však není přítomna pomoc ze strany státu, nejedná se již o záchranný program typu bail-out.

Výhodami opatření odkupu aktiv je samotný převod aktiv na jinou instituci, kdy původní nezdravá banka je očištěna a dále pak nebyl proveden žádný zásah do její vlastnické struktury, jak to bude u následujícího případu rekapitalizace. Při odkupu aktiv jsou proveden oceňující akce, podle kterých pak lze určit závažnost finanční situace banky. Speciální instituce může při své činnosti generovat i zisk, což je pozitivní jako pro finanční sektor, tak i pro vládní sektor. Záleží však na vzniklém charakteru instituce a složení odkupovaných aktiv.

[120] Revenda Z., *Centrální bankovnictví*, Praha, Management Press, 2011. str. 408

Pokud by byl generován zisk, nemuselo by dojít ani k růstu veřejného zadlužení, což by pro veřejnost byla dobrá zpráva. Nicméně v rámci zachování transparentnosti celého procesu by měly být zveřejňování výsledky hospodaření speciální instituce a to především, pokud se lze domnívat, že výsledkem hospodaření bude ztráta.

Naopak nevýhodou zřízené speciální instituce může být fakt, že pro stát znamená vyšší možné riziko a je nákladově náročnější než ostatní varianty opatření. Vyšší nákladovost je způsobena režijními náklady celé instituce a nadměrným množstvím problémových aktiv, které instituce přebírá do svého portfolia a jejichž výnosnost není příliš vysoká. Dále pak realitou je, že odliv problémových aktiv z původní banky sice zlepší ukazatel kapitálové přiměřenosti, nicméně kapitálová vybavenost zůstává na původní úrovni. Další nevýhodou tohoto opatření je technická a i časová náročnost. Pro tuto práci je i nevýhodou, že tento typ opatření může být méně transparentní na úkor zveřejňování reálných informací. Stát má mnohdy snahu reálna data potlačovat, aby se negativně nepromítla do veřejného zadlužení.

Rekapitalizace bank

Při rekapitalizaci dochází ke změně kapitálové struktury banky a to především k navýšení regulatorního kapitálu s cílem vyšší stability. Často pak při rekapitalizaci jsou použity veřejné prostředky. Nicméně rekapitalizace banky může být financována typově buď jako bail-out nebo bail-in. Je tím myšleno, že rekapitalizace může proběhnout uvnitř banky vlastní snahou banky anebo se na této formě pomoci podílí okolí.

Na začátku celého procesu a řešení vzniklého problému by se měla banka pokusit vyřešit problém s množství kapitálu sama. Obrátit se na externí investory či instituce by se měla až ve fázi, kdy není schopna si sama zajistit zdroj kapitálu. Banka se tedy nejprve může pokusit zajistit si kapitál interně ze svých dostupných prostředků. Může částečně prodat svá aktiva a pro tento účel jsou vhodným aktivem majetkové účasti. Dále pak může na rekapitalizaci použít vygenerovaný zisk anebo stáhnout prostředky od svých dceřiných společností skrz zvýšení objemu dividend.

Externě pak banka může získat prostředky například od soukromého investora upsáním nového základního kapitálu. Dále pak může vyměnit složky základního kapitálu za dluhopisy či nabízet a zvyšovat jiné instrumenty regulatorního kapitálu.

Angažovanost státu při této formě opatření vůči bance je také častá. Podle Revendy (2011) je ještě více umocněna pomoc státu, pokud již má v bance vlastnický podíl anebo se jedná o významnou banku na finančním trhu. Stát pak používá veřejné prostředky na zvýšení základního kapitálu, navýšení dodatkového kapitálu či doplnění rezervních fondů. Dále dle Revendy (2011) u akciových bank, kde stát nemá vlastnický podíl, probíhá forma pomoci

nákupem části již stávajících akcií nebo nových emitovaných akcií. Tento nákup pak vede ke změně vlastnické struktury uvnitř banky a při účasti státu tak lze hovořit o částečném znárodnění. Po uplynutí udržovací doby[121] a ustálení krizového období by stát měl prodat nakoupené akcie zpět bance či jiným investorům. Pokud pak prodej akcií bude za vyšší cenu než předchozí nákup, výnos z rozdílu cen akcií by mohl vykompenzovat náklady spojené s restrukturalizací.

Samotná rekapitalizace přináší bance určitá pozitiva ve srovnání s jinými opatřeními. Oproti odkupu aktiv, kde došlo si ke zvýšení ukazatele kapitálové přiměřenosti nikoli však k růstu kapitálové základny, dochází při rekapitalizace k růstu ukazatele kapitálové přiměřenosti a také k růstu kapitálu jako takového. Stejně jako garance působí rekapitalizace pozitivně na likviditu banky, ale oproti garancím působí rekapitalizace i na solventnost, což pak více řeší problémy banky z dlouhodobého hlediska.

Existuje i mnoho nevýhod, které působí vlivem rekapitalizace na finanční trh. Pokud se stát rozhodne provést rekapitalizaci v soukromé bance, pak může svými kroky výrazně narušit volnou hospodářskou soutěž. Stát totiž částečně převezme břemeno vzniklých ztrát, které banka po dobu krize ale i po ní může vytvořit namísto toho, aby tyto ztráty nesli sami akcionáři. Nicméně častým případem bývá i negativní postoj akcionářů banky, kde stát svým nákupem akcií změní částečně vlastnickou strukturu banky. Proto v některých případech akcionáři požadují, aby akcie prodané státu byly akcie bez hlasovacího práva. Naproti tomu pak stát požaduje přednostní práva na podíl z likvidačního zůstatku a ze zisku. Dalším náročnějším problémem je, že stát musí mít dostatečné prostředky na nákup akcií banky hned na začátku procesu, což se poté hned odrazí na výdajích státního rozpočtu. Ve většině případů je rekapitalizace finančně náročnější a tak se může stát, že se toto opatření negativně promítne do veřejného zadlužení, což má dále negativní vliv na veřejné mínění a celkovou důvěryhodnost[122] občanů ve stát.

Výhodou je, že se v případě rekapitalizace jedná o poměrně rychlý proces, který zlepšuje solventnost a kapitálovou vybavenost. Dále pak po uzdravení banky může dojít i k výsledku kladného salda státní pomoci, není to však častý jev.

[121] Podle předešlých zkušeností může toto udržovací období, kdy je stát jako podílník v bance trvat i několik let.
[122] Vlivem socializace nákladů veřejnost negativně přímá fakt, že ztráty banky jsou financovány z veřejných prostředků.

4.2.2 Pravidla Evropské komise

Aby vůbec došlo k poskytnutí finanční pomoci a naplnění některého druhu opatření před finanční krizí, musí být návrh na poskytnutí opatření schválen Evropskou komisí. V návaznosti na systematickou finanční krizi roku 2008 vydala Evropská komise několik sdělení, aby pomohla lépe pochopit a upřesnit, pod jakými podmínkami budou různé formy pomoci poskytovány. V roce 2008/2009 přijala Evropská komise dočasný rámec pro státní podporu a tím tak informovala členské státy, jaké mají možnosti se vypořádat finančními problémy svých bank a ukázat možný přístup k financování bank reálné ekonomiky. Krizová pravidla pro banky byla zpřísněna v červenci a prosinci 2010 a poté byla ještě 1.prosince 2011 rozšířena. Platnost dočasného rámce pro státní podporu vypršela na konci prosince 2011. V následujícím textu je seznam významných sdělení Evropské komise v návaznosti na vzniklou finanční krizi:

- Sdělení komise ze 13. října 2008 - Použití pravidel pro poskytování státní podpory na opatření přijatá ve vztahu k finančním institucím v souvislosti se současnou globální finanční krizí:

  Toto sdělení reagovalo na vzniklou krizi a zavedlo základní zásady o tom: komu bude finanční pomoc poskytována, v jaké formě[123], pod jakými podmínkami atd. Je zde i popsán systém kontroly na poskytnutá opatření a dále zásady na ochranu hospodářské soutěže.
- Sdělení komise z 5. prosince 2008 - Rekapitalizace finančních institucí během současné finanční krize, omezení podpory na nezbytné minimum a záruky proti neoprávněnému narušení hospodářské soutěže:

  V tomto sdělení jsou popsány postupy a typy rekapitalizace, jaké budou poskytovány žádajícím bankám. Také jsou zde popsány zásady správného fungování hospodářské soutěže, její zachování a prevence proti narušení. Dále pak je zde článek doporučení Rady guvernérů Evropské centrální banky.
- Sdělení komise z 25. února 2009 - o zacházení se znehodnocenými aktivy v bankovním sektoru:

  Toto sdělení obsahuje pokyny k ozdravení znehodnocených aktiv a jak řešit problém znehodnocených aktiv aby se banka mohla co nejrychleji vrátit ke své bankovní činnosti. Obsahem jsou samozřejmě i podmínky získání této formy pomoci a postup, který může být použit.

[123] Zásady o zárukách, rekapitalizacích, likvidacích, atd.

- Sdělení komise ze 17. prosince 2008, ve znění pozdějších předpisů ze dne 25. února 2009 - Dočasný rámec pro opatření státní podpory zlepšující přístup k financování za současné finanční a hospodářské krize:

  Dočasný rámec poskytuje členským státům další možnosti, jak řešit dopady omezování úvěrů na reálnou ekonomiku. Nový rámec proto zavádí řadu dočasných opatření, aby členské státy mohly řešit výjimečné obtíže podniků a získat finanční prostředky.
- Sdělení komise ze 23. července 2009 - Návrat k životaschopnosti a hodnocení restrukturalizačních opatření ve finančním sektoru v současné krizi podle pravidel pro státní podporu:

  Evropská komise schválila sdělení vysvětlující její přístup k hodnocení podpory na restrukturalizaci, kterou členské státy vyžadují pro své banky. Přístup je založen na třech základních principech: 1) podporované banky poté musejí být životaschopné v dlouhodobém horizontu bez další státní podpory, 2) podporované banky a jejich majitelé musí nést spravedlivé břemeno nákladů na restrukturalizaci, 3) opatření může být přijato bez omezení narušení hospodářské soutěže na jednotném trhu.
- Sdělení komise z 1. ledna 2011 – o použití pravidel pro státní podporu na podporu opatření ve prospěch bank v souvislosti s finanční krizí:

  Toto sdělení prodlužuje platnosti sdělení, která byla předtím vydána a částečně provádí úpravy klíčových problémů a opatření. Důvodem úpravy jsou měnící se podmínky na trzích za poslední období od počátku krize.
- Sdělení komise z 1. srpna 2013 – o použití pravidel pro státní podporu, aby podporovaly opatření ve prospěch bank v souvislosti s finanční krizí:

  Dá se říct, že toto finální sdělení prodlužuje a nahrazuje původní sdělení z počátku krize (2008) a opět částečně upravuje podmínky na sklonku doznívání krize. Nicméně podmínky v tomto sdělení obsažené jsou již přísnějšího rázu, pokud jde o poskytování státní podpory. Účelem tohoto zpřísnění je snížení celkového objemu pomoci a snaha návratu k samostatné stabilitě finančního trhu.

Obecně by se daly podmínky Evropské komise shrnout do těchto bodů:

- Nediskriminační přístup za účelem ochrany fungování jednotného trhu a to tak, že nárok na podporu není na základě státní příslušnosti
- Státní závazky mají být časově omezeny tak, aby bylo zajištěno, že podpora může být poskytnuta tak dlouho, jak je potřeba se vyrovnat se současnou turbulencí na

finančních trzích. Dále ale bude potřeba přezkoumat, upravit či ukončit záchranný program, jakmile dojde ke zlepšení podmínek na trhu

- Státní podpora musí být jasně definována a omezena na to, co je nezbytné pro řešení akutní krize na finančních trzích a současně vyloučit neoprávněné výhody pro akcionáře finančních institucí na náklady daňových poplatníků
- Přiměřený příspěvek soukromému sektoru formou přiměřené odměny po zavedení obecných režimů podpor
- Dostatečné stanovení pravidel pro příjemce, které brání zneužití státní podpory
- Patřičná opatření v návaznosti na opatření strukturálních změn ve finančním sektoru jako celku a restrukturalizaci jednotlivých finančních institucí, které musely spoléhat na státní intervenci[124]

4.2.3 Přehled státní podpory v rámci EU

Silná finanční krize donutila evropské vlády, aby zasáhly proti vzniklým nepříznivým šokům formou státní pomoci. Státní podpora byla klíčovou pro finanční instituce a pomohla jim obnovit důvěru ve finanční sektor. Postupně začaly negativní účinky finanční krize opadávat, ale členské státy dále požadovaly a poskytovaly podporu pro svůj finanční sektor prostřednictvím možných opatření státní podpory.

Dle dostupných informací v období od října 2008 do října 2014 přijala Evropská komise více než 450 rozhodnutí schvalující opatření státní podpory pro finanční sektory. Co se týče počtu schválených žádostí, tak nejvíce bylo schválených žádostí na poskytnutí záruky. Nejvíce žádostí bylo schváleno v roce 2009 a poté již intenzita krize začala ustupovat. Členské státy doposud nevyužily celý objem schválené pomoci, nicméně v roce 2013 se zbývající objem snížil, takže objem schválených prostředků se postupně odčerpává.

[124] Zdroj: www.europa.eu

Následující dvě tabulky obsahují objem schválených prostředků (2008 - říjen 2014) a objem již využitých spotřebovaný prostředků (2008 – 2013) členských zemí Evropské unie. Zmíněné hodnoty poskytnuté pomoci jsou vrcholem objemu.

Tabulka 6: Objem schválené pomoci v rámci EU všech členských států

Členský stát EU	2008-30.9.2014							
	Rekapitalizace		Garance 2009		Záchrana aktiv (odkup aktiv)		Jiná možná opatření na podporu likvidity než garance	
	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013
Belgie	23,32	6,1%	325,42	85%	28,22	7,4%	20,50	5,4%
Bulharsko	0,00	0,0%	0,00	0%	0	0%	0,00	0%
Česká republika	0,00	0,0%	0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%
Dánsko	14,55	5,8%	587,90	236%	2,30	1%	105,78	0%
Německo	114,61	4,2%	455,85	17%	82,78	3%	9,50	0%
Estonsko	0,00	0,0%	0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%
Irsko	111,39	67,9%	554,18	338%	122,26	74,5%	40,73	0%
Řecko	48,97	26,9%	85,00	47%	0,00	0%	15,74	4,0%
Španělsko	174,52	17,1%	321,05	31%	139,92	13,7%	32,65	0,08%
Francie	29,24	1,4%	382,68	19%	4,70	0,2%	8,65	0%
Chorvatsko	0,00	0,0%	0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%
Itálie	22,00	1,4%	110,00	7%	0,00	0%	0,00	0%
Kypr	1,80	10,9%	9,00	55%	0,00	0%	0,00	0%
Litva	0,825	2,5%	5,20	16%	0,54	1,6%	2,70	0%
Lotyšsko	0,81	2,3%	0,29	1%	0,58	1,7%	0,07	0%
Lucembursko	2,50	5,5%	7,05	16%	0,00	0%	0,32	0%
Maďarsko	1,07	1,1%	5,35	5%	0,04	0%	3,87	0%
Malta	0,00	0,0%	0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%
Nizozemsko	39,84	6,6%	200,00	33%	30,61	5,1%	54,00	0,2%
Rakousko	40,13	12,8%	84,14	27%	0,60	0,2%	26,88	4,5%
Polsko	34,72	8,9%	33,89	9%	0,00	0%	0,00	0%
Portugalsko	32,25	19,5%	44,27	27%	4,00	2,4%	6,06	0%
Rumunsko	0,00	0,0%	0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%
Slovensko	4,27	12,1%	13,76	39%	4,54	12,9%	0,00	0%
Slovinsko	0,66	0,9%	2,80	4%	0,00	0%	0,00	0%
Finsko	4,00	2,1%	50,00	26%	0,00	0%	0,00	0%
Švédsko	5,03	1,2%	156,00	37%	0,00	0%	0,52	0%
Velká Británie	114,62	6,0%	458,75	24%	248,05	13,1%	51,93	0%
Celkem EU-28	**821,13**	**6,3%**	**3892,57**	**29,8%**	**669,13**	**5,12%**	**379,91**	**0,2%**

Zdroj: ec.europa.eu, vlastní zpracování

Tabulka 7: Objem využité pomoci v rámci EU všech členských států

Členský stát EU	2008-2013							
	Rekapitalizace		Garance 2009		Záchrana aktiv (odkup aktiv)		Jiná možná opatření na podporu likvidity než garance	
	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013
Belgie	23,32	6,09%	46,78	12,22%	21,83	5,70%	0	0%
Bulharsko	0,00	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Česká republika	0,00	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Dánsko	10,77	4,33%	145,00	58,24%	0,32	0,13%	1,97	0,79%
Německo	64,17	2,34%	135,03	4,93%	79,97	2,92%	4,75	0,17%
Estonsko	0,00	0%	0	0%	0,00	0%	0	0%
Irsko	62,78	38,27%	284,25	173,27%	2,60	1,58%	0,91	0,55%
Řecko	40,85	22,44%	62,30	34,22%	0,00	0,00%	6,90	3,79%
Španělsko	61,85	6,05%	71,97	7,04%	32,90	3,22%	19,31	1,89%
Francie	25,05	1,22%	92,73	4,50%	1,20	0,06%	0	0%
Chorvatsko	0,00	0%	0,00	0%	0,00	0%	0	0%
Itálie	7,95	0,51%	86	5%	0,00	0%	0	0%
Kypr	1,80	10,91%	2,83	17,12%	0,00	0%	0	0%
Litva	0,54	2%	0,54	1,63%	0,41	1,23%	0,96	2,89%
Lotyšsko	0,23	1%	0	0%	0,00	0%	0	0%
Lucembursko	2,60	6%	3,76	8,27%	0,00	0,00%	0,14	0,31%
Maďarsko	0,21	0%	0	0%	0,00	0%	2,46	2,51%
Malta	0,00	0%	0	0%	0,00	0%	0	0,00%
Nizozemsko	23,02	3,82%	40,90	6,79%	5,00	0,83%	30,40	5,04%
Rakousko	11,10	3,54%	19,33	6,18%	0,50	0,16%	0	0%
Polsko	0,00	0%	0	0%	0,00	0%	0	0%
Portugalsko	7,85	5%	16,60	10,02%	3,10	1,87%	3,81	2,30%
Rumunsko	0,00	0%	0	0%	0,00	0%	0	0%
Slovensko	3,15	8,94%	2,15	6,09%	0,00	0%	0	0%
Slovinsko	0,00	0%	0	0%	0,00	0%	0	0%
Finsko	0,00	0%	0,12	0,06%	0,00	0%	0	0%
Švédsko	0,78	0%	19,92	4,73%	0,00	0%	0	0%
Velká Británie	100,14	5%	158,22	8,33%	40,41	2,13%	33,31	1,75%
Celkem EU-28	**448,16**	**3,43%**	**835,84**	**6,39%**	**188,24**	**1,44%**	**70,15**	**0,54%**

Zdroj: ec.europa.eu, vlastní zpracování

Od 1. října 2008 až do 1. října 2014 schválila Evropská komise celkovou pomoc skrze poskytnuté garance ve výši 3,8926 biliónů EUR, což je necelých 30% celkového HDP v rámci všech států Evropské unie za rok 2013 a je to poměrně výrazný objem. Poskytnuté záruky sice neřeší problém se solventností bank, ale vytváří větší důvěryhodnost ve finanční

trh. Podle tabulky využité pomoci je vidět, že členské státy využily sotva čtvrtinu schválené pomoci a to výši 835,84 miliard EUR (skoro 6,4% k HDP Evropské unie), kdy dlužná částka roku 2009 dosáhla vrcholu a už se poté nezvyšovala. Největší objem poskytnutých záruk obdržela Velká Británie, Irsko, Německo a Dánsko. Podle informací byla v roce 2013 výše nesplacených záruk 352,3 miliard EUR. Za necelé čtyři roky se tak podařilo splatit více jak polovina přijatých záruk. Nicméně zbývající objem je stále příliš velký.

Finanční prostředky na rekapitalizaci jako druhé nejpoužívanější opatření státní podpory byly schváleny ve výši 821,13 miliard EUR, což je přibližně 6,3% k HDP členských zemí. Výše využité pomoci rekapitalizace je celkem 448,16 miliard EUR, což je 3,4% k HDP. Když se podíváme do tabulky je vidět, že nejvíce finančních prostředků na rekapitalizace plynulo do Velké Británie, Španělska, Irska a Německa. Jak bylo uvedeno v předešlém textu, proces rekapitalizace banky může trvat i přes deset let. Nicméně již existují případy, kdy u některých bank byl proces rekapitalizace ukončen.

Na záchranu aktiv byla schválená pomoc ve výši 669,13 miliard EUR, což je přibližně 5,12% k HDP 2013. Dále pak výše využité pomoci je 188,24 miliard EUR, což je 1,44% k HDP 2013 a ani ne třetina výše možné pomoci. Z tabulky je zřejmé, že nejvíce využily této formy státní pomoci Velká Británie, Německo, Španělsko a Belgie.

Na jiná možná opatření na podporu likvidity než garance byly od Evropské komise schváleny prostředky ve výši 379,91 miliard EUR. Členské státy ji pak využily ve výši 70,15 miliard EUR. Nejvíce této formy pomoci využily členské státy: Velká Británie, Nizozemsko a Španělsko. Chtěla bych dále podotknout, že v tabulce schválené pomoci v této sekci je, že schválená výše pomoci je k HDP 0,2%, což mi však přijde jako špatně vypočtené procento vzhledem k ostatním poměrům. Mělo by tam spíše být vyplněné něco okolo 2,5% k HDP. Po opětovném ověření na stránkách Evropské komise nenastala žádná změna v této kolonce.

Z tabulky je vidět, že nejvíce využily za státní pomoci členské státy: Velká Británie, Německo, Španělsko, Irsko. Velká Británie obdržela celkem za všechna opatření 332,07 miliard EUR z 873,35 miliard EUR možných. Německo využilo celkem 283,92 miliard EUR za všechny formy pomoci z 662,73 miliard EUR. Irsko použilo celkem 350,54 miliard EUR z 828,55 miliard EUR schválených prostředků. Španělsko nakonec využilo za dané období 186,04 miliard EUR z 668,14 miliard EUR možných. Některé z těchto zemí budou dále zkoumány a dále bude zjištěno, jak jim pomoc pomohla vyrovnat se s krizí, jejími následky a dále především, jak tato pomoc měla vliv na veřejné finance dané země.

Podle údajů Eurostatu byla výše vrácené pomoci vládám od roku 2008 109,6 miliard EUR, což je přibližně 0,8% k HDP členských zemí roku 2013. Výnosy plynuly a plynou

z rekapitalizací, odkupu aktiv a částečně i z jiných opatření na podporu likvidity mimo garance. Dále pak vlády obdržely za toto období poplatky ve výši 38,2 miliard EUR za poskytnuté garance bankám. Celkem tedy bylo obdrženo zpět 147,8 miliard EUR.

4.3 Irsko

4.3.1 Obecné informace – vývoj Irska před krizí

Důvodem výběru této ekonomiky k prozkoumání vlivu krize a záchranných programů je, že Irsko je země, na které se krize tvrdě podepsala a navíc je jednou ze zemí, která nejvíce žádala a také nejvíce přijala státní pomoc v krizovém období. Zjistíme, jaký byl objem pomoci v jednotlivých letech, jaký měla krize vliv na hlavní ekonomické ukazatele ekonomiky a pokusím se zhodnotit, jak se Irsku podařilo bojovat s krizí.

Irsko již před krizí projevovalo určité ekonomické příznaky náchylnosti vůči vzniklé finanční krizi. Irsko vykazovalo před krizí výrazné růstové tendence. Bylo několikrát označeno za zemi s vysokou a kvalitní úrovní života obyvatel. Úroveň HDP na obyvatele byla vysoká a každoročně v předkrizovém období docházelo k výraznému růstu HDP[125]. Ekonomické oživení zažívalo Irsko již od 90.let 20.století a přetrvávalo až do roku 2007, kdy pak Irsko začalo lehce ztrácet dech. Důvodem bylo výrazné přeinvestovaní stavebního sektoru a poskytování nerozvážných hypoték a úvěrů[126]. Důvodem prudkého nárůstu hypoték a úvěrů byla uvolněná úvěrová politika vzniklá nízkými úrokovými sazbami na počátku 21. století. Stavební sektor byl pro Irsko charakteristický[127] a docházelo v něm k výraznému růstu, což bylo poté spojeno i s růstem cen nemovitostí až do roku 2008. Investice do tohoto sektoru byly o to vyšší vlivem irské politiky nízkého daňového zatížení, což mělo negativní vliv na příjmy do státního rozpočtu. Je jasné, že splasknutí hypoteční bubliny na Irsko nemohlo mít pozitivní vliv a tato událost se na Irsku krutě odrazila[128].

Irsko vstoupilo do Evropské unie dne 1. ledna 1973 a to významně ovlivnilo vývoj a směr ekonomiky. Irsko podstoupilo transformaci z malého ne příliš ekonomicky významného zemědělského státu do rychle rostoucího ekonomického státu. Růst byl podporován přílivem finančních prostředků od fondů Evropské unie a přílivem velkého množství zahraničních investorů. Investory lákalo především výhodné daňové prostředí, silné investiční pobídky a

[125] Není neobvyklé, tuto tendenci ekonomického růstu projevovala většina zemí.
[126] Ministerstvo zahraničních věcí České Republiky – mzv.cz
[127] Od počátku 21.století bylo stavebnictví hlavním irským odvětvím, kde docházelo k výraznému růstu vlivem nízkých úrokových sazeb a výraznými investicemi.
[128] Irsko bylo jednou zemí s nejsilnějšími následky krize

výrazně expandující ekonomika. Příliv kapitálu byl sice pro Irsko pozitivní, nicméně byl částečně vykoupen nízkými příjmy do státního rozpočtu a zadlužování obyvatel v ekonomice vlivem úvěrové expanze, což ale předtím nikoho příliš netrápilo. Tyto všechny okolnosti však nebyly jediným důvodem drtivého odrazu krize na ekonomice Irska. Po vypuknutí krize začalo mít mnoho irských bank problémy způsobené přílišnou angažovaností na hypotečním a realitním trhu. Skoro každá banka v Irsku částečně do těchto trhů zasahovala a vysokým podílem především silné a velké irské banky. Krize tedy udeřila i do bankovního sektoru a to mělo likvidační dopady na mnoho bank Irska. Irsko proto podalo mnoho žádostí o finanční pomoc a poskytnutí různých opatření – garancí, rekapitalizací, odkupů aktiv atd.

4.3.2 Záchranné programy Irska

V následujícím textu budou vybrána některá[129] opatření poskytnutá Irsku na jejich žádost k Evropské komisi. První zprávou bylo schválení dne 13. října 2008 záručního programu pro irské banky, který byl irskou vládou několikrát přepracován, aby odpovídal podmínkám Evropské komise k poskytnutí finanční podpory. Komise ve zkratce požadovala:

- Zákaz diskriminace některých bank irského bankovního trhu – rovné podmínky bez ohledu na původ
- Vytvoření cenového mechanismu pokrývající náklady na financování tohoto režimu a zajistí spravedlivý příspěvek pro všechny banky
- Doprovodná opatření k řešení strukturálních nedostatků některých bank především v případě poskytnutí záruky
- Ochranná opatření týkající se použití zaručeného podřízeného dluhu, zejména pokud jde o kapitálovou přiměřenost vstupujících bank
- Požadavek přezkoumávat každý půl roku nutnost poskytnutého programu vzhledem ke změnám a podmínkám finančního trhu[130]

Evropská komise dne 14. ledna 2009 schválila poskytnutí podpory ve formě rekapitalizace pro irskou banku Anglo Irish Bank. Finanční pomoc byla schválena ve výši 1,5 miliardy EUR pro irské orgány, které poté přesunuly finanční prostředky do irské banky Anglo Irish. Za tyto prostředky byly emitovány nové akcie, které spadaly do kapitálu Tier 1 a každoročně vyplácely dividendu ve výši 10%. Dále pak akcie nesly 75% hlasovací práv

[129] Nejsou popsána všechna opatření detailně, jen ta nejdůležitější a nejzajímavější – na stránkách Evropské komise je k dispozici v současné době cca 42 opatření z období říjen 2008 až červenec 2014

[130] Tyto všeobecné podmínky neplatily pouze pro Irsko, ale jsou základem požadavků pro všechny státy, které chtějí využít finanční pomoci z Evropské unie

v bance a banka měla právo si je odkoupit do pěti let od jejich emise. Pokud k tomu nedojde, stát má právo si je odkoupit zpět za 125% nominální hodnoty. Opatření byla poskytnuta tak, aby napravila vážnou poruchu irské ekonomiky a zároveň nezpůsobovala narušení hospodářské soutěže. Důvodem poskytnutí těchto prostředků byl fakt, že banka Anglo Irish hrála důležitou roli na bankovním trhu Irska a ztráta důvěry v tuto instituci by měla fatální následky[131]. Dne 17. února 2009 se Evropská komise vyjádřila kladně ke změně vlastnictví banky, která byla převedena do veřejného vlastnictví z důvodu právní jistoty a banka byla tedy znárodněna. Dále 26. června 2009 byla schválena Evropskou komisí další finanční injekce bance Anglo Irish ve výši 4 miliardy EUR na restrukturalizaci banky. Finanční pomoc proběhla podobně jako předchozí. Nové akcie emitovány nebyly, jen byl učiněn vklad do kapitálu banky.

Evropská komise dne 26. března 2009 schválila poskytnutí podpory ve formě rekapitalizace pro irskou Bank of Ireland. Finanční pomoc byla schválena ve výši 3,5 miliardy EUR pro irské orgány, které poté přesunou finanční prostředky do irské Bank of Ireland. Úplně tu samou formu pomoci a ve stejné výši potom poskytla Evropská komise dne 12.května 2009 bance Allied Irish Bank.

Záruční program z října 2008 byl irskou vládou dále rozšířen a dne 20. listopadu 2009 bylo toto rozšíření schváleno Evropskou komisí. Šlo o časové i rozsahové rozšíření, kde došlo především k úpravě a rozšíření poskytnutých garancí na vklady a zadlužení pro oprávněné banky aktivní na irském trhu. Nově se garance vztahovaly i na nástroje se splatností do pěti let, což byla změna od předešlých garancí jen do konce září 2010. Garance v tomto režimu pak mohly být poskytovány i období od 1. prosince 2009 do 1. června 2010. Dále pak v průběhu let byly schvalovány návrhy na prodloužení státní podpory vždy s určitým datem působnosti. Důležitou činností, kterou také prováděla Evropská komise, byla hloubková šetření uvnitř bank, které získaly finanční výpomoc. Tato šetření byla důležitým nástrojem Evropské komise, která měla zabraňovat škodlivým praktikám finančních institucí a zneužívaní finanční prostředků.

Důležitým milníkem je schválení dne 26. února 2010 zřízení agentury National Asset Management (NAMA), což je režim záchrany znehodnocených aktiv finančních institucí v Irsku. Tato agentura řešila problém nekvalitních aktiv na bankovním trhu Irska. Hlavním cílem NAMA bylo spravovat aktiva urychleně s cílem maximalizovat jejich možnou hodnotu a využít je v zájmu státu. Zúčastnilo se tehdy pěti institucí: Anglo Irish Bank, Allied Irish Bank, Bank of Ireland, Irish Nationwide Building Society a Educational Building Society.

[131] http://europa.eu/

Irské orgány tehdy předpokládaly, že NAMA bude nakupovat pozemky a komerční úvěry ve jmenovité hodnotě přibližně 80 miliard EUR za odhadovanou kupní cenu 54 miliard EUR.

Následující tabulka obsahuje další zásadní[132] události o schválené poskytnuté finanční pomoci vůči finančním institucím Irska.

Tabulka 8: Vybrané formy opatření poskytnutých finančním institucím Irska

Forma opatření	Datum schválení	Objem prostředků
2. rekapitalizace banky Anglo Irish	31. března 2010	8,3 miliard EUR
Kapitálová injekce do INBS	31. března 2010	2,7 miliard EUR
Rekapitalizace EBS	2. června 2010	875 miliónů EUR
3. rekapitalizace banky Anglo Irish (navýšení)	10. srpna 2010	z 8,3miliard na 10,3miliard EUR
4. rekapitalizace banky Anglo Irish	21. prosince 2010	4,946 miliard EUR
2. rekapitalizace pro Bank of Ireland	11. července 2011	5,35 miliard EUR
Spojení AIB a EBS + rekapitalizace celé instituce	15. července 2011	13,1 miliard EUR
Rekapitalizace Irish Life & Pernament Group Holdings	20. července 2011	3,8 miliard EUR
Restrukturalizace Quinn Insurance Limited	20. října 2011	700 miliónů EUR

Zdroj: http://europa.eu/, vlastní zpracování

Legenda: INBS= Irish Nationwide Building Society, EBS=Educational Building Society, AIB=Allied Irish Bank

4.3.3 Vývoj ekonomiky Irska - data

Jak již bylo řečeno na začátku, Irsko bylo zemí s výrazným růstem HDP a sektoru stavebnictví. Ještě předtím než naplno propukla krize v roce 2008, bylo Irsko ukázkovým příkladem prosperujícího státu a plnilo veškeré požadavky Paktu stability a růstu. Prosperita byla také zapříčiněna úvěrovou expanzí, která se vyšplhala na několikanásobek úrovně HDP. Po propuknutí krize se však mnoho úvěrů ukázalo platebně nesplnitelných, což bylo způsobeno uvolněnou úvěrovou politikou.

Důležité pro budoucí analýzu je podívat se, jaký byl objem finanční pomoci Irsku v jednotlivých letech a pokusit se vysvětlit, jak se tyto náklady na podporu finančního systému odrazily na veřejných financích Irska.

Následující tabulka ukazuje výši pomoci v každém roce v období 2008-2013. Důležité je hned na začátku upozornit na jednotlivé sloupce pomoci v tabulce. Pokud totiž porovnáme tuto tabulku přírůstků za každý rok s tabulkou celkové pomoci pro všechny státy Evropské unie, která byla ukázána v předchozím textu tak zjistíme, že sloupec rekapitalizace a záchrany aktiv je objemový pro každý rok a sloupce garance a jiných možných opatření je přírůstkový a znázorňuje konečná salda každého roku. Řádek celkem v této tabulce je řádkem celkové pomoci všech států předešlé tabulky, kde každý stát má své hodnoty. Hodnota rekapitalizace a

[132] Obsaženy nejsou všechny události a opatření, které Evropská komise schválila

záchrany aktiv je však pro všechny roky součtová, nicméně hodnoty garance a jiných opatření jsou salda pro každý rok a hodnota celkem je objemový vrchol pomoci. Je to takto prezentováno v tabulkách Evropské komise a neznám úplně důvod těchto součtů, protože k tabulkám není přiloženo žádné vysvětlení ani legenda. Znázornění celkových sald pro každý rok mi přijde určitě lepší pro pochopení přírůstků a úbytků objemu pomoci v každém roce. Takto dokážeme zjistit, zda instituce dokázaly splatit své závazky zpět státu. U sloupců rekapitalizace a záchrany aktiv už to tak jednoduché není, protože jsou to objemové hodnoty pro každý rok a není zde poznat, jak velká část již byla splacena. Tento princip součtu platí pro všechny tabulky vývoje pomoci států Evropské unie.

Tabulka 9: Vývoj finanční pomoci jednotlivých opatření za období 2008-2013 v Irsku

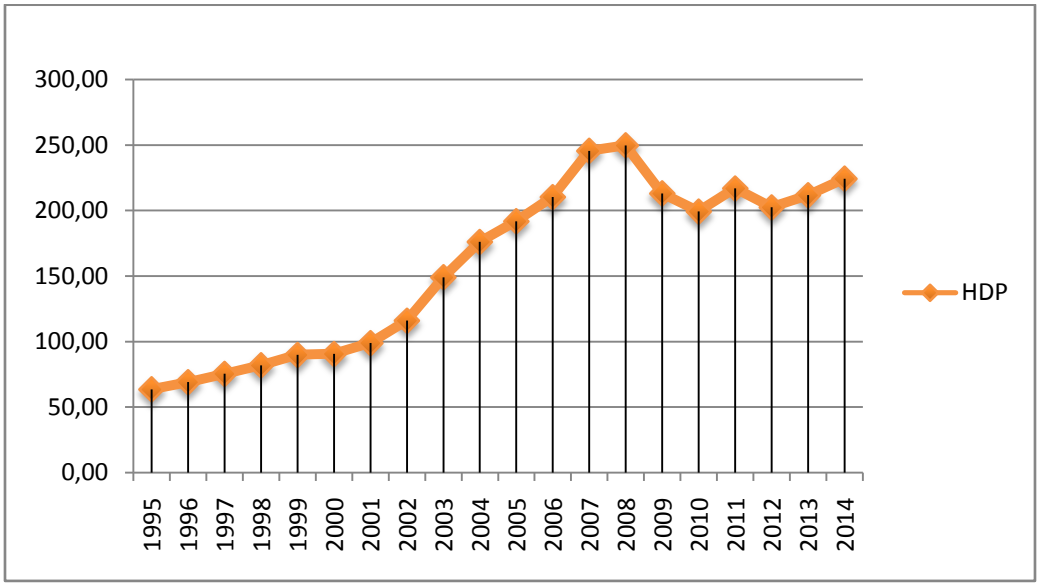
Irsko (ročně)	2008-2013								Celkem v každém roce
	Rekapitalizace		Garance 2009		Záchrana aktiv (odkup aktiv)		Jiná možná opatření na podporu likvidity než garance		
	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	
2008	0,00	0%	180,25	97,05%	0	0%	0	0%	180,25
2009	11,00	6,73%	284,25	173,81%	0	0%	0	0%	295,25
2010	35,28	22,91%	196,25	127,49%	2,60	1,69%	0	0%	234,12
2011	16,51	10,55%	110,50	70,64%	0	0%	0,08	0,05%	127,09
2012	0,00	0%	83,50	51,04%	0	0%	0,71	0,43%	84,21
2013	0,00	0%	37,16	22,65%	0	0%	0,91	0,55%	38,07
Celkem	62,78	----	284,25	----	2,60	----	0,91	----	----

Zdroj: ec.europa.eu, vlastní zpracování

Tabulka by měla částečně odrážet informace z předchozí kapitoly a dá se konstatovat, že nejvíce finanční pomoci se bankám dostalo přes garance, které jsou pro banku velmi důležité z pohledu zachování důvěryhodnosti veřejnosti. Irsko má objem pomoci celkem pravidelněji rozprostřen po celé popsané období. Nejvíce prostředků bylo poskytnuto v letech 2009 a 2010, nicméně i následující roky byly celkem silné a v následujícím textu zjistíme, že stále dlužit nezanedbatelný objem pomoci ještě v roce 2013 není příliš obvyklé.

Následující graf potom popisuje vývoj HDP v Irsku za období 1995-2014. Období bylo zvoleno schválně delší, aby byl vidět výrazný růst HDP v letech před krizí.

Graf 2: Vývoj HDP v Irsku za období 1995-2014 (v miliardách EUR) v běžných cenách

Zdroj: worldbank.org, vlastní zpracování

Z grafu je vidět, jak krize měla negativní vliv na vývoj HDP v Irsku. V roce 2008 dosáhla úroveň HDP svého vrcholu na hodnotě 249,71 miliard EUR. Poté HDP už jen klesalo a propad[133] trval až do roku 2010. Od roku 2011 už zase docházelo k růstu HDP s jediným propadem v roce 2012, který byl typický snad pro všechny zkoumané státy. Růst však není příliš výrazný, protože ani v loňském roce úroveň HDP nedosahovala takové úrovně jako v roce 2008.

Dále nás bude zajímat vývoj veřejného dluhu v absolutních číslech, kde je vidět, že velikost veřejného dluhu rostla lehce rok před začátkem krize. Krize se tedy projevila již v průběhu roku 2008, protože předchozí rok došlo naopak k poklesu dluhu, ale po propuknutí krize se nárůst zvýšil o cca 26-67 miliard EUR ročně v závislosti na letech, což je vzhledem k úrovni HDP poměrně vysoký nárůst. Problémem také je, že růst veřejného dluhu je stále aktuální, nicméně od roku 2013 je vidět významné zlepšení. Nelze však predikovat podle posledního roku, jak se bude veřejný dluh vyvíjet, protože došlo opět k vyššímu nárůstu než v předchozím roce i vzhledem k růstu HDP. Když se však podíváme na meziroční změny, tak je vidět lehké zlepšení od největšího propadu mezi roky 2012 a 2013, kdy započal nárůst ekonomiky.

Tabulka 10: Veřejný dluh Irska v letech 2006-2014 (v miliardách EUR)

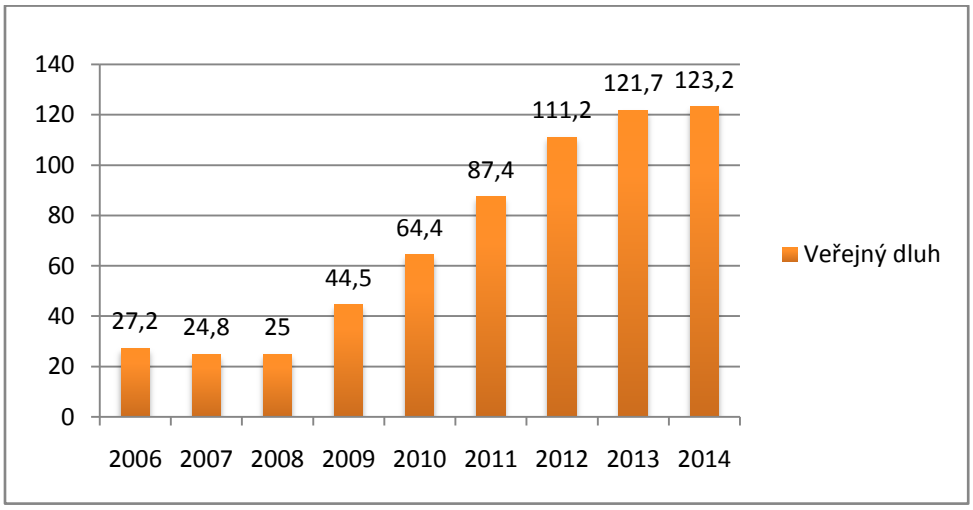
Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Veřejný dluh	52,20	52,16	61,42	111,12	137,22	174,18	241,20	246,45	260,85
Meziroční změna		-0,04	9,26	49,70	26,10	36,96	67,02	5,24	14,40

Zdroj: tradingeconomics.com, vlastní zpracování

[133] Hloubka propadu mezi lety 2008 a 2010 činila cca 50 miliard EUR.

V následujícím grafu je vidět vývoj veřejného dluhu k HDP v období 2006 až 2014. V letech 2007 a 2008 byl poměr nejnižší a i když už v té době docházelo k růstu veřejného zadlužení, tak docházelo i k růstu HDP a proto jsou poměry přívětivější než v krizových letech, kdy HDP klesalo.

Graf 3: Vývoj veřejného dluhu Irska k HDP v období 2006 až 2014 (v %)

Zdroj: tradingeconomics.com, vlastní zpracování

Následující tabulka je důležitá pro vývoj příjmů a výdajů veřejného rozpočtu Irska. Jak bylo řečeno již v roce 2008, který pro některé země bývá vrcholem většiny ekonomických ukazatelů, tak Irsko již v tomto roce zaznamenalo lehký pokles. V případě veřejných příjmů tomu není jinak. Vrchol byl již v roce 2007 a rok 2008 už byl ve znamení lehkého poklesu. Když se podíváme na příjmy k HDP, tak od roku 2011 je vidět snaha v nárůstu, nicméně meziroční růst mezi lety 2011 a 2012 byl spíše způsoben poklesem HDP než růstem objemu přijatých příjmů. Lze však konstatovat, že příjmy rostou od největšího propadu v roce 2010.

Tabulka 11: Přehled příjmů a výdajů Irska v období 2006-2014 (v miliard. EUR, v %)

rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
příjmy (miliard.)	77,6	88,9	87,4	71,6	67,0	72,7	69,3	73,9	78,3
příjmy % HDP	36,9	36,2	35	33,6	33,6	33,5	34,2	34,9	34,9
výdaje (miliard.)	71,7	88,2	104,9	101,4	131,7	100,4	85,7	86,2	87,5
výdaje % HDP	34,1	35,9	42	47,6	66,1	46,3	42,3	40,7	39
saldo (miliard.)	5,9	0,7	-17,5	-29,8	-64,8	-27,8	-16,4	-12,3	-9,2
saldo % HDP	2,8	0,3	-7	-14	-32,5	-12,8	-8,1	-5,8	-4,1

Zdroj: Eurostat.ec, vlastní zpracování

Výdaje mají logicky opačný charakter vývoje. Nejvyšší výdaje k HDP byly v roce 2010 a to ve výši 66,1% k HDP, což vzhledem k příjmům, které byly jen 33,6% k HDP je poměrně dost. Výsledné saldo tehdy dosáhlo deficitu ve výši 32,5% k HDP, což bylo celkem skoro 65 miliard EUR. Deficit ve výši skoro třetiny velikost HDP je významný a v budoucnu

bude mít dopad na vývoj veřejného dluhu. Nedá se však nyní rozporovat, že se Irsku celkem daří deficit výrazně snižovat.

4.4 Německo

4.4.1 Obecné informace – vývoj Německa před krizí

Německo je většinou vnímáno jako ekonomicky silná země s vytvořenou stabilitou. Krize však působila i zde v bankovním sektoru a tak se zaměříme i na silnou zemi a její boj s krizí. Z předešlé tabulky využitých finančních prostředků na podporu stability ekonomiky od Evropské unie je vidět, že Německo je jednou ze zemí, která více využila této možnosti. Dále je zemí, která využila nejvíce prostředků na záchranu aktiv, skoro celý schválený objem.

Na druhou stranu takto silná země nyní dominuje a má významné slovo v otázkách Evropské unie. Je pravdou, že významně využilo různých opatření na podporu stability, ale naopak také velký objem vložilo do společného fondu Evropské unie na podporu a boj proti krizi. Dá se říct, že je jedním z největších přispívatelů do záchranných fondů Evropské unie a tak tedy je jedna z největších ekonomik Evropy významným zachráncem krachujících ekonomik.

Německo je již od poloviny minulého století posilující velmocí, která musela také překonat spousty překážet. Na konci 20. století se musely sjednotit oba bývalé státní celky, což bylo pro ekonomiku náročné. Ještě na přelomu nového tisíciletí se německá ekonomika potýkala s problémy útlumu ekonomiky. To však netrvalo dlouho a ekonomika poté začala postupně růst. Výrazný růst ještě před krizí byl způsoben nástupem nové koalice, která zavedla nové prorůstové podmínky. Hlavními sektory německé ekonomiky jsou sektory průmyslové výroby jako automobilový, chemický, strojírenský a elektrotechnický.

Německo určitě nepatří mezi země, na kterých by se krize silně podepsala, nicméně na bankovní sektor určitě také dopadla. V boji proti krizi pomohla Německu již vybudovaná stability ekonomiky a celkově její síla. Ve vývoji HDP je sice vidět propad v krizovém roce, nicméně je tam také vidět tendence rychlé obnovy, což se Německu také podařilo a důvodem je také důvěryhodnost německé ekonomiky. Ukázkou je rok 2011, který byl jedním z nejdynamičtějších roků za poslední dobu. Ekonomika silně vzrostla, což se odrazilo na výši HDP a nezaměstnanost se snížila na hodnoty před krizí. Grafický vývoj HDP bude popsán v další podkapitole.

4.4.2 Záchranné programy Německa

Významné schválení Evropské komise vůči Německu bylo dne 27. října 2008, kdy byl schválen německý režim podpory pro finanční instituce. Evropská komise schválila v souladu s pravidly státní podpory Smlouvy o ES, německý záchranný balíček určený ke stabilizaci finančních trhů tím, že poskytuje kapitál a záruky pro oprávněné finanční instituce. Dále Evropská komise zjistila, že předložený komplexní soubor závazků německými úřady je v souladu s pokyny sdělení o státní podpoře pro překonání vzniklé finanční krize. Balíček opět[134] poskytuje dostatečné prostředky k nápravě vážných poruch v německém hospodářství a zároveň se snaží vyvarovat přílišného narušení hospodářské soutěže. Ke schválené podpoře Německa se také vyjádřila komisařka pro hospodářskou soutěž Neelie Kroesová: „ Díky rozsáhlé s plodné spolupráci mezi německými orgány a Evropskou komisí je záchranný balíček pro Německo nástrojem k posílení důvěry na finančních trzích, ale zároveň musí být pomoc sledována proti zneužívání“[135]. Záchranný balíček pro Německo obsahuje:

- Schéma rekapitalizace, zpřístupnění nového kapitálu do bank a pojišťoven výměnou za akcie, které jim umožní posílit jejich rozvahy proti případným ztrátám
- Záruky pokrývající nové krátkodobé a střednědobé úvěry s částečným protiplněním ve formě odměny. Podporovat i částečně zdravé banky, které mají problém sehnat likviditu na mezibankovním trhu
- Dočasné nabytí problémový aktiv s podmínkou zpětného odkupu do 36 měsíců aniž by to bylo pro stát ztrátové

Před schválením tohoto záchranného balíčku došlo na německém bankovním trhu ještě k některým událostem. Evropská komise dne 4. června 2008 schválila restrukturalizaci Sachsen LB. Tato bank byla prodána LBBW[136] a byla jí posléze přislíbena pomoc ve formě dodání dostatečné likvidity a státních záruk. Likviditu si však poté dokázala zajistit sama banka na finančním trhu a tak se nejednalo o státní podporu. Záruky však byly částečně poskytnuty již při prodeji banky a tak se jednalo o státní podporu. Restrukturalizační opatření musí podle Evropské komise splňovat určité podmínky:

- Podpora musí obnovit dlouhodobou životaschopnost podniku v obtížích
- Státní podpora musí být omezena na nezbytné minimum a příjemce musí učinit významný vlastní příspěvek

[134] Jako v případě Irska a dalších zemí Evropské unie
[135] europa.eu - Státní podpora: Komise schválila německý režim podpory pro finanční instituce
[136] Landesbank Baden Württemberg

- Možné narušení hospodářské soutěže vytvořenou podporou musí být minimalizováno s kompenzačními opatřeními

Dne 21. října 2008 schválila Evropská komise proces restrukturalizace německé banky IKB. Banka se dostala do problémů díky svému obrovskému portfoliu, které bylo plné investic spojených s US-subprime hypotékami. Restrukturalizační balíček s hodnotou 9 miliard EUR v sobě obsahoval kapitálovou injekci a přístup k likvidním prostředkům v případě nouze. V rámci restrukturalizace byla pak banka zakoupena investičním fondem US Lone Star v srpnu 2008.

Dále pak Evropská komise schválila dne 2. října 2008 podpůrný balíček pro Hypo Real Estate Holding AG, který obsahoval garance na úvěry až do výše 35 miliard EUR. Tyto garance pak měla poskytovat vláda společně se skupinou německých finančních institucí do dubna 2009.

Poté byly vydávány další prohlášení Evropské komise o prodlužování záruk německým bankám. Další důležité události prezentuje následující tabulka.

Tabulka 12: Vybrané formy opatření poskytnutých finančním institucím Německa

Forma opatření	Datum schválení	Objem prostředků
1. rekapitalizace Commerzbank	12. prosince	10 miliard EUR
Navýšení ZK banky BayernLB	18. prosince 2008	10 miliard EUR
Poskytnutí rizikového štítu BayernLB	18. prosince 2008	4,8 miliard EUR
Garance na nové úvěry pro IKB	22. prosince 2008	5 miliard EUR
Garance na obligace pro SDB	22. ledna 2009	6,7 miliard EUR
2. rekapitalizace Commerzbank	7. května 2009	8 miliard EUR
Rekapitalizace banky HSH Nordbank	29. května 2009	3 miliardy EUR
Poskytnutí rizikového štítu HSH Nordbank	29. května 2009	10 miliard EUR
Záruky na závazky pro IKB	17. srpna 2009	7 miliard EUR
Zvýšení záruky pro portfolio CP Landesbank WestLB	7. října 2009	6,4 miliard EUR
Finanční injekce do kapitálu Tier 1 pro LBBW	15. prosince 2009	5 miliard EUR
Záruka na znehodnocená aktiva v hodnotě 35 miliard EUR	15. prosince 2009	12,7 miliard EUR
Prodloužení záruky pro banku Hypo Real Estate na rok 2010	21. prosince 2009	8 miliard EUR
Prodloužení záruky pro banku Hypo Real Estate na další období	21. prosince 2009	10 miliard EUR
Rekapitalizace spořitelny Sparkasse KölnBonn	29. září 2010	650 miliónů EUR
Rekapitalizace Tier 1 banky NORD / LB	25. července 2012	3,3 miliardy EUR

Zdroj: Zdroj: http://europa.eu/, vlastní zpracování

Legenda: SDB = Sicherungseinrichtungsgesellschaft deutscher Banken mbH, LBBW = Landesbank Baden Württemberg, NORD/LB = Norddeutsche Landesbank Girozentrale

Z tabulky je jasné, že všechna poskytnutá schválení na opatření pro potřebné banky nebyla zmíněna z důvodu jejich vysokého počtu. Nicméně tabulka obsahuje to nejdůležitější z finančních podpor německého finančního systému. Výše finanční podpory dle předchozí

tabulky byla různá, šlo o objemy od 650 miliónů EUR až do 10 miliard EUR za jednotlivé požadavky, což je v přepočtu na odpovídající rok poskytnutí mezi 0,02-0,32% HDP Německa.

Dále je důležité zmínit německou instituci SoFFin[137], která je na stránkách Evropské komise v kauzách německé státní pomoci mnohokrát zmiňována. Jedná se o speciální stabilizační fond na německém trhu a je součástí německého programu s cílem stabilizovat finanční systém a obnovit důvěru. Instituce byla vytvořena v návaznosti na vzniklou krizi po schválení německým parlamentem dne 20. října 2008. K 31. prosinci 2010 přestala instituce nabízet své další služby, nicméně udržovala předchozí schválená opatření. Dále bylo v listopadu roku 2011 oznámeno, že instituce bude opět oživena pro nové emise v případě potřeby.

Instituce SoFFin poskytovala následující formy opatření, které jsou nám již známé:

- Podporu likvidity skrz poskytnuté záruky na vzniklé úvěry pro oprávněné finanční instituce
- Pomoc formou rekapitalizace (investice do vlastního kapitálu)
- Odkupy nezdravých aktiv

Instituce mohla poskytovat schválené záruky až do výše 400 miliard EUR a na odkup aktiv a rekapitalizaci měla prostor poskytovat pomoc až do výše 80 miliard EUR. Tato instituce se několikrát podílela na poskytování výše popsané pomoci vůči různým finančním institucím. V lednu 2011 pak instituce SoFFin prošla reorganizací a přetvořila se na německou agenturu FMSA[138] zaměřující se na stabilizaci finančních trhů[139].

4.4.3 Vývoj ekonomiky Německa - data

Německo je celosvětově považováno za ekonomicky silnou zemi, a proto bude zajímavé zanalyzovat některé významné ekonomické ukazatele této země a zjistit, jak silný dopad měla krize na výrazně stabilní zemi. Ve srovnání s předchozí analýzou Irska by Německo mělo vykazovat lepší výsledky, jak v síle dopadu, tak i rychlosti regenerace ekonomiky a potřeby získání podpory pro finanční systém.

[137] Sonderfonds Finanzmarktstabilisierung
[138] Financial Market Stabilization Agency
[139] en.wikipedia.org

Nejprve je tedy klíčové se podívat na průřez jednotlivých let, jak byla poskytována finanční pomoc skrz opatření. Zjistit jak velký objem a v jakých letech byl poskytován a porovnat to nejlépe se změnami salda veřejného rozpočtu.

Tabulka 13: Vývoj finanční pomoci jednotlivých opatření za období 2008-2013 v Německu

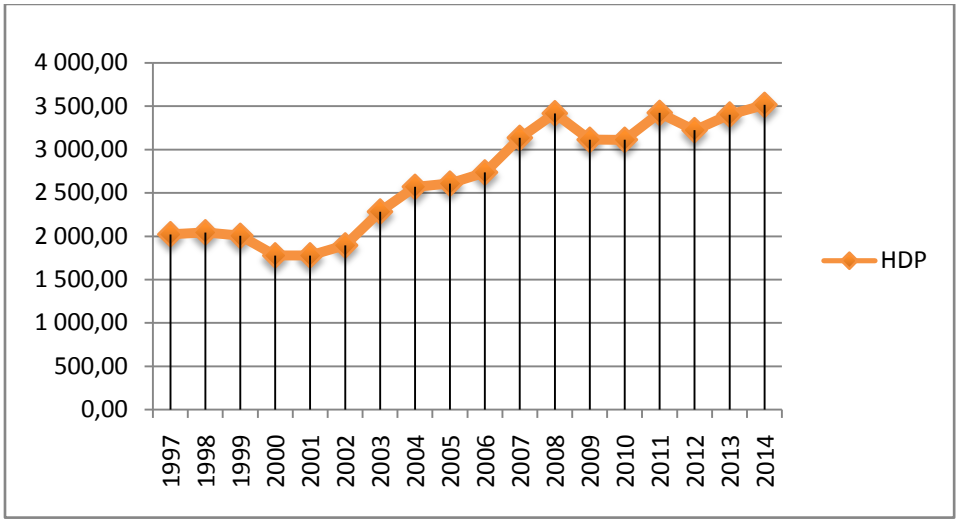
Německo (ročně)	2008-2013								Celkem v každém roce
	Rekapitalizace		Garance 2009		Záchrana aktiv (odkup aktiv)		Jiná možná opatření na podporu likvidity než garance		
	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	
2008	20,00	0,80%	19,09	0,75%	9,80	0,39%	3,57	0,14%	52,45
2009	32,95	1,37%	135,03	5,61%	24,77	1,03%	0,00	0%	192,75
2010	6,65	0,27%	132,03	5,28%	45,00	1,80%	4,75	0,19%	188,43
2011	3,65	0,14%	34,72	1,35%	0,00	0%	0,00	0%	38,37
2012	0,93	0,04%	10,04	0,38%	0,40	0,02%	0,00	0%	11,37
2013	0,00	0%	3,04	0,11%	0,00	0%	0,00	0%	3,04
Celkem	64,17	----	135,03	----	79,97	----	4,75	----	----

Zdroj: ec.europa.eu, vlastní zpracování

Tabulka by opět měla navazovat částečně na popsané záchranné programy Německa po propuknutí krize. Dále je z tabulky vidět, že opět nejvyšší položkou opatření jsou poskytnuté garance, které však svým objemem nejsou tak velké jako v případě Irska. Poskytnuté garance jsou méně jak poloviční oproti potřebným garancím pro Irsko. Dále pak dosáhly vrcholu v roce 2009, kdy byl celkový objem poskytnutých garancí nejvyšší a poté se objem již začal snižovat, protože docházelo ke splacení pomoci ze strany dlužníků či banky samotné. Z tabulky je také vidět, že v roce 2013 již byla úroveň nesplacených garancí pouze na 3 miliardách EUR. Jiná opatření na podporu likvidity již byla splacena v roce 2011. V případě rekapitalizace a odkupu aktiv je vidět, že je po roce 2011 již docházelo k útlumu požadavků na poskytnutí opatření a v roce 2013 již žádná pomoc tohoto typu poskytnuta nebyla. Pokud vezmeme v úvahu velikost ekonomiky Německa a Irska je jasné, že Německo výrazně převyšuje Irsko a přitom objem obdržené pomoci byl nižší.

Následující graf ukazuje vývoj HDP Německa v období 1997-2014.

Graf 4: Vývoj HDP v Německu za období 1997-2014 (v miliardách EUR) v běžných cenách

Zdroj: worldbank.org, vlastní zpracování

Na přelomu století došlo k mírnému poklesu HDP cca na dva roky. Růst se poté opět obnovil a výrazně nastartoval až po vzniku nové koalice ve vládě od roku 2005. Růst byl poté výrazný a pohyboval se mezi 5-14% každý rok. Vrcholem byl poté rok 2008, kdy úroveň HDP dosáhla 3418,38 miliard EUR. Následoval propad, který by nepřekvapil snad nikoho, protože tento propad zaznamenala asi většina ekonomik. V případě Německa se jedná o propad mezi lety 2008 a 2009 o necelých 9% HDP, což je celkem o 304,71 miliard EUR. Nicméně v roce 2010 opět ekonomika začala pracovat a v roce 2011 už výše HDP převyšovala vrchol z roku 2008. Nástup byl asi příliš rychlý, protože poté došlo ještě k menšímu opětovnému propadu, nicméně je na konci vývoje vidět, že už loni byla úroveň opět vyšší než vrchol z roku 2008 a to přibližně o 96,7 miliard EUR.

Tabulka 14: Veřejný dluh Německa v letech 2006-2014 (v miliardách EUR)

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Veřejný dluh	1 773,00	1 849,53	2 034,39	2 283,48	2 319,69	2 499,55	2 666,47	2 555,96	2 623,62
Meziroční změna		76,53	184,87	249,09	36,21	179,86	166,93	-110,51	67,66

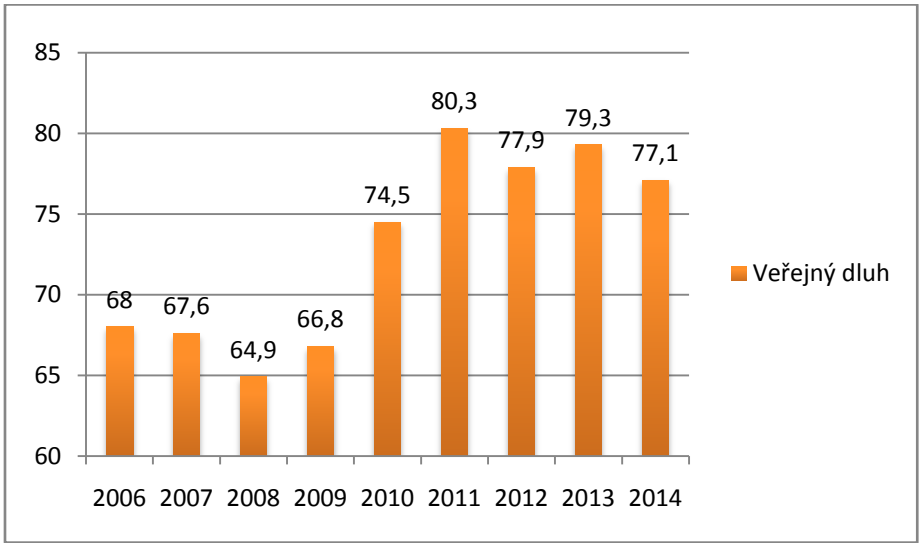
Zdroj: tradingeconomics.com, vlastní zpracování

Výše veřejného dluhu Německa nám může připadat jako velmi vysoká ve srovnání s Irským veřejným dluhem, nicméně je nutné si uvědomit, že velká a silná ekonomika potřebuje velké finanční prostředky, aby mohla pracovat a fungovat. Vrcholný nárůst je poté vidět mezi lety 2008 a 2009, kdy se veřejný dluh zvýšil o skoro 250 miliard EUR. Naopak překvapivý se pokles dluhu mezi lety 2012 a 2013, kdy německá ekonomika začala výrazněji pracovat. Lze tedy předpokládat, že pokud dále bude následovat významný nárůst ekonomiky

Německa, tak veřejný dluh by neměl mít rostoucí tendenci i když zde bude silný vliv na podporu od Německa především od zemí PIGS.

Vývoj veřejného dluhu Německa k HDP není nijak překvapivý vzhledem k vývoji HDP a objemu dluhu. Vrcholu dosáhl tento poměr v roce 2011, kdy došlo k silnějšímu nárůstu dluhu oproti předchozímu roku. Nicméně je zde vidět tendence stlačování velikosti dluhu minimálně na předchozí úroveň. Zatím to pro rok 2015 vypadá, že veřejný dluh Německa je na úrovni 74,7% k HDP, což je méně než v roce 2014. Nicméně tato úroveň dluhu k HDP znamená, že Německo již dlouho nedodržuje Maastrichtská kritéria.

Graf 5: Vývoj veřejného dluhu Německa k HDP v období 2006 až 2014 (v %)

Zdroj: tradingeconomics.com, vlastní zpracování

O příjmech státního rozpočtu se dá říct, že skoro kopírují vývoj HDP a to by také muselo znamenat, že jejich procentuální vývoj se v čase příliš nemění. Pravdou je, že úroveň příjmů se drží stále okolo 43-44% k HDP, což znamená, že Německo nepodnikalo příliš velké kroky, aby změnilo skladbu příjmů. Lze tedy konstatovat, že vývoj příjmů nic příliš nenarušilo.

Tabulka 15: Přehled příjmů a výdajů Německa v období 2006-2014 (v miliard. EUR, v %)

rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
příjmy (miliard.)	1176,5	1351,0	1487,0	1382,5	1341,6	1495,8	1427,9	1514,3	1567,7
příjmy % HDP	43	43,1	43,5	44,4	43,1	43,7	44,3	44,5	44,6
výdaje (miliard.)	1220,2	1338,5	1487,0	1475,9	1469,2	1526,6	1424,6	1507,5	1546,6
výdaje % HDP	44,6	42,7	43,5	47,4	47,2	44,6	44,2	44,3	44
saldo (miliard.)	-43,8	12,5	0,0	-93,4	-127,6	-30,8	3,2	6,8	21,1
saldo % HDP	-1,6	0,4	0	-3	-4,1	-0,9	0,1	0,2	0,6

Zdroj: Eurostat.ec, vlastní zpracování

Výdaje na to také nejsou špatně. V roce 2007 byly na nejnižší procentuální úrovni k HDP a naopak na nejvyšší v roce 2009, kdy objem státní pomoci vůči bankám byl jeden

z největších. Když porovnáme poměr deficitu k HDP s Irskem tak zjistíme, že Německo vykazuje velice dobré výsledky. K maximálnímu poměru došlo v roce 2010, kdy úroveň dluhu byla 4,1% k HDP, což je srovnání s Irskými skoro 33% pozitivní ukazatel.

4.5 Španělsko

4.5.1 Obecné informace – vývoj Španělska před krizí

Španělsko se svou ekonomikou řadí do vyšších řad žebříčku velikosti ekonomik Evropské unie. V období před krizí se jednalo o jednu z nejrychleji rostoucích ekonomik a podobně jako v případě Německa si Španělsko budovalo silnou pozici. Zdá se tedy, že Španělsko mělo ustát ekonomickou krizi podobně dobře jako Německo, nicméně opak je pravdou. Už v období expanze Španělsko vykazovalo určité špatné signály, na které však nikdo nebral ohled, avšak po vypuknutí krize hrály svou roli.

Španělsko na počátku 90. let 20. století prodělalo krizi, která byla po svém doznění počátkem dlouhého období konjunktury. Prakticky od roku 1994 docházelo ve Španělsku ke každoročnímu ekonomickému růstu a ten nebyl zanedbatelný. Každoročně ekonomika vzrostla o cca 2-5%. Důvodem tohoto výrazného růstu byly následující faktory: silný bankovní systém, kvalitní infrastruktura, mezinárodní spolupráce, atd. Důležitým bodem je fakt, že celkový přístup k riziku za strany Španělska byl otevřený. Míra averze k riziku byla velmi nízká a tak Španělsko bylo ochotno více riskovat. Investice jenom rostly, nicméně na úkor většího zadlužování obyvatelstva. Jedním z dominantních oborů, na které se Španělsko zaměřovalo, bylo stavebnictví a sem se investice jen hrnuly. Navíc španělské finanční instituce ochotně poskytovaly financování i pro méně bonitní klienty. Úvěrová politika byla tedy velice uvolněná[140] a španělský trh s nemovitostmi[141] začal být více předimenzovaný. To vše bylo ještě více umocněno klesající úrokovou mírou, což poskytovalo levný přístup k penězům. Celá tato pozitivní nálada se odrazila do mnoha koutů ekonomiky. Nezaměstnanost byla nejnižší za poslední období. Těmito událostmi se zase Španělsko více podobá Irsku, a proto dopad krize bude silnější než v případě Německa i když se jedná o silnou ekonomiku.

Ekonomická krize zasáhla Španělsko v době překonání svého vrcholu. Úrokové míry se postupně začaly zvyšovat, protože jejich úroveň již byla na neúnosném minimu. Po

[140] Objem bankovních úvěrů každoročně rostl v období před krizí.
[141] Od roku 2000 do vypuknutí krize španělský trhu s nemovitostmi vzrostl téměř na trojnásobek a ceny výrazně rostly. Zde se tedy také nafukovala obrovská bublina.

splasknutí hypoteční bubliny se rapidně snížily ceny nemovitostí a bankám zůstaly jen nesplacené úvěry, které se staly nedobytnými pohledávkami. Nezaměstnanost raketově vystřelila[142] a ostatní ekonomické ukazatele se začaly výrazně zhoršovat[143]. Ratingové agentury snížily hodnocení úvěrové spolehlivosti Španělska o dva stupně v jednom roce. Španělsko se tedy dostalo do nejhorší bankovní krize od dob Velké hospodářské krize. Obyvatelstvo tento zásah do ekonomiky silně pocítilo a projevilo nedůvěru tehdejší vládě zvolením opozice ve volbách.

4.5.2 Záchranné programy Španělska

Jak bude vidět v tomto textu, tak nástup krize ve Španělsku byl stejný jako u ostatních zemí, ale na rozdíl od Německa se krize zemí dlouho táhla, nicméně finanční pomoc španělským finančním institucím byla poskytována až s odstupem času. Důvodem může být i původní silný bankovní systém, které Španělsko mělo v období před krizí. Španělské banky tedy déle odolávaly náporu a celková časová osa obdržené pomoci a schvalování opatření se lehce posunula oproti Německu a Irsku.

Na začátku všech záchranných programů přislíbených finančním institucím Španělska musí nejprve přecházet schválení všech forem pomoci, které se můžou k potřebným institucím dostat. Dne 4. listopadu 2008 byl Evropskou komisí schválen španělský fond na pořízení (odkup) aktiv od finančních institucí. Komise samozřejmě požadovala od španělských orgánů předložení komplexního souboru závazků, které učiní s vytvořením tohoto fondu. Předložený soubor závazků byl v souladu s pokyny sdělení o státní podpoře pro překonání současné finanční krize, takže nic nebránilo schválení tohoto požadavku. Založení fondu na odkup aktiv mělo především za cíl dodání potřebné likvidity pro banky. Aktiva však musela mít určité podmínky, které se musely dodržet ze strany bank. Fond mohl koupit pouze dluhopisy s ratingem AAA formou aukce s omezeným úvěrovým rizikem. Dále se banky musely zavázat k pozdějšímu odkupu aktiv zpět za předem pevně stanovenou cenu. Celý tento proces nesmí zvýhodňovat žádnou banku, aby nedošlo k narušení hospodářské soutěže. Navíc musí španělské orgány podávat každých šest měsíců zprávu o situaci podpory.

Dne 23. prosince 2008 schválila Evropská komise španělský systém záruk pro finanční instituce. Schválení bylo uděleno, protože návrh byl v souladu opět s pokyny sdělení o státní podpoře pro překonání současné finanční krize. Státní záruka se bude týkat vydaných bankovek, dluhopisů a úvěrů. Splatnost těchto nástrojů, na které se bude vztahovat garance,

[142] Nezaměstnanost v roce 2012 činila 24,4% (průměr EU 10,9%), což je obrovské číslo
[143] Pokles HDP, růst nezaměstnanosti, růst deficitu státního rozpočtu, růst veřejného dluhu atd.

musí být v rozmezí od tří měsíců do tří let. Za výjimečných okolností může být záruka prodloužena i na nástroje se splatností do pěti let. Celkový rozpočet této podpory byl limitován částkou 100 miliard EUR, nicméně pokud se změní podmínky trhu, pak může být rozpočet navýšen až na 200 miliard EUR. K systému pojištění vkladů budou mít přístup pouze solventní instituce[144]. Toto rozhodnutí komise je platné na šest měsíců, pak můžou španělské orgány požádat o prodloužení lhůty platnosti.

Důležitým okamžikem bylo i schválení ze dne 28. ledna 2010, kdy Evropská komise schválila španělský rekapitalizační systém pro potřebné finanční instituce. Rekapitalizace byla zaměřená na zvýšení pevnosti a platební schopnosti úvěrových institucí, aby byly schopny poskytovat úvěry za normálních okolností a nebyla tím narušena důvěra ve finanční systém. Tento systém zajistil i založení tzv. FROB[145], což je instituce, která bude zajišťovat potřebné prostředky pro žádající instituce a těm bude navýšen kapitál Tier 1 skrz emisi nových akcií, které bude mít FROB v portfoliu. Při žádosti o kapitálovou výpomoc bylo nutné předložit integrační plán stanovující konkrétní opatření a závazky[146]. Tento plán pak musel být schválen národní bankou Španělska a poté až byl postoupen ke zpracování pro FROB. Ten pak sdílel dále informace s Evropskou komisí ještě před samotnou rekapitalizací, aby mohla posoudit rizikovost žádající instituce. Všechny předešlé formy poskytnutí pomoci jsou Evropskou komisí schváleny pouze dočasně, proto musí španělské orgány vždy včas požádat o prodloužení platnosti.

29. června 2010 schválila Evropská komise podporu na restrukturalizaci španělské Caja Castilla-La Mancha, která již měla problémy od roku 2009, a poté došlo k několika různým bail-outům. Banka obdržela státní záruku ve výši 3 miliardy EUR, poté kapitálovou injekci ve výši 1,3 miliardy EUR za převod nebankovních aktiv do fondu pojištění vkladů. Dále pak příspěvek na likviditu ve výši 350 miliónů EUR atd. Nakonec restrukturalizace dospěla k tomu, že Caja Castilla-La Mancha se vzdala své bankovní licence a přeměnila se na nadaci, jejímž cílem je udržovat pouze stávající závazky v oblasti charitativních, kulturních a sociálních služeb.

8. listopadu 2010 schválila Evropská komise podporu na restrukturalizaci španělské CajaSur. FROB poskytl CajaSur dvě dočasná záchranná opatření: kapitálovou injekci ve výši 800 milionů EUR, aby byly splněny regulatorní kapitálové požadavky, a potřebnou likviditu 1,5 milionů EUR, aby splnila své odhadované potřeby likvidity. Bankovní licence CajaSur

[144] Je zde požadován nediskriminační přístup a garance bude poskytnuta všem solventní institucím s podílem aspoň jedna tisícina úvěrového trhu.
[145] Fondo de Reestructuración Ordenada Bancaria
[146] Součástí je i systém odměn

byla poté prodána španělské spořitelně BBK SA, která by jinak nebyla životaschopná bez státní podpory.

Následující tabulka obsahuje další významné události schválené podpory Evropskou komisí.

Tabulka 16: Vybrané formy opatření poskytnutých finančním institucím Španělska

Forma opatření	Datum schválení	Objem prostředků
Rekapitalizace spořitelny NCG Banco	30. září 2011	2,465 miliard EUR
Rekapitalizace spořitelny Catalunya Banc	30. září 2011	1,718 miliard EUR
Rekapitalizace spořitelny UNNIM Banc	30. září 2011	568 miliónů EUR
Kapitálová injekce pro Banco de Valencia	21. listopadu 2011	1 miliarda EUR
Přístup k likvidím prostředků pro Banco de Valencia	21. listopadu 2011	2 miliardy EUR
Rekapitalizace pro španělskou Bankia / BFA	27. června 2012	4,465 miliard EUR
Záruky pro španělskou Bankia / BFA	27. června 2012	19 miliard EUR
Odkup znehodnocených aktiv UNNIM Banc SAU	25. července 2012	3,817 miliard EUR
Záruky pro Liberbank	20. prosince 2012	3,875 miliard EUR
Záruky pro banku Caja3	20. prosince 2012	654 miliónů EUR
Kapitálová injekce pro Banco Gallego	25. července 2013	867 miliónů EUR
Záruky pro Banco Gallego	25. července 2013	806 miliónů EUR

Zdroj: Zdroj: http://europa.eu/, vlastní zpracování

Legenda: NCG = NovaCaixaGalicia

Z tabulky je jasné, že všechna poskytnutí schválení na opatření pro potřebné banky nebyly zmíněny z důvodu jejich vysokého počtu. Nicméně tabulka obsahuje to nejdůležitější z finančních podpor španělského finančního systému. Celý proces finanční pomoci byl posunut, jak již bylo popsáno, na rozdíl od Německa či Irska, protože španělská ekonomika dlouho odolávala náporu krize. Nicméně zátěžové testy bank na sklonku roku 2010 nedopadly nejlépe a tak se španělské banky musely uchýlit k externí finanční pomoci.

4.5.3 Vývoj ekonomiky Španělska - data

Podle následujících ukazatelů ekonomiky budu moci zjistit, jaký měla krize dopad na ekonomiku Španělska a jak silně se odrazila na veřejných financích. Vzhledem k tomu, že španělská ekonomika byla ještě před počátkem krize považována za významnou a silnou, nikdo si nedokázal představit, že by se v souvislosti se Španělskem mluvilo o riziku bankrotu. Pokud by však k bankrotu došlo, znamenalo by to pro celou měnovou unii výrazný kolaps. Je nyní pravdu, že už pravděpodobně takováto možnost již nepředstavuje hrozbu. Nicméně jako v případě Řecka se tento proces může dlouho táhnout. Podle následujících ukazatelů se pokusíme zjistit, zda má Španělsko nejhorší časy za sebou.

Nejprve je tedy klíčové se podívat na průřez jednotlivých let, jak byla poskytována finanční pomoc skrz opatření. Zjistit jak velký objem a v jakých letech byl poskytován a porovnat to nejlépe se změnami salda veřejného rozpočtu.

Tabulka 17: Vývoj finanční pomoci jednotlivých opatření za období 2008-2013 ve Španělsku

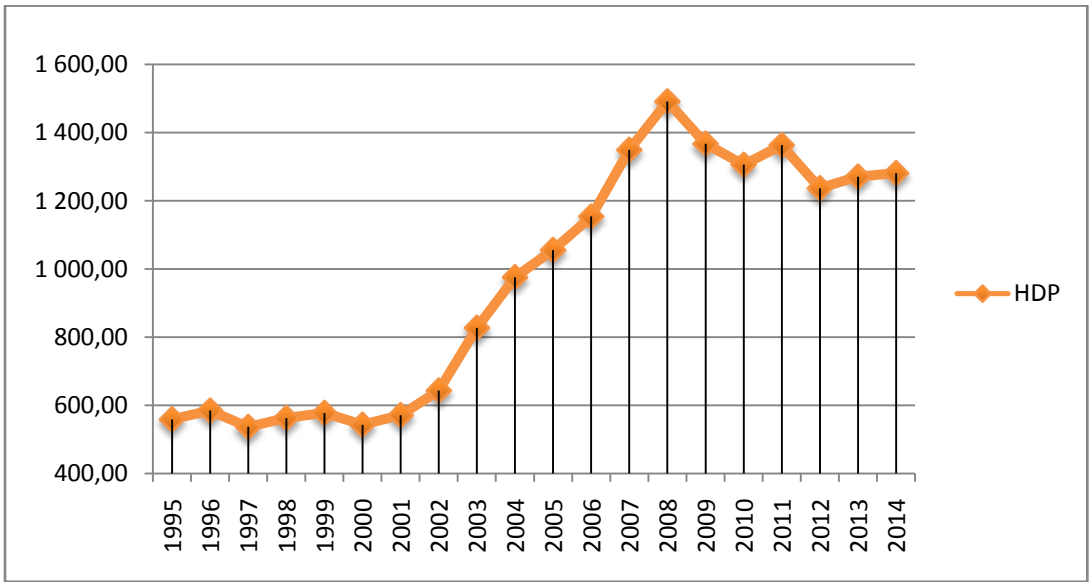
Španělsko (ročně)	2008-2013								Celkem v každém roce
	Rekapitalizace		Garance 2009		Záchrana aktiv (odkup aktiv)		Jiná možná opatření na podporu likvidity než garance		
	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	
2008	0	0%	0	0%	0	0%	2,33	0,21%	2,33
2009	1,30	0,12%	36,13	3,44%	0	0%	19,31	1,84%	56,74
2010	9,50	0,89%	55,83	5,25%	2,86	0,27%	18,96	1,78%	87,15
2011	8,53	0,79%	61,73	5,75%	0	0%	13,49	1,26%	83,74
2012	40,42	3,85%	71,97	6,86%	25,53	2,43%	3,48	0,33%	141,40
2013	2,11	0,21%	53,61	5,24%	4,51	0,44%	0,20	0,02%	60,42
Celkem	61,85	----	71,97	----	32,90	----	19,31	----	----

Zdroj: ec.europa.eu, vlastní zpracování

V porovnání tabulek s poskytnutou finanční pomocí s předchozími dvěma státy je vidět, že Španělsko prozatím obdrželo nejmenší objem pomoci formou opatření ze zkoumaných států. Nicméně vzhledem k tomu, že tyto tabulky obsahující data do roku 2013 a celkový španělský nástup pomoci byl lehce opožděnější, dá se předpokládat, že výše celkové pomoci v případě Španělska ještě vzroste. Německu a Irsku byla v roce 2013 poskytnuta už jen zanedbatelná pomoc. Proto se dá v případě Německa předpokládat, že v dalších letech už jiná opatření poskytnuta nebudou. Dále je vidět, že nejvíce bylo poskytnuto pomoci v roce 2012, což si myslím, že byl vrcholný rok. Objem pomoci na rekapitalizaci a odkup aktiv byl největší a poskytnuté garance byly na vrcholu svého objemu. Od tohoto roku se dá předpokládat splácení pomoci zpět státu. Dále se už dá předpokládat pokles i vzhledem k původnímu silnému bankovnímu systému. Španělsko stejně jako obě předchozí země obdrželo nejvíce pomoci ve formě garancí, které jsou podle mého názoru klíčové pro zajištění důvěryhodnosti celého systému a zajištění rychlého přístupu k likviditě, pokud původní zdroj selže. Nejvyšší objemy pomoci jsou zaznamenány v letech 2010, 2011 a 2012, což představuje období po zátěžových testech na přelomu roku 2010 a 2011, kdy španělské banky nevyšly nejlépe.

Následující graf naznačuje vývoj HDP Španělska v letech 1997 až 2014, kde je vidět, že zásadní zlom v růstu HDP je v roce 2000. Od tohoto roku HDP rostlo každým rokem a zastavilo se až v krizovém roce 2008. Na konci 20. století se Španělsko zotavovalo z krize a postupně začalo opět budovat svou celkovou infrastrukturu, proto je růst částečně proměnlivý.

Graf 6: Vývoj HDP ve Španělsku za období 1995-2014 (v miliardách EUR) v běžných cenách

Zdroj: worldbank.org, vlastní zpracování

Na počátku 21. století však započalo období silného ekonomického růstu, což bylo způsobeno především silným zemědělství a hlavně sektorem stavebnictví. Nové investice, snižující se úrokové sazby, uvolněná úvěrová politika a rostoucí stavební sektor fungovaly jako hnací motor pro španělskou ekonomiku. Vrcholem byl tedy rok 2008, který byl současně vrcholem i předchozích popsaných států. Jediné Německo se již dvakrát dokázalo vrátit na předchozí úroveň HDP z roku 2008. V případě Irska se dá konstatovat, že od roku 2012 se pokouší opět o růstovou tendenci celkem výrazněji. Španělsko však prochází stále proměnlivým propadem. V roce 2011 se zdálo, že se španělská ekonomika začíná vzpamatovávat a bude následovat růst, nicméně rok 2012 byl opět propadovým rokem[147]. Silnou roli, zde bude hrát určitě snaha bankovního sektoru se zotavit z krize. Nástup pomoci začal později a tak až v těchto letech se dostalo tomuto sektoru výraznější externí finanční pomoci. Těžko říct, jaký bude další vývoj španělské ekonomiky vzhledem k současným stálým ekonomickým problémům. Nicméně podle posledních zpráv tohoto roku roste španělská ekonomika nejrychleji za posledních osm let. Španělská média prohlašují, že španělský lid vidí světlo na konci tunelu a že snad mají to nejhorší za sebou. Míra

[147] Tento rok nebyl kritický jen pro Španělsko, ale zažívala ho celá Evropa. Nicméně ekonomové nebyli příliš pesimističtí a podle čísel odhadovali, že se jedná pouze o lehké zastavení ekonomiky, nicméně tento propad nebude určitě tak výrazný jako v roce 2008.

nezaměstnanosti také klesá a vznikají nová pracovní místa, která však podle některých komentářů nejsou příliš dobře placená. Závěr je však takový, že HDP za rok 2015 bude určitě vyšší než v roce 2014 a tím by tak opět mohlo nastat období konjunktury.

Následující tabulka objemu veřejného dluhu není příliš povzbudivá. Je vidět, že veřejný dluh rostl ve všech letech popsaných v tabulce a to i v letech, kdy španělská ekonomika zažívala ekonomický růst. Těsně před vrcholem byl nárůst nejnižší, nicméně po něm už to bylo jen horší. Během let 2009 a 2010 dluh výrazně narostl a nejvíce pak v roce 2012. Jak to bylo s veřejnými výdaji, zjistíme až v popisu následující tabulky.

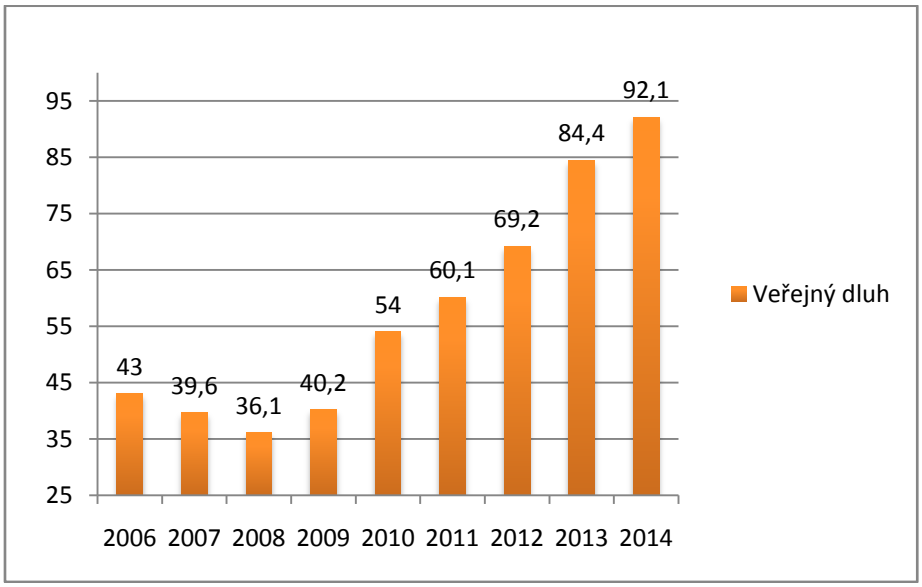
Tabulka 18: Veřejný dluh Španělska v letech 2006-2014 (v miliardách EUR)

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Veřejný dluh	453,99	456,84	487,21	599,62	738,51	784,97	943,50	1043,89	1170,47
Meziroční změna		2,86	30,36	112,42	138,89	46,46	158,53	100,39	126,58

Zdroj: tradingeconomics.com, vlastní zpracování

Z grafu je vidět, že se Španělsku nedaří dostat veřejný dluh pod kontrolu. Jeho růst je od roku 2008, kde byl poměr nejnižší, stále výrazný. Tento graf má Španělsko ve srovnání s předchozími státy nejhorší. Německo již poměr veřejného dluhu k HDP snižuje jak skrz růst HDP, tak i pokusy o snižování objemu veřejného dluhu. V případě Irska se dá mluvit o klesajícím růstu příbytku veřejného dluhu k HDP. Objem veřejného dluhu roste pomaleji a velikost HDP roste. Ve Španělsku nyní dochází k růstu HDP, nicméně objem veřejného dluhu stále roste a proto je poměr stále tak výrazný.

Graf 7: Vývoj veřejného dluhu Španělska k HDP v období 2006 až 2014 (v %)

Zdroj: tradingeconomics.com, vlastní zpracování

Následující tabulka poskytuje přehled veřejných příjmů a výdajů za klíčové roky. Je vidět, že příjmy státního rozpočtu jsou navázány na vývoj ekonomiky, takže je poznat

závislosti velikosti příjmů a velikosti HDP za daný rok, což je i logické. Opakem je pak kauzalita vývoje veřejných výdajů a HDP. Největší objem veřejných výdajů byl v letech 2008 a 2009, pak výdaje výrazněji poklesly a v roce 2011 zase stouply na skoro původní úroveň a tento rok také vzrostlo HDP. Zde je tedy vidět částečná závislost HDP na objemu veřejných výdajů schválený na daný rok. Od roku 2012 výdaje klesají a v tomto roce byl zaznamenán výrazný propad HDP. Nicméně od tohoto roku také rostou příjmy státního rozpočtu. V roce 2012 byl také poskytnut nejvyšší objem pomoci finančním institucím, jak už bylo popsáno. Nicméně do výše veřejných výdajů se to příliš nepromítlo oproti předchozím rokům. Je tedy možné předpokládat, že některé tyto položky finanční pomoci šly mimo státní rozpočet.

Tabulka 19: Přehled příjmů a výdajů Španělska v období 2006-2014 (v miliard. EUR, v %)

rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
příjmy (miliard.)	467,2	552,0	547,4	475,9	472,8	490,8	457,6	476,6	484,3
příjmy % HDP	40,5	40,9	36,7	34,8	36,2	36,0	37,0	37,5	37,8
výdaje (miliard.)	441,8	525,0	613,0	626,4	595,6	619,0	585,0	563,0	558,6
výdaje % HDP	38,3	38,9	41,1	45,8	45,6	45,4	47,3	44,3	43,6
saldo (miliard.)	25,4	27,0	-65,6	-150,4	-122,8	-128,2	-127,4	-86,4	-74,3
saldo % HDP	2,2	2,0	-4,4	-11,0	-9,4	-9,4	-10,3	-6,8	-5,8

Zdroj: Eurostat.ec, vlastní zpracování

5 Řešení finanční krize v USA

5.1 Obecné informace a formy pomoci USA

V září 2008 byl americký národ na pokraji pádu do druhé velké hospodářské krize. Důvěra ve finanční systém se ztrácela a panika se šířila. Každá hlavní finanční instituce byla zranitelná. Poprvé tehdejší americká generace začala zpochybňovat bezpečnost svých peněz v bankách. Za více než 80 let poprvé hrozila reálná možnost runu na americký bankovní systém. Národ ztrácel téměř 800 tisíc pracovních míst za měsíc a bohatství domácností kleslo o 17 procent. Spojené státy americké dále USA byly základnou, kde krize propukla a šířila se poté celým světem. Je tedy jasné, že se zde krize silně projevila a bylo potřeba, aby vláda a prezident zajistili určitá opatření na podporu celého finančního systému. FED společně s americkou vládou vytvořily záchrannou síť, která by měla zajistit finanční pomoc každé potřebné americké instituci.

Zákonem vydaným v reakci na vznik hypoteční krize byl zákon: *Emergency Economic Stabilization Act* z roku 2008 vytvořený tehdejším ministrem financí Henrym Paulsonem. Zákon byl podepsán 3. října 2008 tehdejším prezidentem G.W.Bushem[148] a měl podpořit stabilitu amerického finančního systému. Zákon přisliboval finanční pomoc 700 miliard USD ze státní pokladny na nákup problémových aktiv[149] a kapitálové injekce. Nejprve bylo plánem poskytnout více finanční prostředků na odkup problémových aktiv, nicméně poté se čím dál více prostředky přesouvaly na podporu kapitálu bank. Docházelo tedy k růstu objemu nových emisí akcií, které překvapivě byly žádané. Do tohoto programu byly zahrnuty jak tuzemské, tak i zahraniční banky.

Tento zákon dále zajišťoval vytvoření programu **TARF**[150], což je program na podporu problémových aktiv a je programem vlády USA na nákup problémových aktiv a kapitálu finančních institucí. Původně bylo tedy tomuto programu přislíbeno 700 miliard USD, nicméně během let docházelo k úpravám této částky. Zásadní bylo snížení této částky dne 26.července 2010 zákonem Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act na povolenou částku 475 miliard USD. Podle zprávy TARPu z května 2015 bylo celkem schváleno finančních prostředků o objemu 467 miliard USD a bylo vyplaceno 427,1 miliard USD. Celkové příjmy TARPu nakonec byly 441,7 miliard USD a 426,4 miliard USD bylo poté dále investováno. Z důvodů obav, že by TARP svými investice držel některé společnosti

[148] George Walker Bush
[149] Speciálně na odkup cenných papírů krytých hypotékami
[150] Troubled Asset Relief Program

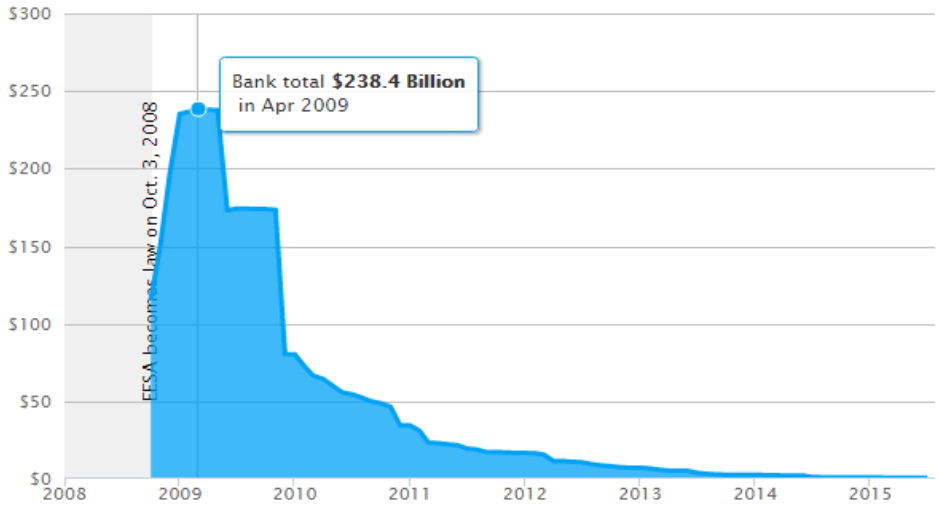
až příliš dlouho, proces zpětného odkupu se pokoušel být urychlen. Dne 19. prosince 2014 prodalo ministerstvo financí poslední akcie Ally Financial a tím došlo vlastně k ukončení programu TARP.

Hlavními cíly TARPu byly především:

- Stabilizace americké finančního systému
- Minimalizovat dopad krize na americké daňové poplatníky, zabránit socializaci nákladů
- Financovat hypoteční trh a zabránit tak vysokému počtu exekucí

TARP se zaměřoval na více oblastí podpory a rozdělil podporu do několika programů: automobilový průmysl, bankovnictví, úvěrový trh, bydlení, investice do AIG. Pro tuto práci bude klíčové se zaměřit na oblast bankovnictví a stabilizaci bankovního systému. TARP v rámci své podpory bankám poskytl kapitál všem bankám různých velikostí pomocí pěti vytvořených speciálních programů na podporu bank, které měly zajistit dostatečnou kapitalizaci všem potřebným bankám. Podpora se tedy dostala i k více jak 650 malým a komunitním bankám po celé zemi, protože cílem nebylo pomoci jen velký bankám a poskytovat finanční pomoc individuálně, ale chránit celý bankovní systém. Vláda se snažila poskytovat finanční pomoc ve formě investic, aby dopad na daňové poplatníky byl co nejmenší. TARP byl podroben rozsáhlé dohledu od jeho založení. Zákon Emergency Economic Stabilization Act stanovil čtyři dohledové instituce: Financial Stability Oversight Board (FinSOB), Government Accountability Office (GAO), Special Inspector General for TARP (SIGTARP), Congressional Oversight Panel (COP). Následující graf znázorňuje vývoj nesplaceného objemu prostředků bank.

Obrázek 8: Celková suma neuhrazených peněžních prostředků bank (v miliardách USD) vůči TARPu

Zdroj: treasury.gov

Je vidět, že nejvíce nesplacených prostředků bylo v dubnu roku 2009, kdy výše dluhu byla 238,4 miliard USD, což je v přepočtu 1,65% k HDP USA. Naopak podle posledních údajů byl nejnižší objem v srpnu 2015, kdy výše nesplacených prostředků byla už jen 0,7 miliard USD, což už je jen 0,004% k HDP USA.

Ministerstvo financí již obdrželo skoro všechny prostředky zpět v rámci programu bankovnictví a dokonce získalo finanční prostředky nad rámec svých investic do bank. Daňoví poplatníci byli tedy svědky pozitivní návratnosti této investice. V případě bankovního programu se jedná o návratnost 112,2%.

Podle informací Treasury bylo investováno v rámci všech pěti bankovních programů celkem 245,5 miliardy USD, přičemž se podařilo všechny finanční prostředky získat zpět a ještě i nějaké získat navíc. Investice tedy činily cca 245,5 miliard USD a podařilo se získat zpět celkem 275,1 miliard USD, což generuje výnos přibližně ve výši 29,6 miliard USD. TARP v oblasti bankovnictví tedy byl rozdělen na pět pomocných programů[151]:

- Asset Guarantee Program (AGP) – program garance aktiv podporoval banky, jejichž selhání by způsobilo vážnou újmu finančního systému. Byl spuštěn v lednu 2009 a současné době je již uzavřen. Celkový výsledek tohoto programu je výnos 4,1 miliardy USD. Jednalo se o podporu hodnoty některých aktiv a popřípadě potřeby absorbovat část ztrát z těchto aktiv. Celkově byla přislíbena garance pro Citigroup ve výši 5 miliard USD, nicméně nikdy nebyla využita. V případě Bank of America se zamýšlelo poskytnout záruku, nicméně ještě před podpisem dohody se Bank of America rozhodla ukončit jednání. K dohodě sice nedošlo, ale v září 2009 musela Bank of America zaplatit poplatek za odstoupení ve výši cca 425 miliónů USD. Zbytek výnosů pak plynulo ze závazku Citigroup.
- Supervisory Capital Assessment Program (SCAP) a Capital Assistance Program (CAP) – tento program (SCAP) se zaměřoval na vytvoření zátěžových testů a otestování zdraví 19 největších bankovních holdingových společností. Program byl důležitý především pro obnovu důvěry a oživení úvěrování na trhu. Měl zajistit (CAP) dodání dostatečného kapitálu pro potřebné společnosti[152] v závislosti na výsledcích zátěžových testů. Poskytnutí pomoci doplnění potřebného kapitálu bylo nabídnuto všem bankám (ne pouze zkoumaným 19 významným bankám). Výsledky zátěžových testů ukázaly, že 9 z 19 zkoumaných finančních institucí mělo dostatečný kapitálový polštář, který jim umožnil plnit své závazky. Zbylým 10 finančním institucím společně

[151] treasury.gov - Bank Investment Programs
[152] Pro ty společnosti, které si nedokázali zajistit dostatečný kapitál prostřednictvím soukromých zdrojů.

chybělo cca 75 miliard USD na splnění svých závazků, nicméně 9 z nich bylo schopno si obstarat finanční prostředky od soukromého sektoru. Jediná společnost, která toho nebyla schopna, byla Ally Financial[153]. Nicméně i tato finanční instituce nakonec byla financována skrz program automobilového průmyslu, což také spadá pod TARP. Tento bankovní program byl dne 9. listopadu 2009 uzavřen bez jakýchkoli investic.

- Capital Purchase Program (CPP) – tento program poskytoval potřebný kapitál pro všechny životaschopné finanční instituce v zemi. Bez dodání potřebného kapitálu hrozilo zmražení úvěrového trhu a velké finanční ztráty. Investiční období tohoto programu trvalo do prosince roku 2009, poté se ministerstvo financí už jen snažilo získat své investice zpět. Celkem bylo přibližně investováno necelých 205 miliard USD a opět se podařilo získat zpět více, než bylo investováno. Kapitál byl poskytnut do 707 finančních institucí ve 48 státech USA. Největší investice byla okolo 25 miliard USD a nejmenší 301 tisíc USD. Ministerstvo financí obdrželo za poskytnuté finanční prostředky prioritní akcie nebo dluhové cenné papíry, dále pak mohly být poskytovány i warranty na nákup kmenových akcií. Dividendy byly poskytovány ve výši 5% v prvních pěti letech a po uplynutí této doby se dividendy zvýšily na 9%. Dále pak hlavní výnos tohoto programu byl spojen s prodejem[154] warrantů, kde výnos činil necelých 8 miliard USD. O všech výnosech tohoto programu ministerstvo financí průběžně informovalo daňové poplatníky skrze své reporty: Warrant Disposition Reports, což mi přijde jako správný krok k posílení důvěry veřejnosti. K 31. červenci 2015 již ministerstvo financí získalo zpět 226,4 miliard USD oproti investovaným 204,9 miliardám USD. Celkový výnos tohoto programu je zatím přibližně 27 miliard USD, nicméně nebyly splaceny ještě všechny závazky vůči státu a nejsou do této částky započteny ztráty a odpisy.
- Community Development Capital Initiative (CDCI) – tento program byl založen 3.února 2010 na podporu netradičních bankovních institucí, které mají horší podmínky na bankovním trhu pro získání potřebného kapitálu. Svou povahou tento program spadá lehce pod program CPP. V rámci tohoto programu tak byl vytvořen certifikát, který získala instituce spadající svým charakterem pod tento program. Banky v rámci tohoto programu byly zvýhodňovány oproti programu CPP, kde výše dividendy byla na počátku 5%, zde byla výše dividendy na počátku pouze 2%. Dále pak měly banky v rámci CDCI výhodnější podmínky odkupu svých cenných papírů. Financování skrz

[153] Rozdělena na Ally Bank a Ally Auto.
[154] Prodej byl ministerstvem financí realizován především pomocí aukcí.

tento program bylo ukončeno v září 2010 a investice činily 570 miliónů USD do 84 institucí. Z této částky pak 363,3 miliónů bylo poskytnuto vůči 28 institucím, které byly převedeny z programu CPP do CDCI. V současné době ministerstvo financí shromáždilo celkem 47,9 miliónů USD za dividendy a úroky z programu CDCI. V programu však dále zůstává 64 institucí, které mají pod sebou 455 miliónů USD ve formě nesplacených investic. Ministerstvo je nyní sleduje a zajišťuje postupné splácení poskytnutých investic.

- Targeted Investment Program (TIP) – tento program byl založen v prosinci 2008 a pomáhal ministerstvu financí zaměřit se na ty nejdůležitější instituce žádající o finanční pomoc. Ministerstvo financí tak provedlo investice do dvou důležitých institucí – Bank of America a Citigroup. Do každé z nich investovala v rámci TIPu 20 miliard USD, což je tedy dohromady 40 miliard USD v rámci tohoto programu. Investice směřovaly do prioritních akcií a warrantů na kmenové akcie. Nároky ministerstva financí však byly vyšší než v rámci CPP. Dividendy z akcií činily 8% ročně oproti 5% a byly uloženy vyšší požadavky na podávání zpráv. V prosinci 2009 obě společnosti splatily původní investice v rámci TIP. Výnos tohoto programu byl 4,4 miliardy USD – 2,6 miliardy v rámci Bank of America a 1,8 miliardy USD v rámci Citigroup. Výnos 4,4 miliardy USD je složen z 3 miliardy z dividend a 1,4 miliardy z aukcí warrantů.

5.2 Vývoj ekonomiky USA – data

Následující tabulka popisuje vývoj finanční podpory v rámci bankovního programu TARPu. Většina obsahu tabulky byla vysvětlena v předešlém textu jednotlivých programů a tabulka by na to měla navazovat. Dále pak tabulka byla sestavena z několika finančních reportů TARPu, kdy roční popisované období každého reportu trvalo od října do září[155]. Údaje pro každý rok jsou vždy kumulované v návaznosti na ten předchozí. Poslední popsaný rok 2014 obsahuje celková nakumulovaná čísla celého programu bankovnictví, co byly zveřejněny v poslední finanční zprávě TARPu. Poslední řádek součtu je tedy součtem sloupců jen roku 2014. Z tabulky je dále vidět, že většina pomoci byla poskytnuta v roce 2009, což je tedy hned po vzniku programů. Pomoc byla v roce 2009 schválena i pro program garance, nicméně je z tabulky vidět, že nikdy nemusela být využita. Obě banky v rámci tohoto programu (Bank of America a Citigroup) však musely zaplatit poplatky za podporu garancí ze strany ministerstva financí.

[155] Finanční report pro rok 2010 – období od 1. října 2009 do 30. září 2010

Tabulka 20: Vývoj finanční pomoci jednotlivých programů za období 2008-2014 v USA

Rok	Program	Průběh podpory (v miliardách USD) v celkovém objemu na konci každého roku					
		Schválená podpory	Vyplacená podpora	Splaceno zpět	Nesplaceno	Odpisy a ztráty	Výnosy
2009	CPP	204,6	204,6	70,7	133,9	0,0	9,7
	TIP	40,0	40,0	0,0	40,0	0,0	1,9
	AGP	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5
	CDCI	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2010	CPP	204,9	204,9	152,5	49,8	0,0	19,8
	TIP	40,0	40,0	40,0	0,0	0,0	4,2
	AGP	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7
	CDCI	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2011	CPP	204,9	204,9	185,0	17,3	2,6	25,7
	TIP	40,0	40,0	40,0	0,0	0,0	4,4
	AGP	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0
	CDCI	0,6	0,6	0,0	0,6	0,0	0,0
2012	CPP	204,9	204,9	193,2	8,7	3,0	26,4
	TIP	40,0	40,0	40,0	0,0	0,0	4,4
	AGP	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0
	CDCI	0,6	0,6	0,0	0,6	0,0	0,0
2013	CPP	204,9	204,9	197,9	3,1	3,9	26,8
	TIP	40,0	40,0	40,0	0,0	0,0	4,4
	AGP	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,1
	CDCI	0,6	0,6	0,1	0,5	0,0	0,0
2014	CPP	204,9	204,9	199,4	0,6	4,9	27,0
	TIP	40,0	40,0	40,0	0,0	0,0	4,4
	AGP	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,1
	CDCI	0,6	0,6	0,1	0,5	0,0	0,1
Total		**250,5**	**245,5**	**239,5**	**1,1**	**4,9**	**35,6**

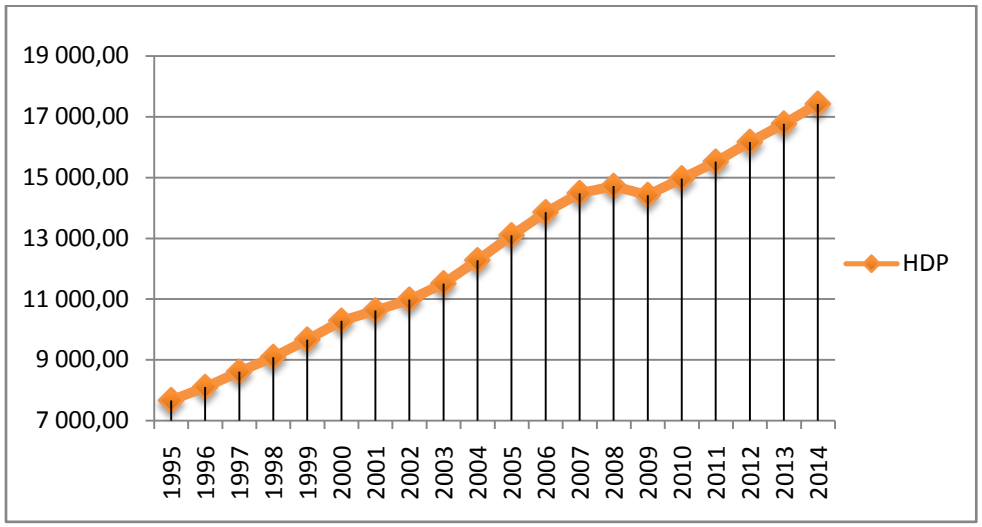
Zdroj: treasury.gov – Annual Agency Financial Reports 2009-2015, vlastní zpracování

Z výsledků tabulky je vidět, že objem schválené pomoci byl 250,5 miliard USD, nicméně poskytnutá pomoc byla jen ve výši 245,5 miliard USD, kde rozdílem je právě těch 5 miliard USD neposkytnutých v programu garance. Je dále důležité si uvědomit, že nejvíce finančních prostředků bylo poskytnuto do programu CPP, což je vlastně forma poskytnutí potřebného kapitálu bankám. Za tento kapitál potom stát obdrží většinou nově emitované akcie a tím získá určitý majetkový podíl na dané bance s různou rozhodovací pravomocí. Stát tedy majetkově vstupuje do banky a v určitých případech má i rozhodovací pravomoci jako majoritní vlastník. Tento charakter záchranných programů je pro USA typický na rozdíl od typu záchranných programů Evropské unie, kde více převládají opatření ve formě garancí a odkupu aktiv do speciálně vytvořené instituce. Dále pak objem vrácených prostředků je na konci září 2014 celkem 239,5 miliard USD a nesplaceno je pouhých 1,1 miliardy USD.

Významnou položkou je také sloupec odpisy a ztráty, kde tato položka je především tvořena náklady, které vznikly při prodeji a odpisem aktiv. Dále pak je tam položka výnosy jednotlivých programů, kdy celkem byl vygenerován výnos 35,6 miliard, nicméně tento výnos musíme ponížit o velikost ztráty a odpisů a také o velikost zatím nesplacené části pomoci, protože osud těchto finančních prostředků je nejistý. Je opět nutno podotknout, že se jedná o údaje ze zveřejněných finančních zpráv a tedy údaje jsou souhrnem událostí do září 2014.

Následuje stejně jako u analýzy předchozích států graf vývoje HDP, který je lehce odlišný od zkoumaných zemí Evropské unie. Trend je totiž až na jeden rok v řadě rostoucí, což je rozdíl od předchozích grafů.

Graf 8: Vývoj HDP v USA za období 1995-2014 (v miliardách USD) v běžných cenách

Zdroj: worldbank.org, vlastní zpracování

Dá se říct, že předchozí státy Evropské unie zaznamenávaly výrazný nárůst HDP přibližně od přelomu tisíciletí až do počátku krize. Rok 2008 byl ještě většinou růstový, nicméně rok 2009 pak už nikoli. Poté trvalo několik období po krizi, než se ekonomika vzpamatovala. Všechny státy Evropské unie zaznamenaly poslední pokles v roce 2012 a od tohoto roku už dochází k lehkému nárůstu ekonomiky. V případě ekonomiky USA je situace jiná. Ekonomika rostla již od prvního roku znázorněné řady. V průměru od roku 1995 do roku 2007 rostla ekonomika o 3-7% k předchozímu HDP. V roce 2008 byl však nárůst už jen 1,66% k HDP roku 2007, což znamená, že už v průběhu roku 2008 začala ekonomika pociťovat první dopady krize. První náznaky byly již v roce 2007, ale dá se předpokládat, že do vývoje ekonomiky se to tehdy ještě neprojevilo. Navíc tyto náznaky nemohla vnímat celá veřejnost, protože tyto informace ještě nebyly zcela tak veřejné a lehce zjistitelné. Mezi lety 2008 a 2009 je však vidět propad ekonomiky o 2% k předchozímu HDP. Nicméně poté začalo opět období růstu, kdy každoročně HDP rostlo minimálně o 3,5-4% k HDP, což je na období

po krizi dobrý výsledek. Ekonomika se tedy jeví jako opět nastartovaná a každoročně roste o více jak půl bilionu USD.

Následující tabulka popisuje vývoj veřejného dluhu v USA za období 2006-2014 s každoročními přírůstky. Jak je vidět, tak veřejný dluh každoročně vzrůstal o podstatnou hodnotu. Mezi krajními roky sledovaného období se objem veřejného dluhu více jak zdvojnásobil, což není nic neobvyklého. V případě zemí Evropské unie se dá mluvit o podobném scénáři dluhu. Německo vychází nejlépe, protože velikost veřejného dluhu se poměrově o tolik nezvýšila jako v případě USA. V případě Španělska se však dá mluvit o více jak dvojnásobném nárůstu a dokonce veřejný dluh Irska se zvýšil na pětinásobek původní velikosti z roku 2006. Nejhůře poměrově v nárůstu dluhu je tedy na tom Irsko, absolutní velikostí objemu je to pak USA, kde dluh narostl o více jak 8,5 biliónů USD v průběhu osmi let, což je skoro polovina HDP roku 2014. Nicméně srovnávat objemové hodnoty mezi státy určitě nelze, protože každá země má jiný objemový výkon ekonomiky.

Tabulka 21: Veřejný dluh USA v letech 2006-2014 (v miliardách USD)

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Veřejný dluh	8 288,33	8 853,91	9 381,51	11 186,12	12 558,72	14 246,08	15 424,82	16 297,31	16 964,24
Meziroční změna		565,58	527,60	1 804,61	1 372,60	1 687,36	1 178,74	872,49	666,92

Zdroj: tradingeconomics.com, vlastní zpracování

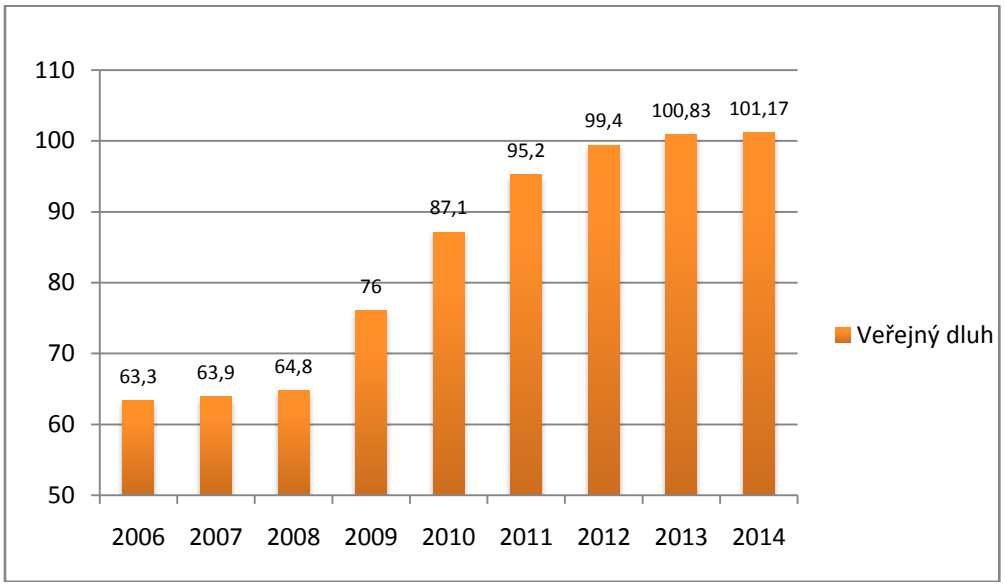
Je však jasné, že pokud stát negeneruje přebytek rozpočtu, tak nemůže počítat s tím, že se velikost veřejného dluhu bude vyvíjet pozitivně. Podstata veřejného dluhu totiž není jen kumulace přebytků a deficitů rozpočtu, ale i úroky z předchozího objemu dluhu. Navíc rostoucí dynamika veřejného dluhu vede k růstu úrokových měr z důvodu rostoucích započtených rizikových prémií věřitelů[156]. Nejvyšší nárůst veřejného dluhu USA byl zaznamenán roku 2009. V tomto roce došlo také k nejvýraznější investicím TARPu v oblasti bankovnictví k potřebným bankám. Jde o necelých 250 miliard USD vyplacených v rámci dvou programů bankovní pomoci a v rámci celého programu TARP šlo o vyplacení pomoci ve výši 363,8 miliard USD. Navráceno však už v roce 2009 bylo 72,8 miliard ze všech programů TARPu. Poskytnuto tedy bylo celkem přibližně 291 miliard USD, což je přibližně šestina velikosti nárůstu veřejného dluhu.

Následující graf lze použít k srovnání všech zkoumaných zemí, protože ukazuje vývoj veřejného dluhu k HDP. Když se podíváme na procentuální vývoj dluhu všech států, tak lze konstatovat, že vývoj USA na tom není nejhůře, ale ani nejlépe. Nejhůře se na tom zdá být Irsko, které má v současnosti nejvyšší podíl dluhu na HDP, nicméně růst dluhu má klesající

[156] Hamerníková B., Maaytová A, *Veřejné finance*, Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, str. 249

tendenci za poslední 3-4 roky. Španělsko sice nemá tak vysoký poměr veřejného dluhu jako Irsko nebo USA, ale bohužel rostoucí tendence dluhu je stále vysoká. Vývoj dluhu USA bych tak zařadila na druhé místo, kdy úroveň dluhu není zatím příliš vysoká jako u Irska a navíc růst dluhu již má klesající tendenci lepší než Španělsko. Nejlépe tedy vychází Německo, které dokonce v některých letech po krizi zaznamenalo pokles veřejného dluhu k HDP a nebylo to způsobeno jen vlivem výraznějšího nárůstu HDP. Lze tedy konstatovat, že vývoj veřejného dluhu USA byl v letech 2009 až 2011 výrazný a navíc vzhledem k růstu samotného HDP od roku 2010 se dá říct, že krize se odrazila na tomto vývoji silně. Nelze to však přisuzovat jen americké politice, ale i celkovému růstu úrokových sazeb na trhu a dalším aspektům.

Graf 9: Vývoj veřejného dluhu USA k HDP v období 2006 až 2014 (v %)

Zdroj: tradingeconomics.com, vlastní zpracování

Následující tabulka ukazuje, jak se vyvíjely příjmy a výdaje USA v letech 2006-2014. Jde o vývoj federálních příjmů a výdajů, které byly získány či vynaloženy v rámci všech států Ameriky ministerstvem financí na všeobecné potřeby země. Vývoj příjmů státního rozpočtu je dá se říct kopírováním vývoje HDP. Celkový objem příjmů se snížil pouze v letech 2008 a 2009 a poté opět začalo docházet k růstu objemu. Již v roce 2013 vývoj celkového objemu překonal vrchol z roku 2007, ale procentuálně k HDP se k vrcholu zatím postupně blíží. Co se týče výdajů, tak nejvíce vzrostly v roce 2009, což byl také nejsilnější rok podpory TARPu u všech programů i u našeho zkoumaného programu pomoci bankám. Nárůst je v tomto roce poměrně výrazný, kdy výdaje vzrostly o více jak půl bilionu USD. Nepopíratelným důvodem tohoto nárůstu je určitě i skoro 300 miliardový výdaj ve formě státní podpory všech programů skrze TARP, kde podpora bank měla největší výdajový podíl. Když tedy vezmeme v úvahu pokles příjmů a růst výdajů, vzniknul zde deficit federálního rozpočtu ve výši více jak 1,4

biliónů USD. V tomto roce se zvýšil veřejný dluh o více jak 1,8 biliónů USD a tento deficit zde hrál zásadní roli. Deficit v roce 2009 byl největší za celé zkoumané období a poté už se americká vláda snažila deficit snižovat pomocí vládních škrtů. Nicméně v následujících letech po roce 2009 se ministerstvo financí snažilo své investované prostředky do finančních institucí získat zpět, což se mu dařilo a skoro všechny prostředky se podařilo získat zpět. Lze tedy sledovat rostoucí tendenci příjmů, na které mělo toto splacení určitě pozitivní vliv. Je zde tedy vidět snaha do budoucna udržet konstantní úroveň veřejných výdajů plus snaha podpořit růst příjmů státního rozpočtu[157] a tím tak snížit velikost státního deficitu do budoucna.

Tabulka 22: Přehled federálních příjmů a výdajů USA v období 2006-2014 (v miliardách USD, v %)

rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
příjmy (miliard.)	2 406,9	2 568,0	2 524,0	2 105,0	2 162,7	2 303,5	2 450,0	2 775,1	3 021,5
příjmy % HDP	17,4	17,7	17,1	14,6	14,5	14,8	15,2	16,5	17,3
výdaje (miliard.)	2 655,1	2 728,7	2 982,5	3 517,7	3 457,1	3 603,1	3 537,0	3 454,6	3 506,1
výdaje % HDP	19,2	18,8	20,3	24,4	23,1	23,2	21,9	20,6	20,1
saldo (miliard.)	-248,2	-160,7	-458,6	-1 412,7	-1 294,4	-1 299,6	-1 087,0	-679,5	-484,6
saldo % HDP	-1,8	-1,1	-3,1	-9,8	-8,6	-8,4	-6,7	-4,1	-2,8

Zdroj: whitehouse.gov, vlastní zpracování

Při srovnání tabulek vývoje příjmů, výdajů a sald rozpočtů všech zemí vychází nejhůře opět Irsko, kdy do roku 2007 vykazovalo Irsko přebytek státního rozpočtu, nicméně od roku 2008 docházelo ke vzniku každoročního deficitu rozpočtu a vrcholem byl rok 2010, kdy deficit dosáhl úrovně 32,5% k HDP. Poté však již docházelo k výraznému poklesu poměru vlivem výrazných škrtů veřejných výdajů. Španělsko a USA jsou na tom podobně ohledně vývoje státního rozpočtu. Obě země měly nejvyšší úroveň deficitu státního rozpočtu v roce 2009 a poté si lépe vedly Spojené státy, kde úroveň dluhu klesala rychleji. V případě Španělska se objem deficitu veřejného rozpočtu dlouho až do roku 2012 nedařilo výrazně snížit. Výdaje nejprve rostly rychleji než příjmy, které spíše klesaly a poté příjmy rostly pomaleji než výdaje. Nejlépe opět dopadlo Německo, které sice před krizí nevykazovalo výrazné přebytky státního rozpočtu, nicméně vrchol krize proběhl až v roce 2010, kdy vznikl deficit státního rozpočtu ve výši 4,1% k HDP. Od roku 2012 pak německá ekonomika opět hospodařila s přebytkem, který se udržel dodnes.

[157] Růst příjmů státního rozpočtu může být způsoben změnou skladby daňových příjmů. Došlo v roce 2013 k lehkému poklesu průměrné daně z příjmů PO z 39,% na 39,1% a naopak v roce 2014 došlo k výraznému nárůstu průměrné daně z příjmů FO z 35% na 39,6%.

6 Zhodnocení

Okolí hovoří o krizi jako o extrémně negativním dopadu na celou světovou ekonomiku. Některé negativní argumenty nelze rozporovat, nicméně je dobré se na krizi podívat i s odstupem a zamyslet se, zda ji také nevnímat jako určitý předěl ve vývoji ekonomiky. Díky tomuto předělu vyšla najevo řada závažných skutečností. Důležitou skutečností je vzniklý fakt vlivem krize, že pokud nastane a již neexistuje jiná možnost pomoci, tak státy převezmou odpovědnost za zajištění zdravého fungování svých ekonomik. Státy nenechají padnout své klíčové pilíře bankovního a finančního systému i za cenu velkých obětí v oblasti veřejných rozpočtů, což je často daňovými poplatníky vnímáno negativně. Problémem je, jak bylo vidět z tabulek vývoje státního dluhu, že pokud se dluh natolik prohloubil, že jeho výši nebude jednoduché stlačit v následujících letech na únosnou hranici, pak budou muset vlády přejít k radikálním změnám, které i silně může pocítit veřejnost. Dopadem obrovského a částečně neovladatelného veřejného dluhu může být vyhladovění dlouholetých veřejných projektů. Těmi jsou především veřejné školství, sociální podpora, zdravotnictví, ochrana obyvatelstva atd. Každý stát má odlišný objem veřejných projektů, nicméně vlivem možné ztráty kontroly nad státním dluhem, může stát přestat garantovat určité služby, které veřejnost často bere jako samozřejmost[158].

Jak tedy nejlépe zhodnotit, který záchranný program je nejefektivnější ve spojení s nízkou nákladovostí? Záchrana bankovního sektoru je důležitá k zachování zdravé a fungující ekonomiky, ale prostředky vložené do této obnovy musejí být adekvátní k výši poškození a žádostí bank o podporu. Každý systém či program pomoci by měl být dozorován nezávislou institucí, která zajistí bezproblémové nakládání s veřejnými prostředky a zamezí případným zneužíváním finanční pomoci a zachování zdravé hospodářské soutěže. Praktická část této práce byla věnována reálným záchranným programům Evropské unie a USA. Z přiřazených tabulek objemu a typu pomoci každého státu by se dalo říct, že každý kontinent k pomoci přistupoval jinak. Programy všech států byly charakterem velice podobné a skoro každý typ opatření byl aspoň částečně obsažen v celkovém státním záchranném programu na podporu bank. Nicméně přesto se záchranné programy Evropské unie a USA lišily svým obsahem a zaměření. Záchranný program na podporu bank USA byl zaměřen především na poskytování kapitálových injekcí do problematických bank. Všechny aplikované programy TARPu byly zaměřeny na podporu kapitálu bank za účelem vyrovnání se s problémem

[158] Weiss T., Kozák K., Schulzová H. a kolektiv, *Dopady krize v euroatlantickém prostoru*, Praha: Dokořán, 2012, str. 224-225

nesolventnosti. Garance zde nehráli příliš velkou roli a ani nebyly nakonec poskytnuty. Vyvedení problémových aktiv také nebylo obsahem amerického záchranného programu. Skrze kapitálové injekce získala americká vláda částečnou kontrolu nad bankami a snažila se poté bankám pomoci zevnitř. Takovéto majetkové převzetí bank stálo na počátku celého procesu americkou vládu (prostřednictvím ministerstva financí) obrovské množství finančních prostředků. Proto se nelze divit, že vývoj příjmů a především výdajů společně se státním dluhem USA, se razantně zhoršil. Není to však překvapivý fakt, protože tímto procesem si prošly i další zkoumané ekonomiky Evropské unie, které byly předmětem této práce a nejen ty. Naproti tomu, když se podíváme na charakter záchranného programu Evropské unie, tak lze vysledovat náklonnost k formám pomoci garance, rekapitalizace a odkupu aktiv. Lze tedy konstatovat, že evropské záchranné programy nejsou striktně zaměřeny na jednu formu opatření. Oproti americkému programu zde nebyla tak silná majetková angažovanost v bankách a nejvíce finančních prostředků bylo poskytnuto prostřednictví garancí. Když to shrnu, tak americký záchranný program se vyznačoval silnou majetkovou angažovaností a evropské záchranné programy zase spíše specializovanou institucionální podporou.

Je tedy potřeba zhodnotit, který z těchto dvou typů záchranných programů, které jsem popsala, lépe dokázal obnovit bankovní sektor a jeho finanční náročnost neměla na ekonomiku a veřejný dluh devastující dopad. Není to však jednoduché, protože i když se zdá být záchranný program úspěšný tzn. výsledkem je pozitivní návratnost, tak stejně vývoj veřejného zadlužení má negativní trend. Je tedy potřeba si uvědomit, že záchranné programy na podporu bank nejsou jediným záměrem a výdajem vlády. Existuje mnoho dalších problémů ekonomiky, kam je potřeba investovat veřejné prostředky na obnovu, jako jsou například oblasti zemědělství, průmyslu, energetiky, stavebnictví a dalších odvětví na které se daná země specializuje a které také byly poškozeny vlivem krize. Nemluvě o nutné podpoře skrze veřejné statky a sociální služby, která v období krize reálně roste a s tím i výdaje s ní spojené.

Dopad na americký veřejný rozpočet a velikost dluhu měl program TARP na počátku výrazný. Ve zprávě instituce CBO[159] z roku 2009, která analyzovala tento rok a vývoj rozpočtu do budoucna, se velice často zpráva vyjadřuje o programu TARP jako o nositeli nečekaných a významných rozpočtových výdajů. Tyto výdaje TARPu jsou začleněny pod položku mandatorní výdaje amerického rozpočtu a v roce 2009 je jednalo o největší výdajovou položku z oblasti přijatých opatření na podporu bydlení a finančních trhů ministerstva financí. Navíc tato výdajová položka nebyla zahrnuta v předchozích odhadech

[159] Congressional Budget Office

ministerstva financí o budoucím rozpočtu a tak byl rozpočet roku 2009 přestřelen o více jak 400 miliard USD. To tedy znamená, že více jako polovina tohoto přestřelení byla způsobena právě programem TARP. Naštěstí většina finanční prostředků byla poskytnuta právě v roce 2009, což pro další roky znamenalo, že naopak dojde ke splácení poskytnuté pomoci a tím by se měly zase navýšit příjmy. Když bychom tedy spojili americký záchranný program TARP a jeho vliv na veřejný rozpočet USA, tak si myslím, že měl nepříznivý dopad hlavně v roce 2009, kdy šlo o neočekávaný výdaj státního rozpočtu a je vidět silný propad. Nicméně další roky poté se státní deficit držel pořád na vysoké úrovni a to mohlo být způsobeno také tzv. American Recovery and Reinvestment Act of 2009 (ARRA). Tento zákon o zotavení měl za úkol stimulovat americkou ekonomiku až do předpokládaného roku 2019. Hlavními stimuly byly: tvorba nových pracovních míst, investice do infrastruktury, vzdělání, zdravotní péče, energie a samozřejmě i podpůrné programy jako např. TARP. Dopadem byly vyšší výdaje na potřebné stimuly a daňová úprava, která také zapříčinila pokles rozpočtový příjmů. Jaké je tedy zhodnocení amerického záchranného programu na podporu bank? Myslím si, že kdybych měla nejprve odpovědět na otázku, zda tento program měl vliv na veřejné finance, tak bych odpověděla, že ano. Nicméně pokud se zaměřím opravdu jen na program TARP – bankovnictví a jeho výrazný dopad, tak bych řekla ano jen pro rok 2009. Zde je jednalo o neočekávaný výdaj a ten se odrazil na velikosti deficitu rozpočtu, nicméně i poté byl státní deficit USA objemově významný, ale přitom zde už TARP příliš nepůsobil, spíše naopak. Důvodem tedy proč vznikal tento deficit veřejného rozpočtu je tedy spíše dopad ARRA zákonu z roku 2008, který výrazně změnil rozpočtovou skladbu. Navíc když vezmeme v úvahu fakt, že program podpory bank nakonec skončil v kladných číslech, tak musím konstatovat, že podle mého názoru byl tento vládní program podpory bank nakonec úspěšný a neoznačila bych ho jako trvaleji škodlivý vůči veřejným financím. Navíc je za poslední 2-3 roky vidět výrazná snaha americké vlády tento rozpočtový deficit postupně snižovat a tím klesá i velikost veřejného dluhu. Výhodou je, že na cestě za tímto cílem americké vládě pomáhá i národní ekonomika, která chytla nový dech.

Když bych tyto závěry měla zhodnotit i na evropských státech, které byly také předmětem této práce (jedná se o: Irsko, Německo a Španělsko), tak bych asi dala přednost americkému typu bankovní pomoci po krizi. V návaznosti na dostupné informace z každé oblasti pomoci si myslím, že americký postup skrze majetkovou angažovanost v bance generuje celkově lepší výsledky. Výsledky mluví jasně a myslím si, že je to způsobeno větší mírou zodpovědnosti a celkově o přístupu k poskytnutým financím. Participace na vedení banky ze strany státu jako poskytovatele finančních prostředků vedla k lepším výsledkům

návratnosti poskytnuté investice na počátku období. Je jasné, že vláda si takto bude chtít svou investici pohlídat a zajistit, aby návratnost byla co největší.

Tabulka 22: Srovnání obdržené podpory bank v jednotlivých státech

Vybrané státy	2008-2013							
	Rekapitalizace		Garance 2009		Záchrana aktiv (odkup aktiv)		Jiná možná opatření na podporu likvidity než garance	
	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013	v miliard. EUR	v % k HDP 2013
Německo	64,17	2,34%	135,03	4,93%	79,97	2,92%	4,75	0,17%
Irsko	62,78	38,27%	284,25	173,27%	2,60	1,58%	0,91	0,55%
Španělsko	61,85	6,05%	71,97	7,04%	32,90	3,22%	19,31	1,89%
USA	245,50	1,70%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%

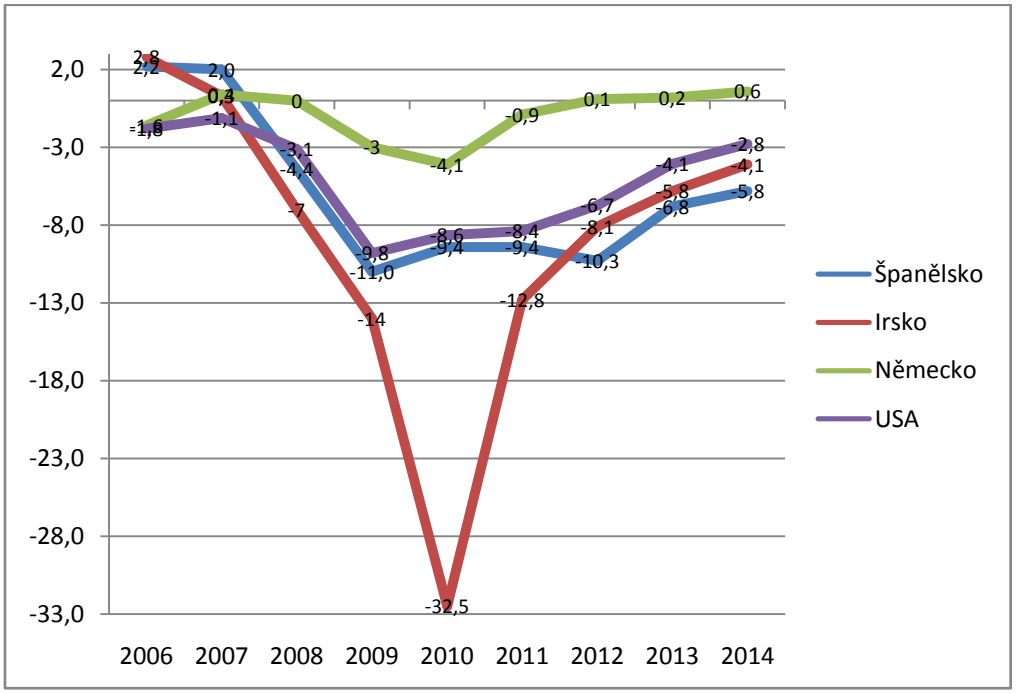
Zdroj: treasury.gov, ec.europa.eu, vlastní zpracování

Z této tabulky je vidět srovnání finanční pomoci, která byla poskytnuta v jednotlivých státech. Zde je vidět jasná převaha u USA ve formě opatření rekapitalizace, jak již bylo popsáno. Naopak státy Evropské unie měly skladbu pomoci rovnoměrněji rozdělenou. Nicméně je zde vidět převaha opatření garance a odkupu aktiv.

Poskytnutá data na stránkách Evropské komise o státní pomoci jsou k dispozici pouze do roku 2013, nicméně z těchto dostupných dat můžeme zjistit, že do tohoto roku ještě nebyly všechny prostředky vráceny v rámci zkoumaných států. Nejvíce prostředků již stihlo vrátit zpět Německo, nicméně objem a období vrácení finančních prostředků můžeme zjistit pouze u opatření typu garance a jiná opatření. Dále pak Irsko stále mělo na konci roku 2013 poměrně významnou zbytkovou hodnotu opatření garance ve výši více jak 37 miliard EUR, což v poměru k velikosti HDP Irska není úplně malý objem. V případě Španělska jde o ještě větší objem zbylých prostředků, ale jak už bylo řečeno v předchozím textu, potřeba poskytnout pomoc pro Španělsko byla celkově posunuta. V roce 2013 byla nesplacená část prostředků minimálně ve výši 50 miliard EUR. Dále pak španělská vláda ve svém stabilizačním a rozpočtovém plánu přiznala, že rozpočtové deficity vzniklé od roku 2008 sice byly způsobeny krizí, nicméně za zvýšení veřejných výdajů nemůžou až tolik záchranné programy pro finanční instituce, ale spíše problém stárnutí obyvatelstva. Pro Španělsko tedy bylo větší nutností schválení důchodové reformy, která by upravila podmínky pro důchodový systém a tím stlačila veřejné výdaje. Ekonomický vývoj Španělska v blízké minulosti nebyl příliš pozitivní jako v případě Německa a USA, celková obnova finančního systému přišla později

než v jiných státech a tak i v letech 2011-2013 byl rozpočtový deficit stále na poměrně vysoké úrovni. Navíc se na výdajích silně odrážely problémy důchodového zajištění obyvatelstva. Lze tedy říci, že opět ano, je zde vidět závislost velikosti objemu finanční pomoci a rozpočtového deficitu (potažmo státního dluhu). Nicméně tento veřejný výdaj nebyl zásadní pro deficitní vývoj státního rozpočtu.

Graf 10: Vývoj rozpočtového přebytku/deficitu jednotlivých zemí v procentech k HDP

Zdroj: whitehouse.gov, Eurostat.ec, vlastní zpracování

Tento graf nám poskytuje srovnání vývoje jednotlivých velikostí přebytků a deficitů ve zkoumaných zemích. Z grafu je vidět, že nejhůře dopadlo Irsko, které generovalo deficit v roce 2010 ve výši -32,5% k velikosti HDP Irska, přičemž celková pomoc za rok 2010 byla na úrovni 150,4% k HDP. Velikost poskytnutých garancí se v tomto roce snížila, ale byl na druhou stranu poskytnut kapitál na rekapitalizace. Garance se však výrazně snížily, takže objem vrácené pomoci byl větší než obdržené. Nicméně deficit veřejných financí pro rok 2010 byl nejhorší za celé období. Výdajové zatížení však v tomto roce nemohlo být způsobeno záchranným programem na podporu bank. Nejlepší vývoj státního rozpočtu má určitě Německo, kde je vidět, že procentuální deficit lehce kolísá pod nulou a v posledních letech dokonce generuje přebytek rozpočtu. Objem poskytnuté pomoci Německu nebyl zanedbatelný. Nicméně Německo disponuje několika násobným objemem HDP k objemu HDP Irska. Procentuelně k HDP tak tyto výdaje nebyly až tak výrazné. Německo generovalo deficit rozpočtu jen v letech 2009-2011, což je ve srovnání s ostatními zeměmi nejlepší výsledek. Objem pomoci byl nejvýraznější v letech 2009, pak už postupně začalo docházet ke

splácení investovaných peněz. Nicméně důvodem vzniku deficitu státního rozpočtu nebyly zvýšené výdaje, ale naopak pokles příjmů státního rozpočtu. V krizovém roce 2008 sice došlo k výraznému nárůstu veřejných výdajů, nicméně poté už výdaje do roku 2010 klesaly.

Na druhém místě je pak USA a poté Španělsko, kde tyto země mají velmi podobný vývoj salda státního rozpočtu. Španělsko mělo nástup pomoci pomalejší a vrcholu objemu pomoci bylo dosaženo až v roce 2012. V tomto roce je vidět z grafu i výraznější propad deficitu veřejného rozpočtu. Když se však podíváme detailněji tak zjistíme, že tento propad byl způsoben poklesem celkového objemu HDP a poklesem příjmů veřejného rozpočtu. Navíc veřejné výdaje klesly oproti předešlému roku. Z toho lze usoudit, že záchranný program Německa na podporu bank neměl zásadní vliv na velikost veřejných výdajů a ani na vzniklý výrazný deficit státního rozpočtu. Naproti tomu USA měly nejvyšší objem poskytnuté pomoci bankovního programu v roce 2009 ve výši 244,6 miliard USD, což je přibližně 1,7% k HDP. Velikost státního deficitu v tomto roce byl 9,8% k HDP a ten byl především způsoben poklesem příjmů státního rozpočtu o více jak 400 miliard USD a růst veřejných výdajů o více jak půl biliónů USD. Lze tedy konstatovat, že záchranný program na podporu bank mohl mít vliv na úroveň deficitu státního rozpočtu.

Nadále však musím souhlasit s předchozím tvrzením, že americký záchranný program ve srovnání s evropskými programy všech tří zkoumaných států je finančně výhodnější, přehlednější, transparentnější a celkově i účinnější vzhledem k potřebnému času na regeneraci bankovního sektoru.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jaké byly dopady stabilizace bankovního sektoru na veřejné finance. Zjistili jsme v průběhu práce, že finanční krize, které destabilizují nejen bankovní sektor, provází svět více jak už dvě století a že postupem času docházelo k prolínání základních typů krizí, což více utvrzovalo potřebu problematiku krizí zkoumat.

K tomu aby byl bankovní sektor opět stabilizován, bylo potřeba v každé zemi zajistit záchranný program, který poskytoval potřebným bankám finanční pomoc ve formě několika základních typů opatření. Tyto formy opatření se dají roztřídit do základních typů, které byly popsány v mé diplomové práci. Poté byly jednotlivé záchranné programy ukázány v praxi ve vybraných zemích. Zjistily jsme, že tato práce byla zaměřena na dva typy záchranných programů a to americký a evropský typ. Cílem tedy bylo zjistit, který záchranný program měl šetrnější dopad na veřejné finance s přihlédnutím k celkové úspěšnosti vůči bankovnímu sektoru.

K celkové komparaci záchranných programů byly popsány jednotlivé programy Evropské unie a Ameriky. Zjistila jsem, evropské programy pomoci nejsou výrazně zaměřeny na jeden určitý typ opatření. V rámci evropských států tak došlo k poskytnutí všech forem opatření. Nejvíce však dominovaly garance a odkupy aktiv a to navazuje na charakter evropského typu záchranného programu. V případě amerického typu bylo zjištěno, že finanční podpora byla především směřována do oblasti rekapitalizace bank, kde pak americký stát získal majetkový podíl.

V poslední kapitole této práce jsem zhodnotila, který ze záchranných programů byl lepší jak z hlediska šetrnosti vůči veřejným financím tak i ozdravení bankovního sektoru. Výsledkem tedy je, že americký záchranný program je určitě lepší z hlediska šetrnosti vůči veřejným financím, protože jeho výsledek je, co se týče návratnosti investovaných finančních prostředků, více jak 100%. Americký program, který je charakteristický svým majetkovým podílem státu na bankách tedy uspěl lépe než evropský. Můžeme tedy konstatovat, že vliv státu na vedení banky měl pozitivní dopad, jak na zdraví banky, tak i na návratnost investice. Je tedy jasné, že daňové poplatníky program TARP na podporu amerických bank celkově rozhodně nezatížil. Nicméně je pravdou, že vývojové ukazatele tomu tolik neodpovídají. Důvodem tedy mohou být jiné akce na podporu dalších sektorů a oblastí ekonomiky, které utrpěly stejně tak jako sektor bankovnictví a u kterých se takto pozitivní výsledek nepodařil.

Můžeme tedy nakonec konstatovat, že majetková angažovanost státu v bankách nebyla vůbec problémem a naopak stát dokázal být mnohem efektivnější než samotné banky nebo

speciálně zřízené instituce. Důvodem tak může být, že stát umí nejlépe nakládat se svými finančními prostředky a také má největší snahu je opět získat zpět. Doporučením pro ostatní státy tedy může být, že pokud chtějí zajistit rychlou a efektivní návratnost investovaných finančních prostředků v rámci záchranných programů, je lepší zvolit vlastní řídící strukturu a angažovat se v bankách, než nechat jinou instituci, banku či akcionáře nakládat s veřejnými prostředky. Stát se v tomto případě projevil jako efektivnější řídící orgán a záchranné programy, kde stát nemá plnou kontrolu nad vloženými prostředky, jsou reálně ohroženy morálním hazardem, který se může projevit v chování vedení banky.

Použité zdroje

Knižní zdroje

- Dvořák P., *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize,* Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2008. 343s., ISBN 978-80-7400-075-1
- Hamerníková B., Maaytová A, *Veřejné finance*, 2. aktualizované vydání, Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 340 s. ISBN 978-80-7357-497-0.
- Huerta de Soto J., *Peníze, banky a hospodářské krize*, 1. Vydání, Praha: ASPI, 2009, 865 s., ISBN 978-80-7357-411-6
- Jonáš J., *Bankovní krize: Zkušenosti a příčiny*, Praha: ČNB – Institut ekonomie, 1997. 76s.
- Klvačová E., *Světová ekonomická krize: příčiny, projevy, perspektivy*, 1. Vydání, Praha: Professional Publishing, 2009, 101 s. ISBN 978-80-7431-012-6.
- Kohout P., *Finance po krizi: Evropa na cestě do neznáma*, 3. Rozšířené vydání, Praha: Grada, 2011, 328 s., ISBN 978-80-247-4019-5.
- Kolektiv autorů – editorka: Kubátová K., *Úloha veřejných financí v řešení problémů a dopadů současné krize*, 1. Vydání, Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 159 s. ISBN 978-80-7357-609-7.
- Kollár M., Komárek L., *Politická ekonomie: Možnosti řešení problematických aktiv komerčních bank*. Praha: Oeconomica, 2009, (5), 21s., ISSN 0032-3233.
- Půlpánová S., *Komerční bankovnictví v České republice*, 1. Vydání, Praha: Oeconomica, 2007, 338 s. ISBN 978-80-245-1180-1.
- Revenda Z., *Centrální bankovnictví*, Praha, Management Press, 2011. 558s., ISBN: 978-80-7261-230-7
- Smiley G., *Nový pohled na velkou hospodářskou krizi – Přehodnocení jejích příčin a následků*, Praha, Wolters Kluwer, 2009. 180s. ISBN 978-80-7357-489-5
- Weiss T., Kozák K., Schulzová H. a kolektiv, *Dopady krize v euroatlantickém prostoru*, 1. Vydání, Praha: Dokořán, 2012, 295 s., ISBN 978-80-7363-444-5.

Internetové zdroje

- *Banking crisis, financial stability and State aid: The experience so far*. Bruegel.org [online]. 2013 [cit. 2015-07-31]. Dostupné z:

http://www.bruegel.org/nc/blog/detail/article/1040-banking-crisis-financial-stability-and-state-aid-the-experience-so-far/

- EFSF, 2015, Dostupné z: http://www.efsf.europa.eu/about/index.htm
- ESM, 2015, Dostupné z: http://www.esm.europa.eu/about/index.htm
- EurActiv, *Osud záchranného programu pro Řecko je v ohrožení*, 3.8.2015, [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/osud-zachranneho-programu-pro-recko-je-v-ohrozeni-012812
- EUROPEAN COMMISSION, 2015, Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/index_en.htm
- EUROPEAN COMMISSION, 2015, Working paper - *The effects of temporary State aid rules adopted in the context of the financial and economic crisis*, říjen 2011, Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/publications/reports/working_paper_en.pdf
- EUROPEAN COMMISSION, 2015, *Státní podpora: Komise dává pokyny pro členské státy o opatření pro banky v krizi*, Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-08-1495_en.htm?locale=en
- EUROPEAN COMMISSION, 2015, *Státní podpora: Přehled rozhodnutí a průběžné hloubkové vyšetřování v souvislosti s finanční krizí*, Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-507_en.htm
- *European Financial Stability Facility*, Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2015 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Financial_Stability_Facility
- *European Stability Mechanism*, Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2015 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Stability_Mechanism
- *Evropský nástroj finanční stability*, Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2015 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Evropský_nástroj_finanční_stability
- *Evropský stabilizační mechanismus*, Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2015 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Evropský_stabilizační_mechanismus
- Finance.cz [online], *Vývoj inflace*, 2014 [cit. 2015-08-03]. Dostupné z: http://www.finance.cz/makrodata-eu/eu-svet/svetove-makroukazatele/inflace/
- IMF.org [online]. [cit. 2015-08-03]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/about.htm

- Laeven L., Valencia F., *Systemic Banking Crises Database: An Update*, IMF Working Paper, 2012 International Monetary Fund, 33s., Dostupné z: https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp12163.pdf
- *List of banking crises*. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2015 [cit. 2015-07-15]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_banking_crises
- *Měnová krize*, Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2015 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Měnová_krize
- Mládenková I., *Bankovní krize v České republice v souvislostech transformace bankovního sektoru*, Brno, 2006, Disertační práce, Dostupné z: https://is.muni.cz/th/19465/esf_d/DP-Iva_Mladenkova-finalni_verze_1.pdf
- MZV – Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, mzv.cz – Irsko, Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/irsko/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html
- OANDA [online]. 2015 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: http://www.oanda.com/currency/historical-rates/
- Office of Management and Budget. The WHITE HOUSE [online]. 2015 [cit. 2015-07-22]. Dostupné z: https://www.whitehouse.gov/omb/budget/Historicals
- Office of Management and Budget. The WHITE HOUSE [online]. Budget – Historical Tables 2015 [cit. 2015-08-18]. Dostupné z: https://www.whitehouse.gov/omb/budget/Historicals
- Peníze.cz, redakce. *Asijská krize 1997/1998 a finanční kolaps v Rusku*. [online]. 2015 [cit. 2015-07-16]. Dostupné z: http://www.penize.cz/15902-asijska-krize-19971998-a-financni-kolaps-v-rusku
- SINGER, Miroslav. *Finanční krize: příčiny a možné dopady na českou ekonomiku* [online]. [cit. 2015-07-08]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/Singer_20081029_Appia.pdf
- The World Bank [online]. 2015 [cit. 2015-08-03]. Dostupné z: http://search.worldbank.org/all?qterm=USA+inflation%C2%A8&op=
- Trading economics [online]. 2015 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/united-states/interest-rate

- Trading economics [online]. 2015 [cit. 2015-08-10]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/ireland/government-debt-to-gdp
- TREASURY, www.treasury.gov, Bank Investment Programs, Dostupné z: http://www.treasury.gov/initiatives/financial-stability/TARP-Programs/bank-investment-programs/Pages/default.aspx
- TREASURY, www.treasury.gov, TARP tracker, Dostupné z: http://www.treasury.gov/initiatives/financial-stability/reports/Pages/TARP-Tracker.aspx#Bank
- United States Department of the Treasury - Office of financial stability. *Agency Financial Report 2009-2014*, Dostupné z: http://www.treasury.gov/initiatives/financial-stability/reports/Pages/Annual-Agency-Financial-Reports.aspx
- *Velká hospodářská krize*. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2015 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Velká_hospodářská_krize

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Počet samostatných i kombinovaných typů krizí

Obrázek č. 2: Systematické finanční krize - souvislost modulů

Obrázek č. 3: Správa problematických aktiv pomocí speciální instituce AMC

Obrázek č. 4: Schéma asistence otevřené bance

Obrázek č. 5: Schéma metody P&A

Obrázek č. 6: Schéma přemosťující banky

Obrázek č. 7: Schéma vládou asistovaného prodeje

Obrázek č. 8: Celková suma neuhrazených peněžních prostředků bank (v miliardách USD) vůči TARPu

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj kurzu dolaru vůči euru před a během krize

Graf č. 2: Vývoj HDP v Irsku za období 1995-2014 (v miliardách EUR) v běžných cenách

Graf č. 3: Vývoj veřejného dluhu Irska k HDP v období 2006 až 2014 (v %)

Graf č. 4: Vývoj HDP v Německu za období 1997-2014 (v miliardách EUR) v běžných cenách

Graf č. 5: Vývoj veřejného dluhu Německa k HDP v období 2006 až 2014 (v %)

Graf č. 6: Vývoj HDP ve Španělsku za období 1995-2014 (v miliardách EUR) v běžných cenách

Graf č. 7: Vývoj veřejného dluhu Španělska k HDP v období 2006 až 2014 (v %)

Graf č. 8: Vývoj HDP v USA za období 1995-2014 (v miliardách USD) v běžných cenách

Graf č. 9: Vývoj veřejného dluhu USA k HDP v období 2006 až 2014 (v %)

Graf č. 10: Vývoj rozpočtového přebytku/deficitu jednotlivých zemí v procentech k HDP

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Množství špatných úvěrů ve vybraných ekonomikách (v % z celkových úvěrů)

Tabulka č. 2: Propad Indexů vlivem asijské finanční krize

Tabulka č. 3: Vývoj státní rozpočtu USA ve vybraných letech (v biliónech USD, v % k HDP)

Tabulka č. 4: Roční míry inflace vybraných zemí 2002-2013 (v %)

Tabulka č. 5: Přehled poskytnuté pomoci pro státy EU (v miliardách EUR)

Tabulka č. 6: Objem schválené pomoci v rámci EU všech členských států

Tabulka č. 7: Objem využité pomoci v rámci EU všech členských států

Tabulka č. 8: Vybrané formy opatření poskytnutých finančním institucím Irska

Tabulka č. 9: Vývoj finanční pomoci jednotlivých opatření za období 2008-2013 v Irsku

Tabulka č. 10: Veřejný dluh Irska v letech 2006-2014 (v miliardách EUR)

Tabulka č. 11: Přehled příjmů a výdajů Irska v období 2006-2014 (v miliard. EUR, v %)

Tabulka č. 12: Vybrané formy opatření poskytnutých finančním institucím Německa

Tabulka č. 13: Vývoj finanční pomoci jednotlivých opatření za období 2008-2013 v Německu

Tabulka č. 14: Veřejný dluh Německa v letech 2006-2014 (v miliardách EUR)

Tabulka č. 15: Přehled příjmů a výdajů Německa v období 2006-2014 (v miliard. EUR, v %)

Tabulka č. 16: Vybrané formy opatření poskytnutých finančním institucím Španělska

Tabulka č. 17: Vývoj finanční pomoci jednotlivých opatření za období 2008-2013 ve Španělsku

Tabulka č. 18: Veřejný dluh Španělska v letech 2006-2014 (v miliardách EUR)

Tabulka č. 19: Přehled příjmů a výdajů Španělska v období 2006-2014 (v miliard. EUR, v %)

Tabulka č. 20: Vývoj finanční pomoci jednotlivých programů za období 2008-2014 v USA

Tabulka č. 21: Veřejný dluh USA v letech 2006-2014 (v miliardách USD)

Tabulka č. 22: Přehled federálních příjmů a výdajů USA v období 2006-2014 (v miliardách USD, v %)

Tabulka č. 23: Srovnání obdržené podpory bank v jednotlivých státech